

‘প্রাহেলিকা-সিরিজ’র ত্রয়োবিংশ গ্রন্থ

শ্রীঅনন্তকুমার চট্টোপাধ্যায়

একাশক—শ্রীশুবোধচন্দ্ৰ মজুমদাৱ
দেৱ সাহিত্য-কূটীৱ
২২।৫৬ি, বামাপুকুৱ লেন, কলিকাতা।

ফাল্গুন—১৩৮২
দাম—এক টাকা

প্ৰিণ্টাৱ—এম. সি. মজুমদাৱ
দেৱ-প্ৰেস
২৪. বামাপুকুৱ লেন, কলিকাতা

৮ ব্রজগোপাল মেনাপতির

শ্বরণে—

অনল

ପ୍ରିତିନିଧିର ବାର କରେ ମେ ଖୁଲି କୁମଳୋ ।

ରତ୍ନ-ଚକ୍ର

ଏକ

ତଥନେ ପଦ୍ମାବନ୍ଧେ ଜାହାଜ ଏକଷେଯେ ସର୍ବ-ଧର୍ମ ଶକ୍ତି କରିତେ-
କରିତେ ନଦୀର ଶୁଭ ସଲିଲକେ ଗଣିତ ରଜତେର ଶ୍ଵାସ ଦୁଇ ପାଶେ
ସରିଯେ ଦିଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗେ ଅଗ୍ରସର ହଚ୍ଛିଲ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାୟ ସାତଟା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ସେନ ତାର କର୍ତ୍ତ୍ବ୍ୟ ଶେଷ କରେ ସମସ୍ତ ଦିନେର କ୍ଳାନ୍ତି
ଦୂର କରିବାର ଜଣ୍ଠ ନଦୀବନ୍ଧେ ଅବଗାହନେ ମେମେ ଯାଚିଲେନ । ସମସ୍ତ
ଆକାଶକେ କେ ସେନ ସିଂଦୂରେ ଆହୁତ କରେ ଦିଯେଛେ ! ଏକଦଳ
ଗାଁ-ଶାଲିକ କଲରବ କରିତେ-କରିତେ ଜାହାଜେର ଓପର ଦିଯେ ଉଡ଼େ
ଗେଲ । ତାରା ସେ ବଲିତେ ଚାଯ,—ଆମରା ମୁକ୍ତ, ଆମରା ସୁଖୀ,
ଆମରା ସ୍ଵାଧୀନ !

ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ ଦିଗ୍-ଦିଗନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାଦେବୀର କୃଷ୍ଣ କେଶରାଶିତେ
ଚେକେ ଗେଲ । ଅଦୂରେ ଦିଗନ୍ତ-ପାରେ ଶୁଭ ଚନ୍ଦ୍ରମା ହାସିତେ-ହାସିତେ
ଉଦୟ ହଲୋ । ତାର ସ୍ତର କିରଣଧାରୀ ନଦୀବନ୍ଧେ ଏକ ଅପୂର୍ବ
ସୌନ୍ଦର୍ୟେର ଶୃଷ୍ଟି କରଲୋ । ଦୂରେ ମାର୍ବି-ମାଲ୍ଲାଦେର ଆପନହାରା
ଭାଟିଯାଲୀ ଗାନ ସର୍ବ-ସାଧାରଣେର ମୁଣେ ଆନନ୍ଦେର ସଞ୍ଚାର କରିଛି ।
ଏମନି ସମୟ ଡେକେର ଓପର ଦୀଢ଼ିଯେ ହରିହରବାବୁ ପ୍ରକୃତିର ଆପନ

ହାତେ-ଗଡ଼ା ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ ତମୟ ହୟେ ଗିଯେଛିଲେନ !
ସହସା ଭୂତ୍ୟ ରହିମେର ଡାକେ ତାର ଚେତନା କିରେ ଏଲୋ ।

ତିନି ସଚକିତ ଭାବେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ, “କିରେ ! କି
ହୟେଛେ ?”

—“ଏକ ସଣ୍ଟା ପରେଇ ଗୋୟାଲନ୍ଦ ଟେଶନ । ଆପଣି ଏଥିନ
ଚା ଧାବେନ କି ?”

—“ହଁ, ଧାବ ।” ବଲେଇ ହରିହରବାବୁ କେବିନେର ଦିକେ
ଏଗିଯେ ଚଲେନ ।

ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ ଗୋୟାଲନ୍ଦ ଟେଶନ ଏସେ ଗେଲ । ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ
ସାତ୍ରୀଦେର ନାମବାବ ତାଡ଼ାହଡା ପଡ଼େ ଗେଲ । ତିନିଓ ଭୂତ୍ୟେର
ହାତେ ସ୍ଵଟ୍ଟକେଶଟି ଦିଯେ ନେମେ ଏଲେନ ।

ଟେଶନେ ଢାକା-ମେଲ ଅପେକ୍ଷା କରିଛିଲ । ତିନି ଖୁବ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି
ଛୋଟ ଏକଟି ଦିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର କାମରାୟ ଉଠେ ବସିଲେନ । କିନ୍ତୁ
ତିନି ସେଇ ଭିଡ଼େର ମଧ୍ୟେ ଦେଖିତେ ପେଲେନ ଜନ-ଚାରେକ
ମୁସଲମାନ ଅତି ସତର୍କଭାବେ ତାର ଦିକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରେଖେ ପାଶେର
କାମରାୟ ଚେପେ ବସିଲା ।

ତିନି ଚିନ୍ତିତ ହଲେନ । ଭାବିଲେନ, “ଏବାଇ ତ ଆମାର ସାଥେ
ନରାୟଣଗଞ୍ଜ ଟେଶନେ ଉଠେଛିଲ ! ଏବା କି ତବେ ଆମାର ଶୁଣ୍ଡନେର
ରହସ୍ୟ ଜାନିତେ ପେରେ ଆମାର ପିଛୁ-ପିଛୁ ଧାଓଯା କରେଛେ ?

ଏକୁପ କତ ସନ୍ତୁବ-ଅସନ୍ତୁବ ପ୍ରଶ୍ନ ଭାବତେ-ଭାବତେ ତିନି
ରହିମେର ତୈରୀ ବିଛାନାୟ ସୁମିଳେ ପଡ଼ିଲେନ ।

ରାତ୍ରି ପ୍ରାୟ ଦେଡ଼ଟା ।

ଟ୍ରେଣଟି ଗଭୀର ରାତ୍ରିର ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରେର ବୁକ ଚିରେ ବକ୍-ବକ୍ ଶବ୍ଦ କରତେ-କରତେ ଉନ୍ଧାର ମତୋ ଛୁଟେ ଯାଚେ । ପାର୍ଶ୍ଵବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମ ନଗର ପ୍ରଭୃତିକେ ପେଛନେ ଫେଲେ ରେଖେ, ସେ ସେବ ସର୍ବାଗ୍ରେ ତାର ଗନ୍ଧବ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ପୌଛୁବାର ଜଣ୍ଯ ଉମ୍ମୁଖ ହେଁ ଉଠେଛେ !

ସହସା ଖୁଟ-ଖାଟ ଆଓୟାଜ ଶୁଣେ ହରିହରବାବୁର ସୁମ ଭେଣେ ଗେଲ । ଅନ୍ଧକାରେର ମଧ୍ୟେ ତିନି ଦେଖିଲେନ, କେ ସେବ ତାର ସୁଟକେଶ ଖୁଲବାର ଚେଷ୍ଟା କରଛେ !

ହରିହରବାବୁକେ ଜାଗତେ ଦେଖେ ସେଇ ଲୋକଟି ଛୋରା ହାତେ ଅତି ସର୍ପଣେ ତାର ଦିକେ ଏଗୋତେ ଲାଗଲୋ ।

ଲୋକଟିର ପରାଣେ ଏକଟି ଆପାଦ-ମସ୍ତକ ଢାକା କାଳୋ କାପଡ଼ । ଲଞ୍ଚାଯ ଦେ ପ୍ରାୟ ଛୟ ଫୁଟ ।

ତାକେ ଦେଖେ ହରିହରବାବୁ ପ୍ରଥମେ ଏକଟୁ ଦମେ ଗେଲେନ ; କିନ୍ତୁ ସଥନ ତିନି ତାର ନିଜେର ଦୁର୍ବଲତା ବୁଝିଲେନ, ତଥନ ଆହୁରକ୍ଷାର ଜଣ୍ଯ ସଚେଷ୍ଟ ହେଁ ଉଠିଲେନ । ଏହିକେ ମୁଖୋଶଧାରୀ ଲୋକଟି ତଥନ ଅତି କାହେ ଏସେ ପଡ଼େଛିଲ । କାଜେଇ ତିନି ଦିଗ୍-ବିଦିକ୍ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହେଁ ତାର ଓପର ବାଁପିଯେ ପଡ଼ିଲେନ, —ଏକଟି ଛୋଟ-ଖାଟୋ ଧର୍ମାଧର୍ମିର ସ୍ଥିତି ହଲୋ ।

ହରିହରବାବୁ ସାରାଜୀବନ କୁଣ୍ଡି ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟାଯାମ କରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ସଂକ୍ଷୟ କରେଛିଲେନ । କାଜେଇ ଏଇ ମନ୍ଦୟକୁ ତାରଇ ଜୟ ହଲୋ । ତିନି ଏକ ମୁଣ୍ଡାଘାତେ ଅଚେନ୍ତା ଶକ୍ରକେ ଧରାଶାୟୀ କରେ ଦିଲେନ । ପରଙ୍କଣେଇ ତିନି ଦେଖିତେ ପେଲେନ, କେ ସେବ

ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣ

ଗାଡ଼ିର ଜାନାଲା ଦିଯେ ବାଇରେ ଅନ୍ଧକାରେର ମଧ୍ୟେ ଅନ୍ତର୍ହିତ
ହୁଏ ଗେଲା !

ଏହି ଧବନ୍ତାଧବନ୍ତିର ଆସ୍ୟାଜେ ରହିଥେଇ ସୁମ ଭେଙେ ଗେଲା ।
ହରିହରବାବୁ ଶୁଟକେଶ ଥେକେ ଟର୍ଚ ବେର କରେ ତମ-ତମ କରେ
ଖୁଁଜିଲେନ ; କିନ୍ତୁ ତଥାନ ଆର କୋଥାଓ କାରାଓ କୋନ ଚିହ୍ନ ଦେଖା
ଗେଲା ନା । ସେ ରାତ୍ରେ ତାର ଆର ଭାଲ ସୁମ ହଲୋ ନା ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଟ୍ରେଣ ଏସେ ଶିଯାଲଦହ ଟେଶନେ ଥାମଲୋ ।
ତିନି ଟ୍ରେଣ ହତେ ନେମେଇ ଦେଖିତେ ପେଲେନ, ତାର ପୁତ୍ର ଅଜୟ
ପ୍ଲ୍ୟାଟଫର୍ମେର ଅପର ପ୍ରାନ୍ତ ହତେ ତାରଇ ଦିକେ ଛୁଟେ ଆସଛେ !

ହରିହରବାବୁ ହାସିମୁଖେ ପୁତ୍ରକେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିଲେନ ।

ଦ୍ୟ

ହରିହରବାବୁର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଅଜୟ । ପିତା ବହୁଦିନ ପରେ
କଲକାତାଯ ଆସଛେନ ଥବର ପେଯେ ସେ ନିଜେଇ ସେଥାନେ ଉପସ୍ଥିତ
ଛିଲ । ପୁତ୍ରେର ସାହାଯ୍ୟ ପିତା ନିର୍ବିଷେଷ ଗୃହେ ପୌଛୁଲେନ ।

ଆମହାଟ୍ ଟ୍ରୀଟେର ଓପର ଏକଟି ପାକା ଦୋତଳା ବାଡ଼ୀ ।
ହରିହରବାବୁରା ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଏହି ବାଡ଼ୀଟେଇ ବାସ କରଛେନ ।

ବାଡ଼ୀଟେ ସବଞ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଦଶଟି ସର । ନୀଚେର ତଳାଯ ଛୟଟି, ଆର
ଓପରେ ଚାରଟି । ଏହି ଚାରଟିର ମଧ୍ୟେ ପୂର୍ବଦିକେର ଶେମେର ସରଖାନି
ହରିହରବାବୁର । ସରଟି ବିଲାତି ଆସିବାବପତ୍ରେ ସାଜାନ । ହରିହର-
ବାବୁ ସେ ଏକଟୁ ସୌଧୀନ ମାନୁଷ, ତା' ଏହି ଧରଖାନା ଦେଖିଲେଇ ବୁଝିତେ
ପାରିବ ଯାଇ ।

ବାଡ଼ୀର ସମୁଖେ ଛୋଟ ଏକଫାଲି ଜମି । ତାତେ ନାନା ଜାତୀୟ
ବିଲାତି ଓ ଦେଶୀ ଫୁଲେର ଚାରା । ବାଗାନେର ତଙ୍ଗାବଧାନ କରନାମ
ଜଣ୍ଯ ଏକଟି ଉଡ଼େ ମାଲୀଓ ଛିଲ । ହରିହରବାବୁର ସଥିର ମଧ୍ୟେ ଛିଲ
ଏହି ନିଭୃତ ବାଗାନ୍ତିତେ ବସେ କବିତା ପାଠ କରା ଓ ନାନାଜାତୀୟ
ଫୁଲ ନିଯେ ଗବେଷଣା କରା । ତା ଛାଡ଼ା, ତିନି ମାଝେ-ମାଝେ
ନିଜସ୍ଵ ମୋଟରଗାଡ଼ି ନିଯେ ଇନ୍‌ଡେନ-ଗାର୍ଡନ, ଗଡ଼େର ମାଠ ପ୍ରଭୃତି
ଜାଯଗାଯ ବେଡ଼ାତେଓ ସେତେବେଳେ । କିନ୍ତୁ ଏମନ ସ୍କୂଲିବାଜ ଲୋକଟିକେଓ

ଇନାନୀଂ ଦେଖେ ମନେ ହୁଯ, ତିନି ସେଇ କୋନ୍ ଏକ ଗଭୀର ସମସ୍ତୀୟ ବିଶେଷ ବିକ୍ରତ ହୁଯେ ପଡ଼େଛେ !

ସେଦିନ ଛିଲ ଶୁକ୍ରବାର, ବେଳା ତଥନ ଛୟଟା । ହରିହରବାବୁ ତାଙ୍କ ଡାଇଭାରକେ ହକୁମ ଦିଲେନ,—“ଆଜ ଇନ୍‌ଗାର୍ଡନେର ଦିକେ ବେଢାତେ ଧାବ । ଗାଡ଼ି ବାର କର ।”

—“ସେ ଆଜିତେ ।”

ଦେଖତେ-ଦେଖତେ ଗାଡ଼ିଖାନି ଗଗନସ୍ପର୍ଶୀ ବିରାଟ ଆଟାଲିକାର ସାରି ପେଛନେ ଫେଲେ ଏଗିଯେ ଚଲଲ ।

ଏସ୍‌ପ୍ଲାନେଡେର ମୋଡ଼ ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ସମୟ ସହସା ହରିହରବାବୁର ଦୃଷ୍ଟି ଅପର ଏକଥାନି ଗାଡ଼ିର ଓପର ପଡ଼ିଲ । ପଡ଼ତେଇ ତାଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏକଟା ଅଜାନା ଆଶକ୍ତାୟ ଶିଉରେ ଉଠିଲୋ! ତିନି ଦେଖିଲେନ ଯେ, ଗାଡ଼ିର ଓପର ଏଥିନୋ ସେଇ ଆଗେକାର ଦେଖା ଚାରଜନ ମୁସଲମାନେର ମୁଖ ! ଦେଖିବେ ମନେ ହଲୋ, ଗାଡ଼ିଖାନି ସେଇ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିକେ ବିଶେଷ ଭାବେ ଅନୁସରଣ କରେ ଆସଛେ !

ଦେଖତେ-ଦେଖତେ ଗାଡ଼ିଟି ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିର ପେଛନେ ଏସେ ପଡ଼ିଲୋ, ତିନିଓ ତାଙ୍କ ଡାଇଭାରକେ ଗାଡ଼ି ଜୋରେ ହାଁକାତେ ବଲିଲେନ ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମୁଖେର କଥା ଶେବେ ହବାର ଆଗେଇ ଧାମେ ମୋଡ଼ା ଏକଥାନି ଚିଠି ତାଙ୍କ କୋଲେର ଓପର ଏସେ ପଡ଼ିଲୋ ।

ତିନି ଚିଠିଥାନିକେ ସଯତ୍ରେ ପକେଟେ ରେଖେ ଡାଇଭାରକେ ବଲ୍ଲେନ,
“ବାଡ଼ୀ ଚଲ ।”

ଦେଖତେ-ଦେଖତେ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ି ଗେଟେର ମଧ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ କରିଲୋ । ମୋଟର ଥେକେ ନେମେ ଅତି ସଞ୍ଚରଣେ ଚିଠିଥାନା ନିଯିରେ ତିନି

ବୈଠକଥାନାୟ ଉପସ୍ଥିତ ହଲେନ । ତାରପର ଚାରଦିକେ ଏକବାର
ତାକିଯେ ନିଯେ, ଚିଠିଖାନି ଖୁଲେ ତିନି ଏକ ନିଃଶ୍ଵାସେ ପଡ଼େ
ଫେଲେନ ।

ଚିଠିତେ ଲେଖା ଛିଲ—

ଶ୍ରୀ ହରିହରବାବୁ,—

ଭେବେଛେନ ଢାକା ଗେକେ ପାଲିଯେ ଏସେ ବେଁଚେ ଯାବେନ ?
ତା' ଆର ଆମରା ହ'ତେ ଦେବ ନା । କାରଣ, ଐ ଗୁପ୍ତଧନ
ଆମାଦେର ଚାଇଇ । ଆମରା ସେ ଆପନାକେ ଅନୁସରଣ କ'ରେ
ଚଲେଛି, ତା' ଆପନି ନିଶ୍ଚଯିଇ ଜ୍ଞାନତେ ପେରେଛେନ । ଗୁପ୍ତ-
ଧନେର ଡାଯେରି ଆମରା ପେଯେଛି, କିନ୍ତୁ ତାର ମ୍ୟାପ ଆମରା
ପାଇ ନି । ତାଇ ବଲଛି ସେ, ସେଇ ମ୍ୟାପ ଆପନାକେ ଦିତେଇ
ହ'ବେ—ଆଜ ରାତ୍ରି ବାରୋଟାର ସମୟ । ଅନ୍ତଗା କରଲେ
ଆପନାର ମୃତ୍ୟ । ଆମରା ଯା' ବ'ଲେ ଥାକି, କାଜ ଓ ତା' କରି,
ଏଟୁକୁ ମନେ ରାଖବେନ ।

ଆପନାର ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷା
ଆଇମୁଦ୍ଦିନ ଥିଲା

ଚିଠିଖାନି ପଡ଼େ ତିନି ଆକାଶ-ପାତାଳ ଭାବତେ ଲାଗଲେନ ;
ତୀର ମନେ ହଲୋ, “ଅନ୍ତଥା କରଲେ ମୃତ୍ୟ । ସହି ଅନ୍ତଥା କରି,
ତାହଲେ ନିଶ୍ଚଯିଇ ମୃତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ କି କରେଇ ବା ପରେର ହାତେ
ଏତ ବଡ଼ ସମ୍ପତ୍ତି ତୁଲେ ଦିଇ ? ଏ ସେ ଅସ୍ତ୍ରବ—ଏ ଆମି କରତେ
ପାରିବ ନା—ଏ ପ୍ରାଣ ଥାକତେ ନାହିଁ ।”

ସହସା ପୁତ୍ର ଅଜୟ ଏସେ ପିତାକେ ଜିଜ୍ଞେସ କରଲୋ, “ବାବା,
ଓଟା କାର ଚିଠି ?”

—“କେ ? ଓ ଅଜୟ ! ଓ କିଛୁ ନୟ ମେ ବାବା ! ତୁଇ ବରଂ
ଏକଟା କାଜ କର, ଏକ କାପ ଚା ଆନନ୍ଦେ ବଲାନ୍ତୋ !”

—“ଆଜ୍ଞା ବଲାନ୍ତି !”

ହରିହରବାବୁ ଭାବତେ ଲାଗଲେନ : “ଆମି ସଦି ଖୁବ ହଇ,
ତାହଲେ ଏହି ପୁତ୍ରେର କି ହବେ ? କିନ୍ତୁ ଆମି ମରେ ଗେଲେଓ,
ଏହି ଗୁପ୍ତଧନ ଯାତେ ଛେଲେଇ ପାଇଁ, ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମି କରବାଇ !”

— “ଆଜ୍ଞା ବାବା ! ଆପଣି ଏକମ ମନ-ମରା ହ'ୟେ ଆହେନ
କେମ ? ଆପଣି ତୋ ଏକମ ଛିଲେନ ନା ! ସବ ସମୟରେ କି
ନିଯେ ସେବ ମାଥା ସାମାଚେନ !”

—“ସମୟ ହଲେ ବଲବ ଅଜୟ, ଆପାତତଃ ଆମାକେ କିଛୁ
ଜିଜ୍ଞାସା କରିସ ନି !”

ହରିହରବାବୁ ମନେ-ମନେ ଭାବତେ ଲାଗଲେନ : “ଆଜ ରାତି
ବାରଟା । ଚିଠି ଦିଯେ ଶାସିଯେଛେ—ମ୍ୟାପ ନା ଦିଲେ ମୃତ୍ୟ ।
ଆଜ୍ଞା ଦେଖା ଯାକୁ, କେମନ ଭୁମି ଆଇନୁଦିନ ଥାଏ ! ସମସ୍ତ ସରେ
ଆମି ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ତାର ଲାଗିଯେ ରୀଖିବ—ଯାତେ କେଉ ଆମାର
ସରେ କୋନ ଜାଇଗାଯ ହାତ ଦିଲେଇ କଲିଂ ବେଳ୍ଟା ବେଜେ ଓଠେ !
ଆର ଅଜୟ ତ' ପାଶେର ସରେଇ ଶୋଇ—ତେମନ କିଛୁ ହଲେ
ତଥବା ବେଳେତେ ପାଇବେ । ତାରପର ଡ୍ରାଇଭାର ଆର ଚାକରକେଓ
ଓପରେ ଶୁଭେ ବଲବ । ଶାସିଯେଛେ,—ଅନ୍ୟଥା କରଲେଇ ମୃତ୍ୟ ! ଓରେ
ଶୟତାନ, ମନେ କରେଛିସ ଭୟ ଦେଖିଯେ ସମସ୍ତ ଆଦ୍ୟ କରେ
ନିବି ? ସେ ରକମ ଲୋକ ଆମି ନଇ ମେ, ଆମି ନଇ !”

সামনের লোকটিকে যেই শুলি করা, অমনি পেছন গেকে...

ରାତ୍ରି ପ୍ରାୟ ନୟଟା ।

ହରିହରବାବୁ ଏସେ ସରେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ । ଦେଖିଲେନ, ହଁ,
ସବଇ ଠିକ ଆଛେ ! ତାର କଥାମତ ଡ୍ରାଇଭାର ଓ ଚାକର ଓପରେ
ତାଦେର ଶୋବାର ଜାଯଗା କରେ ନିଯମେହେ । ପାଶେର ସରେ ତ ଅଜୟ
ଆଛେ ! ତବେ ଆର ଭୟ କି ?

କ୍ରମେ ଏଗାରୋଟା ବାଜଲୋ—ହରିହରବାବୁର ଚୋଥେ ସୁମ ନେଇ ।
ତିନି କେବଳଇ ଭାବହେନ, କଥନ ତୀରା ଆସେ ! ଏକବାର ପାଶେ
ଦେଖେ ନିଲେନ ବନ୍ଦୁକଟା ଠିକ ଆଛେ କି ନାହିଁ ହଁ, ଠିକି ଆଛେ ।

ସାଡ଼େ ଏଗାରୋଟା ହଲୋ । ଆର ମାତ୍ର ଆଧ ସଣ୍ଟା ବାକି ।
ହରିହରବାବୁର ସମସ୍ତ ଶରୀର ଭୟେ କେଂପେ ଉଠିଲ । ପରକଣେଇ ଆବାର
ତିନି ଭାବେନ, କଲିଂ ବେଲେର ଆଓଯାଜ ତ ହବେଇ । ଆର ସଙ୍ଗେ-
ସଙ୍ଗେଇ ତିନି ବନ୍ଦୁକ ଛୁଡ଼ିବେନ । ଭୟ କି ?

ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ ନୀଚେର ସଢ଼ିତେ ବାରୋଟା ବେଜେ ଗେଲ ।
ତିନି ଭାବଲେନ, ଚିଠିତେ ତ ଏଇ ସମୟରେ ଲେଖା ଛିଲ !

ତିନି କଲିଂ ବେଲେର ଆଓଯାଜେର ଅପେକ୍ଷାୟ ଉଗୁଥ ହୟେ
ଆଛେନ, ଏମନ ସମୟ ସହସା ଅନ୍ଧକାରେର ବୁକ ଚିରେ ତୌତ୍ର ଟର୍ଚେର
ଆଲୋ ଏସେ ତାର ମୁଖେର ଓପର ପଡ଼ିଲ ।

ହରିହରବାବୁ ମେଇ ଆଲୋଯ ଦେଖିତେ ପେଲେନ, ଏକଜନ ଲୋକ
ଆପାଦ-ମସ୍ତକ କାଲୋ କାପଡ଼େ ଚେକେ ଏକଟି ରିଭଲଭାରେର
ମୁଖ ତାର ଦିକେ ସୁରିଯେ ଆସ୍ତେ-ଆସ୍ତେ ଅଗ୍ରସର ହଚେ ଆର ବଲଛେ,
“ମନେ କରେଛିଲେନ, ସମସ୍ତ ସରେ କଲିଂ ବେଲେର ତାର ଫିଟ
କରେ ଆମାଦେର ବାଧା ଦେବେନ ! କିନ୍ତୁ ଦେଖିନେ, ଆମରା

ରତ୍ନ-ତୃଥା

ଆପନାର ସରେଇ ଦୀନିଯେ ଆଛି ଅଥଚ ବେଳେର କୋନ ଶବ୍ଦ ହଲୋ ନା ! ଶୁଣୁଣ ତବେ କେମନ କରେ ଆମରା ଆପନାର ସରେ ପ୍ରବେଶ କରେଛି ।

ଆପନି ସାଡ଼େ ଆଟଟାଯ ସଥନ ଖେତେ ଗିଛଲେନ ତଥନ ଦରଜାଯ କୋନ ତାଲା ଛିଲ ନା । ତାତେ ଆମାଦେର ସୁବିଧାଇ ହୟେ ଗେଲ । ଆମଙ୍ଗା ସରେ ଢୁକେ ଆପନାର ଦେରାଜେର ପେଛନେ ଗା ଢାକା ଦିଯେ ରହିଲୁମ । ତାମପର ତୋ ଦେଖତେଇ ପାରଛେ—ଆମରା ଆପନାର ସାମନେ !”

ହରିହରବାବୁ ଅପମାନେ ଓ ଲଜ୍ଜାଯ ପାଗଲ ହୟେ ଉଠିଲେନ ! ତିନି ଦୀତେ ଦୀତ ଚେପେ ବଲିଲେନ, “ତୋମରା ଯାର ଆଶାଯ ଏସେହ, ତା’ ଆମି ଦେବ ନା । ତାର ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏଇ ନିଯେ ଯାଓ,” ବଲେ ସାମନେର ଲୋକଟିକେ ଯେଇ ଗୁଲି କରା, ଅମନି ପେଛନ ଥେକେ ଉପଯୁକ୍ତପରି ଦୁଇ ଗୁଲିତେ ତାଙ୍କ ମାଥାର ପେଛନେର ଖାନିକଟା ଅଂଶ ଉଡ଼େ ଗେଲ । ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ତିନି ଜ୍ଞାନ ହାରିଯେ ଘାଟିତେ ଲୁଟିଯେ ପଡ଼ିଲେନ ।

ଏହିକେ ରିଭଲଭାରେ ଆଓଯାଜେ ସକଳେର ସୁମ ଭେଟେ ଗେଲ ।

তিনি

হরিহরবাবু জ্ঞান ফিরে পেয়ে দেখলেন, তিনি অজয়ের
কোলে মাথা রেখে শুয়ে আছেন। তাই দেখে এমন মৃত্যুর
সময়েও তাঁর মুখে হাসি ফুটে উঠলো।

অজয় কোন কথা জিজ্ঞেস করবাব আগেই তিনি বললেন,
“অজয়, নিশ্চয়ই তোমার জানতে ইচ্ছা করছে কেন আমার এ
দশা হলো ? এবং কেই বা আমার এ দশা করলো ? আচ্ছা সবই
বলছি, এখন আগে এক প্লাস জল দাও।”

অজয়ের দেওয়া জল তিনি এক নিঃশ্বাসে পান করে বললেন,
“আমি আর বেশীক্ষণ বাঁচবো না অজয় ! তবে যতক্ষণ বাঁচি, তার
মধ্যে যা পারি বলে যাই। আগে শোনো কারা আমার এ দশা
করেছে ! যারা করেছে, তাদের মধ্যে একজন—ঐ দেখো—
দেরাজের ধারে পড়ে আছে, এবং আমারই গুলিতে সে ঘরেছে।
বোধহয় গুলিটা ওর হংপিণ ভেদ করে চলে গেছে। যাক, এখন
কেন আমার এ দশা হলো, শোনো। কালকে ওদেরই দলের
নায়ক ‘আইনুদ্দিন খাঁ’ আমাকে এক চিঠি দিয়ে শাস্তায়। তার
কথা আমি তোমাদের না জানিয়ে মুর্খতাই করেছি। এই নাও
সেই চিঠি।”

অজয় তা পাঠ করে বললো, “এ বিষয়ে ত আমাদের
কিছুই জানাননি ! আর এর সঙ্গে আপনার কি সম্বন্ধ ?”

—“ହଁ, ଆଗେ ତା ଜାନାଇନି ବଟେ କିନ୍ତୁ ଏଥିନ ତା ଜାନାତେ
ବାଧ୍ୟ ହଲାମ, ଶୋନୋ ।—

ଏଥିନ ହତେ ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚିଶ ବଂସର ଆଗେ, ତଥିନ ସବେ ଆମି
ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ପାଶ କରେଛି, ଏମନି ସମୟ ବାବା ବଲେ ବସଲେନ,
‘ଏକଟା ଚାକରୀ-ଟାକରୀ ଏବାର କର, ଆମି ଆର କତଦିନ ଚାଲାବ ?’

ଆମିଓ ଚାରଦିକେ ଚାକରୀର ସନ୍ଧାନ କରତେ ଲାଗଲାମ ।
କିଛୁଦିନେର ମଧ୍ୟେ ଆମାର ଚେଷ୍ଟାଯ ଓ ବାବାର ପ୍ରଭାବେ ପୁଲିଶ-
ଅଫିସେ ଏକଟି ଚାକରୀ ପେଲାମ । ତାର ପର କ୍ରମେ-କ୍ରମେ ପୁଲିଶ-
ସ୍ଵପାରିଣ୍ଟେଣ୍ଟେର ପଦ ପେଯେ ଗେଲାମ । ଏବପର ଏଥାନେ ପ୍ରାୟ
ତିନ ବଂସର ରେଖେ ଆମାକେ ବଦଳି କରେ ଦିଲ ଢାକା ଟାଉନେ ।

ତଥିନେ ତୁମି ଆସୋନି । ଆମିଓ ତଥିନ ଆମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ସାଧନ କରେ ଯାଚିଛ । ସରକାରୀ କାଜେ କରେକଟି ଆସାମୀ ହୋପୋର
କରାୟ ଆମାର ବନ୍ଦୁ ଯେମନ ବାଡ଼ିତେ ଲାଗଲୋ, ଶକ୍ତି ଯେ ସେଇ
ପରିମାଣେ କମତେ ଲାଗଲୋ, ତା ନୟ ; ତବୁ ବନ୍ଦୁ-ମହିଳେଇ ଆମାର
ପ୍ରତିପଦ୍ଧି ହଲୋ ଥୁବ ବେଶୀ ।

କିଛୁକାଳ ପରେ ଢାକା ସହରେ ତୁମି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରଲେ ; କିନ୍ତୁ
ତୋମାର ଜନ୍ମେର ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେଇ ତୋମାର ମା ତୋମାକେ ଛେଡେ ଚଲେ
ଗେଲେନ । ତଥିନ ଉପାୟାନ୍ତର ନା ଦେଖେ ତୋମାକେ ତୋମାର
ଏକମାତ୍ର ମାମୀ ନିର୍ମଳବାବୁର କାହେ ରେଖେ ଏଲାମ ।

ତୋମାର ମାମୀ ଛିଲେନ ନିଃସନ୍ତାନ, ତାଇ ତାର ତୋମାକେ
ତାଦେର ଛେଲେର ମତି ମାନୁଷ କରେ ତୁଲଲେନ । ଆଜ ତାରାଓ
ତୋମାକେ ଛେଡେ ଅନ୍ତ ଜଗତେ ଚଲେ ଗେଛେନ । ଶୁଦ୍ଧ ଆମିଇ ଛିଲାମ

এতদিন, কিন্তু এখন তাও তোমাৰ রইলো না। যাকগে, এখন
দৱকাৱী কথা শোনো।

তুমি তো জান, আমাৰ শিকাৱে ফি রকম বোঁক ! শিকাৱ
কৱা আমাৰ যেন খাওয়া-দাওয়াৰ মত নেশা ! একদিন সকালে
শিকাৱে ধাৰাৰ আয়োজন কৱে রহিমকে সঙ্গে নিয়ে বিকেল
পাঁচটা নাগাদ বেৱিয়ে পড়লুম।

চাৱদিকে ইতস্ততঃ ঘূৰে-ঘূৰে সবে মাত্ৰ কয়েকটি ঘূৰু শিকাৱ
কৱেছি এমন সময় একটা কাতৱ আৰ্ণবাদ আমাৰ কানে প্ৰবেশ
কৱলো। আমি তৎক্ষণাৎ সেই শব্দ লক্ষ্য কৱে গিয়ে দেখি,
একজন অসহায় লোকেৱ ওপৱ চাৱ-পাঁচ জন লোক ঝুঁকে
পড়েছে, আৱ তাদেৱ মধ্যে একজন তাৱ গলা টেপৰাৰ চেষ্টা
কৱছে। তাই দেখে আমি আৱ সহ কৱতে পাৱলুম না,
সঙ্গে-সঙ্গে আমাৰ পিস্তল হতে গুলি ছুটে গিয়ে তাদেৱ এক-
জনকে আহত কৱলো। তাৱা তৎক্ষণাৎ আহত ব্যক্তিকে
তুলে নিয়ে বনেৱ ভেতৱ অদৃশ্য হয়ে গেল।

আমি লোকটিৱ কাছে গিয়ে দেখলাম, সে লম্বায় প্ৰায়
সাড়ে পাঁচ ফুট, কিন্তু খুব শীৰ্ণ। বস্তু জীৰ্ণ ও মলিন। সৰ্বোপৰি
তাৱ মুখে এক অজানা আতঙ্কেৱ ছাপ ! সে তখন অজ্ঞান
হয়ে গিয়েছিল।

প্ৰায় আধৰণ্টা পৱে তাৱ জ্ঞান কিৱে এলো। জ্ঞান কিৱে
পেয়ে আমাকে কাছে দেখে তাৱ মুখে আনন্দেৱ রেখা ফুটে

ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣା

ଉଠିଲୋ । ସେ ବଲିଲେ, ‘ଆମି ନିଶ୍ଚଯିଇ ଆର ବେଶୀକ୍ଷଣ ବାଁଚିବୋ ନା । ଆମାକେ ଓରା ଗୁଲି କରାଯି ଆମି ଅଜାନ ହୟେ ପଡ଼େଛିଲାମ । ଜାନ ହତେଇ ଦେଖିଲାମ, ଓରାଇ ଆମାର ମୁଖେର ଓପର ଝୁଁକେ ରଯେଛେ, ଆର ବଲିଛେ, ‘ଗୁପ୍ତଧନେର ସନ୍ଧାନ ଦେବେ ତ ଦାଓ, ନଇଲେ ଏଥିନି ଗଲା ଟିପେ ଶେଷ କରେ ଦେବ ।’ ଠିକ ସେଇ ସମୟ ବୋଧ ହୟ ଆମାର ଢୀଏକାର ଆପନାର କାନେ ଘାୟ, ଆର ଆପନି ଏସେ ଆମାର ପ୍ରାଣ ରଙ୍ଗା କରେନ ।

ଆମି ଆପନାକେ ସେ ଜଣ୍ଣ ଏକଟି ପୁରସ୍କାର ଦେବ; କିନ୍ତୁ ଥୁବ ସାବଧାନ, କେଉ ସେଇ ଏଇ କିଛୁ ନା ଜାନ୍ତେ ପାରେ ! ଏଇ ନିନ୍ଦା ସେଇ ଜିନିଷ, ସାର ଜଣ୍ଣ ଓରା ଆମାକେ ଗୁଲି କରେ ମାରିତେ ଉତ୍ସତ ହୟେଛିଲ ।

ଏଇ ସେ ଦେଖିଛେ ଏକଟି କବଚ, ଏଇ ଭେତର ଆହେ ଗୁପ୍ତଧନେର ପଥ-ଘାଟେର ନକ୍ଷା । ଆର ଏଇ ଡାୟେରି-ବହିଯେର ମାବେ ଏଇ ଗୁପ୍ତଧନେର ରହ୍ୟ ଉଦ୍ଘାଟନ କରା ଆହେ । ଡୁଃ, ଆର କଥା ବଲିତେ ପାରିଛି ନା । ଏକଟୁ ଜଳ ଦିନ ।’

ଆମି ଆମାର ଫଳକ ହତେ ଏକଟୁ ଜଳ ବାର କରେ ତାର ମୁଖେ ଢେଲେ ଦିଲାମ ।

ସେ ଏକଟା ସ୍ଵସ୍ତିର ନିଃଶାସ ଫେଲେ ବଲିଲେ, ‘ଆମି ଏଇ ଗୁପ୍ତଧନେର ବିଷୟ କୋଥା ହତେ ଜାନିଲାମ ଶୁନୁଣ ।

ଆମି ପ୍ରଥମ ଜୀବନେ ଢାକାର ଅର୍ଥଗତ ଟଙ୍ଗି ନାମକ ଜୀଯଗାୟ ଏକ ବିଖ୍ୟାତ ଜମିଦାରେର ଅଧୀନେ କେରାଣୀର କାଜ କରିତାମ । ଏଇ ଗୁପ୍ତଧନେର ସନ୍ଧାନ ତାରା ନାକି ଉତ୍ତରାଧିକାର-ସୂତ୍ରେ ପେରେ ଆସିଛେ ।

তিনি নিঃসন্তান ছিলেন বলে মৃত্যুর সময় আমাকে এটি দান করে যান। কিন্তু আমি তো আর গুপ্তধন উকার করে ভোগ করতে পারলাম না, এখন আপনি দেখুন, ...’ এই বলে সে মাটির ওপর লুটিয়ে পড়লো। তার সমস্ত শরীর কাঁপতে লাগলো। তার বাক্ষণিক লোপ পেয়ে গেল।

সে ইসারায় আমাকে জানিয়ে দিল—‘খুব সাবধান!’ পরক্ষণেই তার চোখ বন্ধ হয়ে গেল। আবিও এই সব দেখে-শুনে হতবুদ্ধি হয়ে গেলাম।

কোন রকমে বাড়ী ফিরে এসে জিনিষ দু'টিকে কোন এক গুপ্ত স্থানে লুকিয়ে রেখে সর্বপ্রথমে রহিমকে বললাম, ‘এক প্লাস জল দাও।’

জল খেয়ে যখন সুস্থ বোধ করলাম তখন আমার মনে হলো, আমি যেন কোন এক সোনার সাগরে হাবুড়ুবু ধাচ্ছি! ধানিকঙ্গ ইজি-চেয়ারে শুয়ে বিশ্রাম করে সমস্ত ঘর একবার ভাল করে দেখে নিয়ে আমি দরজাটি বন্ধ করে দিলাম। তার পর সেই জিনিষ দু'টি বার করে খুব মনোযোগের সহিত দেখতে লাগলাম।

নল্লাটি দেখে তার কিছুই বুঝতে পারলাম না, তাই সেটাকে কবচের মতো হাতে পরে রাইলাম। দূর থেকে চেনে কার সাধ্য! দেখলে সকলেই মনে করবে, আমি সাধারণ কোন কবচই পরে আছি! কারো মনে একটুও সন্দেহ হবে না।

তারপর ডায়েরির পাতা ওঠাতে-ওঠাতে এক জায়গায়

‘আমাৰ চোখ পড়লো। সেখানে লেখা ছিল—‘আমৱা
পুৱাৰানুক্ৰমে বে গুপ্তধৰ্মটি পেয়ে আসছি, সেটি এবাৰ অন্য
লোকেৱ হাতে পড়বে। কেন না, আমি নিঃসন্তান। আমাৰ
পিতামহও ছিলেন ঢাকাৰ টঙ্গি নামক স্থানেৰ বিখ্যাত
জমিদাৰ। তাঁৰ অগাধ ধনৱত্তি ছিল। কিন্তু তাঁৰ পুত্ৰ অৰ্থাৎ
আমাৰ পিতামহ ছিলেন ভয়ঙ্কৰ দুষ্চিৰিত। সৰ্বদা নানাইকম
নেশা ও নানা অসং কাজে ব্যস্ত থাকতেন। তাই তাঁৰ
পুত্ৰকে সম্পত্তি দেবাৰ ইচ্ছা ছিল না। কিন্তু আমাৰ পিতামহ
পিতামহেৱ জীবিতাবস্থায় মাৰা যান। তাই সেই সম্পত্তি
বাবা উত্তোলিকাৰী-সূত্ৰে লাভ কৰেন। তাৰপৰ বাবাৰ মৃত্যুৰ
পৱ তা আমাৰ হস্তগত হয়। কিন্তু আমি যখন সেই জিনিষ
পেলাম তখন আমাৰ বয়স প্ৰায় পঞ্চাশ বৎসৱ। তাই আৱ
আমাৰ ভাগ্যে সেই সম্পত্তি ভোগ কৱা সন্তুষ্ট হলো না।
যাহোক, আমাৰ জমিদাৰীৰ এক বিশ্বস্ত কেৱাণীকে আমি এই
সম্পত্তি দান কৱব ঠিক কৰেছি।

আমাৰ বাড়ী থেকে প্ৰায় একশ' ফুট দূৰে একটি ছোট
জঙ্গল আছে। সেই জঙ্গলটি অতিক্ৰম কৰে খানিকটা জলাভূমি
পাৱ হয়ে একটি ছোট পুকুৰিণী। তাৰপুৰ—’”

সহসা হৱিহৱাৰুৱ কণ্ঠ প্ৰায় রুক্ষ হয়ে এলো। তিনি
বলেন, “ওঁ আৱ আমি বলতে পাৱছি না। আমাৰ সামনে
সমস্ত জগৎ যেন আঁধাৰ হয়ে আসছে! অজয়, আৱ একটু
কাছে এসে বসো বাবা!”

—“ବାବା, ଡାକ୍ତାର...”

—“ନା ନା, ଆର ଡାକ୍ତାରେର ଦରକାର ନେଇ ଅଜୟ ! ସବଇ ବୁଝା ହବେ । ଓହ, ଆର ପାରଛି ନା ବାବା ! ଆମାର ଏତ ଶିଗଗିର ମରବାର ଇଚ୍ଛେ ଛିଲ ନା ରେ ! ଆମି ଆମାର ନିଜେର ଦୋଷେଇ ମରଣ ବରଣ କରିଲାମ । ଏଥନ ତୋର ସେ କି ହବେ...”

—“ବାବା, ଆମି ସେମନ କରେ ପାରି, ଏର ପ୍ରତିଶୋଧ ବେବ । ତାତେ ସହି ଆମାରଙ୍କ ଜୀବନ ସାଇ, କୁଣ୍ଡିତ ହବ ନା ।”

—“ସାକ୍ଷ, ତୋର ଏ ଆଶ୍ଵାସନାଳୀ ଶୁଣେ ତବୁ ଶାନ୍ତିତେ ମରତେ ପାରିଲୋ ।

ତୋକେ ବଲତେ ଭୁଲେ ଗେଛି ସେଇ ଡାଯେରୀଟା ଢାକାୟ ଥାକତେଇ ଓହି ମୁସଲମାନେର ଦଳ ଏକ ରାତ୍ରେ ହାନା ଦିଯେ ନିଯେ ଥାଇ ; କିନ୍ତୁ ସେଇ କବଚଟି ନିଯେ ସେତେ ପାରେନି । ଆର ସେଇ କବଚେର ଜଣେଇ ତାଦେର କାଜ ଆଟିକେ ଯାଚେ । ଏହି ସେ ସେଇ କବଚଟି ।” ଏହି ବଲେ ତିନି ତାର ଡାନହାତେର ମଣିବକ୍ଷେର ଦିକେ ତାକାଲେନ ; କିନ୍ତୁ ତଥନ ଆର ଖୁଲେ ଦେବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ତାର ଛିଲ ନା ।

—“ଆର ଏକଟି କଥା, କବଚଟିକେ ଆମାର ମତନ...”

ଆର ତିନି କଥା ବଲତେ ପାରଲେନ ନା, ତାର ସମସ୍ତ ଶରୀର ଅସାଡ୍ ହୈଁ ଗେଲ ।

ଅଜୟ ଏକ-ବିନ୍ଦୁ ଅଶ୍ରୁପାତା କରିଲୋ ନା । ତଥନ ତାର ସମସ୍ତ ଶରୀର ପ୍ରତିଶୋଧ ମେବାର ଜଣ୍ଯ ଉତ୍ତପ୍ତ ହେଁ ଉଠେଛେ । ସେ ଧୀରେ-ଧୀରେ ଯୃତ ପିତାର ହାତ ଥେକେ ଅତି ସାବଧାନେ କବଚଟି ଖୁଲେ ନିଲୋ । ତାରପରି ତାର ପାଯେର ଧୂଲୋ ନିଯେ ନିଜେର ମାଥାର ଓ ବୁକେ ଥାଥିଯେ ଦିଲ ।

চার

বিখ্যাত সথের গোয়েন্দা রঞ্জিত রায় দৈনিক কাগজ নিয়ে
প্রাত়রাশ শেষ করতে ব্যস্ত ; তার ‘স্পেনিয়াল ডগ’ লুক
দৃষ্টিতে টেবিলের ওপর রক্ষিত বিকুটির দিকে চেয়ে আছে,
আর মাঝে-মাঝে তার উদ্দেশ্য কি, তা বার-বার করে জানিয়ে
দিচ্ছে ও লেজটি দিয়ে রঞ্জিতের পায়ে আঘাত করছে ।

রঞ্জিতের কিন্তু সেদিকে লক্ষ্য ছিল না । সে সেদিনকার
খবরের কাগজে এমন রস পেয়েছিলোঁ যে, একেবারে নিজেকে
তার মধ্যে ডুবিয়ে রেখেছিলো ।

এমন সময় চারদিকের নিষ্ঠুরতা ভেদ করে টেলিফোনটা
ক্রিং-ক্রিং করে সশব্দে বেজে উঠলো ।

রঞ্জিত অনিচ্ছাসভ্রান্ত রিসিভার হাতে নিয়ে বল্ল,
“হালো ! কে ?”

তারের ওধার হতে জবাব এলো, “আমি হচ্ছি অজয়,
এবং চাই গোয়েন্দা রঞ্জিতবাবুকে ।”

—“আরে অজয় নাকি ! আমিই তোর রঞ্জিতবাবু !
তা কি খবর ?”

এখানে বলে রাখা দরকার অজয় ও রঞ্জিত এক কলেজ

ହତେ ପାଶ କରେ ବେରିଯେଛିଲ, ଏବଂ ତାଦେର ମଧ୍ୟେ ପ୍ରଗାଢ଼ ବନ୍ଧୁତ୍ଵ ବିଠମାନ । ଆଜ ପ୍ରାୟ ସାଡେ ତିନ ବୃଦ୍ଧର ପରେ ତାଦେର ମଧ୍ୟେ ଟେଲିଫୋନ-ଘୋଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହଚେ ।

ଅଜୟ ବଲଲ, “ଆର ବଲିସ୍ କେନ ଭାଇ, ବଡ଼ ଦୁଃଖବାଦ ! କାଳ ରାତେ ବାବାକେ କାରା ଖୁନ କରେ ଗେଛେ !”

—“ବାବା ମାନେ ! ହରିହରବାବୁ ! ଏ ସେ ବଡ଼ ତାଙ୍ଗବ ବ୍ୟାପାର ଦେଖଛି ! ତା ଘୃତଦେହ ସରେଇ ଆଛେ ତ ?”

—“ହଁବା, ଆଛେ । ତୁହି ନା ଏଣେ ଚଲଛେ ନା ।”

—“ତା ଆମି ଯାଚିଛି । ପୁଲିଶେ ଥରର ଦିଯେଛିସ ନାକି ?”

—“ଦିଯେଛି । ଆର ଏକଟା କଥା ଏହି ସେ ଆତତାୟୀଦେର ମଧ୍ୟେ ଏକଜନ ବାବାର ଗୁଲିତେ ପ୍ରାଣ ହାରିଯେଛେ ।”

—“ଲୋକଟାକେ ଦେଖେ କି ରକମ ମନେ ହୟ ?”

—“ମୁଁଥର କାପଡ଼ ଖୁଲେ ଏକବାର ଦେଖେଛିଲାମ । ଦେଖେ ମନେ ହୟ ପୂର୍ବ-ଦେଶୀ ମୁସଲମାନ ।”

—“ଆଚା, ଆମି ଏଥିନି ଯାଚିଛି ।”

ଟେଲିଫୋନେର ରିସିଭାର ସବେ ନାମିଯେଛେ, ଏମନି ସମୟ ରଙ୍ଗିତେର ସହକାରୀ ଅମଲ ସୌଷ୍ଠବ ସହାୟ-ବଦନେ ସରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ବଲଲୋ, “କି ମେ ! ଏମନ ପ୍ରୟାଚାର ମତ ବସେ କେନ ?”

ରଙ୍ଗିତ ମେ କଥାଯ କୋନ ଜ୍ବାବ ନା ଦିଯେ ବଲେ, “ଆମାଦେର ସେଇ କଲେଜେର ବନ୍ଦୁ ଅଜୟକେ ମନେ ପଡ଼େ ତୋର ?”

—“ଓ ! ଅଜୟ ସରକାର ? ଅନେକଦିନ ତୋ ତାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହୟନି !”

—“କାଳ ରାତେ ତାର ବାବା ଆତତାଯୀର ହଣ୍ଡେ ନିହତ ହେବେଛେ ।”

—“ବଟେ ! ତୁଇ ଯାଚିଷ୍ଟ ନାକି ?”

—“ହଁ । ଅଜଯ ସାବାର ଜନ୍ମିଟିଲିଫୋନେ ଅନୁରୋଧ କରେଛେ । ସାବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଓ ଦିଯେଛି । ତା ତୁଇ ଯାବି ତୋ ?”

—“ଆମି ତୋରି ସହକାରୀ ତୋ ! ତୁଇ ଯେଥାନେ ଯାବି, ଆମାରଙ୍କ ଗତି ସେଇ ଦିକେ । କିନ୍ତୁ ଏଥିନି ତୈରୀ ହତେ ହବେ ତୋ ?”

—“ହଁ, ତୈରୀ ହେ ନେ—ଆମରା ଆର ଆଧ ସଂଗ୍ଠାର ମଧ୍ୟେଇ ବେରୁବ ।”

—“ଆଜ୍ଞା, ଆମି ବାଡ଼ି ଯାଚିଷ୍ଟ । ଏଥିନି ତୈରୀ ହେ ଆସିଛି ।”

ବଞ୍ଜିତଙ୍କ ତାର ଚିନ୍ତାକୁଳ ଦେହଥାନିକେ ସାମନେର ସୋଫାତେ ଏଲିଯେ ଦିଲ ।

ତାର ମନ ଯେବେ ରହିଲେ କୋନ୍ ହଦିସ ଖୁଁଜେ ବେଡ଼ାଚିଲ । ହଠାତ୍ ସେ ଏକରକମ ଲାଫ ଦିଯେ ସୋଫା ଥେକେ ଉଠେ ପଡ଼ିଲୋ ।

—“ପେଯେଛି ! ପେଯେଛି !! ମନେ ପଡ଼େଛେ—ଅଜଯ ଏକବାର ଯେବେ ବଲେଛିଲ ଯେ, ତାର ବାବା ଢାକାଯ ଆଜ ପ୍ରାୟ କୁଡ଼ି ବଃସନ ଆଛେନ । ତାହଲେ ତୋ ଆର ବୁଝତେ କଷ୍ଟ ହଚେ ନା ! ଆବାର ତାର ଓପର ଆତତାଯୀର ଏକଜନ ଯେ ନିହତ ହେବେ ତାକେ ନାକି ଦେଖତେ ପୂର୍ବ-ଦେଶୀୟ ମୁସଲମାନେର ମତ । ତାହଲେ ଅଜଯେର ବାବା ନିଶ୍ଚଯିତା ଢାକାର କୋନ ରହିଲେବେ ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିତ ଛିଲେନ, ଏବଂ ତାର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚଯିତା ସେଇ ରହିଲେବେ ବଲି-ସ୍ଵରୂପ ।”

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରୟା

ସହସା କେ ସ୍ନେନ ତାକେ ଚିନ୍ତା-ସାଗର ଥେକେ ତୁଲେ ଆନଲୋ ।
ରଙ୍ଗିତ ସଚକିତ ହୟେ ଜିଜ୍ଞାସା କରଲୋ, “ଆରେ ! ଏହି ମଧ୍ୟେ
ଚଲେ ଏଲି !”

—“ଏହି ମଧ୍ୟେ ? ଆଖ ସଂଟା ପୁରୁ ହତେ ଆର ତୋ ମାତ୍ର
ପାଁଚ ମିନିଟ ବାକି ଆଛେ ! ତୋର କଥାର ସେ କୋନ ଠିକ ନେଇ !”

—“କ୍ଷମା କରିସ୍ ଭାଇ !” ବଲେ ରଙ୍ଗିତ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ପାଶେର
ସରେ ପ୍ରବେଶ କରଲୋ ।

পাঁচ

রঞ্জিতের গাড়ি সবেমোত্র তার বালিগঞ্জের বাড়ী থেকে
বেরিয়ে আমহাস্ট' ছাইটের দিকে উক্তার বেগে ছুটতে শুরু করেছে,
এমনি সময়ে তার মনে হলো, একটি আপাদ-মস্তক কালো
রংয়ের ঢাকা গাড়ি যেন তারই বাড়ীর কাছে এসে ধীরে-ধীরে
গতিবেগ মন্দীভূত করে নিচ্ছে !

রঞ্জিত এক মুহূর্ত দেখে নিয়েই ডাইভারকে বলে, “সামনে
ঐ মোড়ের বাঁকে আমাদের গাড়িখানাকে লুকিয়ে রাখো ।
অমল, তোকে নিয়ে আমি পায়ে হেঁটে ঐ গাড়িটার অনুসরণ
করবো । দেখি, ও কোথায় যায় !”

মুহূর্ত পরেই রঞ্জিত বললে, “ঐ ঢাখ, অমল ! আমি যা
ভেবেছিলাম, তাই হলো । আমার বাড়ীর সামনেই গাড়ি
থেমেছে । কে যেন বেরিয়ে ঐ ঢাখ, আমারই বাড়ীতে ঢুকছে !
মদন তো আমারই চাকুর । তাকে তো আর বলতে হবে না !
সে ঠিকই অভ্যর্থনা করবে ।”

আরে, ঐ ঢাখ, লোকটি বেরিয়ে এসে গাড়ি ছেড়ে দিল !
চল, এবার গিয়ে দেখে আসি ব্যাপারটা কি !”

বাড়ীতে পা দিতে না-দিতে মদন এসে বলল, “বাবু,
একজন লোক এই মাত্র এসেছিল ।”

—“সে কি বললে ?”

—“বললে, ‘তোর বাবু কোথায় ?’

আমি বললাম, ‘তিনি এইমাত্র একটা কাজে বেরিয়েছেন।’

সে বললো, ‘আচ্ছা, এই নে দশটা টাকা। বলতে পারিস
তোর বাবু এই হরিহর সরকারের তদন্ত হাতে নিয়েছেন
কি না ?’

—‘আমি বললাম, ‘তা তো বাবু বলতে পারছি না। তবে
এই মাত্র তিনি বাইরে বেরিয়ে গেলেন। আপনার নামটা
শুনতে পারি কি ?’

সে বললে, ‘তার নাম রামরতন তালুকদার।’

রঞ্জিত কহিল, “তাকে কি রূপ দেখতে রে ?”

—“কাকে ? সেই অচেনা বাবুটিকে ?”

—“হ্যাঁ রে হ্যাঁ।”

—“বেশ খানিকটা লম্বা। পরণে কালো ধূসর ঝংয়ের
স্থৃট। মাথায় বাবরি চুল। ফ্রেঞ্চকাট দাঢ়ি। চোখে
রিম্বলেস চশমা। কথা বলে একটু ধীরে-ধীরে।”

—“তুই যে তার নাড়ী-নক্ষত্র সব দেখে রেখেছিস !”

—“বাবু, আর একটি কথা। আপনাকে সে একটি থামে
মোড়া চিঠি দিয়ে গেছে।”

—“কই দেখি !”

রঞ্জিত চিঠিটার আগাগোড়া পড়ে বললে, “বাঃ ! বাঃ !
তদন্ত শুরু। অমল, পড়ে ঢাখ, চিঠিতে কি লেখা আছে !”

ରଙ୍ଗ-ତ୍ଵା

ରଙ୍ଗିତବାବୁ,—

ମନେ କରବେନ ନା ଆମି ଆପନାର ଅଚେନା । ଆମି
ଆପନାର ଖୁବହି ଚେନା, ଅଥଚ ଅଚେନା । ଯାକ୍, ସେ କଥାର
ଦରକାର ନେଇ । ଏ ସବ ବ୍ୟାପାର ନିଯେ ଯାଥା ଘାମାବେନ ନା,
ବୁଝଲେନ ? ହରିହରବାବୁ ତାର ନିଜେର ଦୋଷେଇ ମରେଛେ ।
ଆମି ବେଶୀ ଆର କିଛୁ ବଲତେ ଚାଇ ନା । ସାବଧାନ !

ଆଇନ୍‌ଦିନ ଥିଲା

—“କିମେ ଅମଲ ! କିଛୁ ବୁଝଲି ?”

—“ତଦ୍ରୁଷ୍ଟ ଆରନ୍ତ ହବାର ଆଗେଇ ଶତ୍ରୁଗ୍ରା ଜାନିଯେ ଦିଲେ ଯେ
ଆମଗ୍ରା ହରିହରବାବୁକେ ଖୁବ କରେଛି ।”

—“ଠିକ ତାଇ । ଆଯ ଏଥନ, ଅଜୟକେ ଏହି ବିଷୟ କିଛୁ
ଜାନିଯେ ଦିଇ ।”

ଟେଲିଫୋନେର ରିସିଭାର ତୁଳେ ରଙ୍ଗିତ ବଲଳ, “କ୍ଯାଲକାଟା
୨୧୨୧ ।”

ତାରେର ଓଧାର ଥେକେ କେଉ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ହାଲୋ ! କେ ?”

—“ଆମି ରଙ୍ଗିତ । ନିର୍ଧାରିତ ସମୟେ ସେତେ ପାରିନି ବଲେ
କିଛୁ ମନେ କରିସ ନି, ପଥେଇ ତଦ୍ରୁଷ୍ଟ ଶୁଣ ହେଁ ଗେଛେ ।”

—“ବଲିସ କି ?”

—“ହ୍ୟା, ଗିଯେ ସବ ବଲବୋ ।”

ରଙ୍ଗିତ ଟେଲିଫୋନେର ରିସିଭାର ନାମିଯେ ରାଖିଲୋ ।

চয়

দেখতে-দেখতে রঞ্জিতের গাড়ি হরিহরবাবুর বাড়ীর
সামনে এসে দাঢ়াল।

রঞ্জিত গাড়ি থেকে নেমে বললে, “অমল ! দেখছিস্‌
হরিহরবাবু কি রকম সৌধীন লোক ছিলেন !”

—“তা তো তাঁর এই সুন্দর বাগানই সাক্ষ দিচ্ছে !”

—“থাক, ও-কথা রাখ। এখন যা করতে এসেছি তাই
করা যাক।”

রহিমকে যেতে দেখে অমল বলে উঠলো, “ওহে ! অজয়-
বাবুকে একবার ডেকে দিতে পারো ?”

—“কেন পারবো না ! আপনাদের নামই তো রঞ্জিত-
বাবু আৱ অমলবাবু ?”

—“হ্যাঁ। অজয় কোথায় ?”

—“আসুন, আসুন ! বসুন ! তিনি একটু ধানায়
গেছেন। বলে গেছেন ‘যদি রঞ্জিতবাবুরা আসেন তো তাঁদের
বসিয়ে বলবি তিনি এখনি আসছেন।’ আপনারা বসুন। আমি
চা-এর ব্যবস্থা করে দিচ্ছি।”

খানিকক্ষণ পরে যথারীতি চা-বিস্কুট পান করে রঞ্জিতবা
সবে গল্লের গোড়াপস্তন করেছে, এমন সময় এক অভাবনীয়
কাণ্ড ঘটে গেল !

ଏକଜନ ଲୋକ ବାଡ଼ୀ ଚୁକତେ ଗିଯେ ରଙ୍ଗିତକେ ଦେଖେ ଥତମତ
ଥେଯେ ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ବେରିଯେ ଗେଲ ।

ଅମଳ ଏଇ କିଛୁଇ ବୁଝିଲ ନା ; କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ରଙ୍ଗିତର ଚୋଥେ
ସବହି ଧରା ପଡ଼େ ଗେଲ ।

ଅମଳ ଅବାକ ହେଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲୋ, “ରଙ୍ଗିତ ! ଲୋକଟା
ବାଡ଼ୀତେ ଚୁକଲୋଇ ବା କେନ, ଆବାର ଅଧିନ ଭାବେ ଭୟ ପେଯେ
ପାଲିଯେ ଗେଲଇ ବା କେନ ?”

—“ଆମାକେ ଦେଖିତେ ପେଯେଛେ ବଲେ !”

—“ତୋମାକେ ଦେଖିତେ ପେଯେଛେ ବଲେ ? କି ସବ ହେଁଯାଲି
କରଛୋ ! ଜାନ ତୋ ବଲ !”

—“ଓର ଚେହାରା ଦେଖେ ଘନନେର ବର୍ଣନା ମନେ ପଡ଼ିଛେ ନା ?”

—“ଓଃ ! ହଁ, ତାଇ ତ ! ଏଓ ତୋ ସେଇ ଫ୍ରେଞ୍ଚକାଟ୍
ଦାଡ଼ି ! ରିମଲେସ ଚଶମା ! ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଥ୍ୟଟାଇ ପାଲଟେଛେ ! ଏଥନ
ହଲଦେ ରଂଘେର ସ୍ଥ୍ୟଟ । ତାହଲେ ତୁଇ କି ବଲିତେ ଚାସ୍ ଯେ ଓଇ
ଆଇମୁଦିନ ଥାଁ ?”

—“ଯଦି ବଲି ତାଇ !”

—“କିନ୍ତୁ ଓ ଏଥାମେ ଏମେହେ କେନ ?”

—“ଆମରା ଏମେହି କି ନା ଦେଖିତେ ବୋଧ ହୟ ।”

—“ତା ହଲେ ତୋ ଓର ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଁ ଗେଲ ।”

—“ଏବାର ତାହଲେ ସାବଧାନ ! କୋନ୍‌ଦିନ ବା ପରଲୋକେର
ପଥ ଦେଖିଯେ ଦେଇ !”

—“ତୋର ମୁଖେ ଏଇକମ କଥା ମୋଟେଇ ଶୋଭା ପାଇ ନା ।”

—“ତୋର ସଜେ ଇଯାର୍କି କରଛିଲାମ । ଓ-ସବ କଥା ଏଥିନ ଥାକ । ଏହି ବୋଧ ହୟ ଅଜୟ ଆସଛେ ଆର ତାର ସାଥେ ଆଛେନ ଦାରୋଗା-ସାହେବ ।

ଅଜୟ ତାମେର ଦେଖେଇ ବଲେ ଉଠିଲେ, “ଏହି ସେ ତୋରା ମାଣିକ-ଘୋଡ଼ିଇ ଏସେଛିସ ଦେଖଛି ! ଆମି ଥାନାଯ ଦାରୋଗା-ବାବୁକେ ଡେକେ ଆନତେ ଗିଛିଲାମ । ଏଥିନ ତବେ ସବାଇ ଚଳୁ ଯେ-ଷରେ ବାବାର ମୃତଦେହ ଆଛେ ।”

ରଙ୍ଗିତ ବଲିଲେ, “ତୁଇ କି ଭଦ୍ରତା ଜାନିସ ନା ? ଆମାଦେର ମଧ୍ୟେ ଆଲାପ ହଲୋ ନା, ଆଗେଇ କାଜ ?”

—“ଓঁ ! ଏକେବାରେ ଭୁଲେଇ ଗିଛିଲାମ ଭାଇ ! ବାବାର ମୃତ୍ୟୁତେ ଆମାର ମନେର ଅବସ୍ଥା ବଡ଼ ଖାରାପ ହୟେ ପଡ଼େଛେ । ଆର ଏହି ଢାଖ, ଭାଇ, ଇନି ହଚେନ ଦାରୋଗା-ସାହେବ—ଓର ନାମ ଶ୍ରୀଅମ୍ବନାଥ ବିଶ୍ୱାସ । ଆର ଦାରୋଗାବାବୁ, ଆମାର ବନ୍ଦୁଦେର ନାମ...”

—“ଓଟା ଆର ବନ୍ତେ ହବେ ନା । କାରଣ ଓରେର ନାମ ଜାନେ ନା ଏମନ ଲୋକ କଲକାତା ସହରେ ନେଇ ! କି ବଲେନ ରଙ୍ଗିତବାବୁ ?”

ସକଳେର ମୁଖ ଦିଯେଇ ହାସିର ଫୋଯାରା ବେରିଯେ ଏଲୋ ।

ସକଳେ ଭାବତେ-ଭାବତେ ମୃତଦେହ ବେଷରେ ଆଛେ, ସେଇ ଷରେ ଚୁକଲେ ; ଅଜୟ ପ୍ରଥମେ ହରିହରବାବୁ ଯେଥାମେ ଆଛେନ ସେଥାମେ ନିଯିରେ ଗେଲା ।

ଦାଢ଼ୀ ଚାନ୍ଦରେ ବିଛାନା ମୋଡ଼ା । କିନ୍ତୁ ତା ରକ୍ତେ ଏକେବାରେ

ମାଙ୍ଗି ହେଁ ଗେଛେ ! ଏକଟା ଗୁଲି ହରିହରବାବୁର ପିଠେ ଓ ଏକଟା ଗୁଲି ମାଧା ସେଇଁ ଖାନିକଟା ଚାମଡ଼ା-ସମେତ ବେରିଯେ ଗେଛେ ।

ସେଥାନ ଥେକେ ସକଳେ ଦେରାଜେର କାହେ ଏଲୋ, ସେଥାମେ ଆତତାଯୀ ନିହତ ହେଁ ପଡ଼େଛିଲ ।

ଲୋକଟିକେ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୟ, ସେ ପୂର୍ବ-ଦେଶୀ ମୁସଲମାନ । ବୟସ ତିନେର କୋଠାୟ, ସର୍ବବାଙ୍ଗେ ଅସଂଖ୍ୟ ପୁରୋନୋ କ୍ଷତର ଦାଗ । ଲୋକଟା ଯେ ପୁରୋନୋ ଆସାମୀ, ତା ଏଇ ଦାଗ ଦେଖିଲେଇ ବୁଝାତେ ପାରା ଯାଇ । ପରଣେ ଏକଟି ଚେକ୍ ଲୁଞ୍ଜି । ମୁଖ ତଥନେ କାଳୋ କାପଢ଼େ ଢାକା ଛିଲ ।

ଦାରୋଗା ଅମରବାବୁ ମୁଖ ଥେକେ କାଳୋ କାପଡ଼ଟା ଖୁଲିଲେଇ ତାଙ୍କ ମୁଖ ସେଇ ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣ ହେଁ ଗେଲ ।

ଅତି ଅଶ୍ଵୁଟ କଣେ ତାଙ୍କ ମୁଖ ଥେକେ ବେରିଯେ ଏଲ, “ଏ କି ସତ୍ତବ ? ଏ ସେ ଦଶ୍ୟ ମାଯାରତନ !”

—“କି ବଲିଲେନ ? ଦଶ୍ୟ ମାଯାରତନ ! କୈ ଦେଖି ?” ବଲେ ରଙ୍ଗିତ ମୃତ ଲୋକଟିର ମୁଖେର ଦିକେ ଚାଇଲୋ—“ସତ୍ୟଇ ତୋ ! ବେଚାରା ଦ୍ୱିପାତ୍ର ଥେକେ ପାଲିଯେ ଗିଯେଓ ନିଷ୍ଠାର ପେଲ ନା ?”

ଦାରୋଗା ଅମରବାବୁ ମାଯାରତନେର ପକେଟ ହାତଡେ ଛୁଟି କାଗଜ ପେଲେନ ।

ରଙ୍ଗିତ ସେ ଛୁଟୋ ଏକରକମ ଛୋ ମେରେଇ ବିଯେ ବଲିଲେ, “ଏ ଛୁଟୋ ଆମାର କାହେଇ ଥାକୁ ।”

ଅମରବାବୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅନିଚ୍ଛା ସବ୍ବେଓ ଘାଡ଼ ନେଡେ ସମ୍ମତି ଦିଲେନ ।

ପରକ୍ଷଣେଇ ରଙ୍ଗିତ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ଅମରବାବୁ, ଏବାର ତାହଲେ ଅୟାସ୍ତୁଲେନ୍ସ ଡେକେ ଲାସ ମର୍ଗେ ଚାଲାନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ ।”

—“ଆଜ୍ଞା ! ଅଜୟବାବୁ, ଏଥନ ଏକବାର ଟେଲିଫୋନ ଯେ ସରେ ଆଛେ ସେଥାନେ ଆମାଯ ନିଯେ ଚଲୁନ ନା ?”

—“ଆସୁନ !” ବଲେ ଅଜୟ, ଅମରବାବୁକେ ସଙ୍ଗେ ନିଯେ ବୈଠକଥାନା ସରେ ଚୁକେଇ ଦେଖିଲୋ, କେ ଯେଣ ରିସିଭାର ହାତେ ନିଯେ ଟେଲିଫୋନେ କଥା କଇଛେ !

ଲୋକଟାର ବେଶଭୂଷା ମୋଂରା, କୁଳୀଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ! ସେ ଅଜୟେର ଅଚେନା, କିନ୍ତୁ ଦାରୋଗା ଅମରବାବୁ ତାକେ ଦେଖେଇ ଚମକେ ଉଠିଲେନ । ବଲେନ, “କି ରେ ମାଧ୍ୟ ! ତୁଇ ଏଥାନେ ?”

ମାଧ୍ୟ ନାମଧାରୀ ଲୋକଟା ତତକ୍ଷଣ ପେଛନ ଫିରେ ସୋଜା ହେଁ ଦୀଢ଼ିଯେଛେ । ଅପରାଧୀର ମତୋ ମୁଖ ତାର, କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼ ଓ ସତେଜ !

ଅଜୟ ବଲିଲେ, “ଆପଣି ଚେନେନ ଏକେ ?”

ଅମରବାବୁ ବଲିଲେନ, “ଚିନି ବହି କି ! କିନ୍ତୁ ଆଜ ଏଇ ସଂତୋଧାନେକ ଆଗେଇ ଲୋକଟାର ସାଥେ ପରିଚିଯ । ଥାନାର କାହେ ପାଇଚାରୀ କରେ ବେଡ଼ାଛିଲ ସନ୍ଦେହଜନକ ଭାବେ । ତାଇ ଦେଖେ ଆମି ଧମକେ ବଲେଛିଲୁମ, ‘ଏଥାନେ ଏଭାବେ ସୁରେ ବେଡ଼ାଲେ, ତୋକେ ଜେଲେ ପାଠିଯେ ଦେବୋ ।’ ଓ ତଥନ ବଲେ, ‘ତା ହଲେ ତୋ ବେଁଚେ ଯାଇ କର୍ତ୍ତା ! ଆଜ ତିନ ଦିନ ନା ଖେଯେ ଆଛି ।’ ଲୋକଟାର କଥା ଶୁଣେ ଦୁଃଖ ହଲୋ । ତାରପର ଓକେ ଏକଟା ଟାକା ଦିଯେ ବିଦ୍ୟାଯି କରେ ଦିଇ ।”

ଅମରବାବୁ ଏଇ ବଲେ ହଠାତ୍ ତାର କାହେ ଏଗିଯେ ଗିଯେ ବଲେନ, “ଏ ବାଡ଼ୀଟେ ତୁଇ ଦୁକଳି କି କରେ ? ସତି କରେ ବଲ୍ ।”

ମାଧ୍ୟୋ ବଲେ, “ପାଚିଲ ଟପ୍‌କେ ଦୁକେଛି ।”

ଅମରବାବୁ ଦୀତ-ମୁଖ ଖିଁଚିଯେ ବଲେନ, “ପାଜି କୋଥାକାର ! ଭଦ୍ରଲୋକେର ବାଡ଼ୀ ଦୁକେଛିସ ପାଚିଲ ଟପକେ ! ତୋକେ ଏଥନାଇ ଅୟାରେଷ୍ଟ କରବୋ ଜାନିସ ?”

—“ଅୟାରେଷ୍ଟ କାକେ କରେ ଏକବାର ଦେଖାଛି,” ବଲେ ସେଇ ମାଧ୍ୟୋ ଲୋକଟି ମାରଲେ ଅମରବାବୁର ଥୁତନିତେ ଏକ ସୁଁସୋ ! ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ଅମରବାବୁ ଟାଲ ସାମଳାତେ ନା ପେରେ ପଡ଼େ ଗେଲେନ ।

ଅଜୟ ଏ-ସବ ଅଭାବନୀୟ ବ୍ୟାପାର ଦେଖେ ବିଶ୍ଵିତ ହେଁ ଗିଯେ ଯେମନ ସୁମି ବାଗିଯେଛେ, ଅମନି ପେଛନ ଥେକେ ରିଭଲଭାରେର ଏକ କୁଁଦୋତେ ଧରାଶାୟୀ ହଲୋ । ଏହିକେ ସେଇ ମାଧ୍ୟୋ ନାମଧାରୀ ଲୋକଟିଓ ତାର ଦଲବଳ ନିଯେ ସରେ ପଡ଼ିଲୋ ।

ପ୍ରାୟ ପନେର ମିନିଟ କେଟେ ଗେଲ ।

ବଞ୍ଜିତ ଅମଲକେ ବଲିଲେ, “କି ରେ ଅମଲ ! ଅଜୟ ସେ କପ୍ତରେର ମତୋ ଉବେ ଗେଲ ଦେଖଛି ! ପ୍ରାୟ ପନେର ମିନିଟ ହେଁ ଗେଲ ଏଥିବେ ଆସଛେ ନା କେବ ? ଚଲ୍ ନା, ନୀଚେ ଗିଯେ ଦେଖି ?”

ନୀଚେ ଗିଯେ ତାରା ଯା ଦେଖିଲୋ ତାତେ ତାଦେର ମୁଖେ କଥା ଫୁଟିଲୋ ନା । ତାରା କାଠେର ପୁତୁଲେର ମତୋ ଦୀଡିଯେ ରଇଲୋ !

ଅମରବାବୁର ତତକ୍ଷଣେ ଜ୍ଞାନ ଫିରେ ଆସଛିଲ । ବଞ୍ଜିତ ତାକେ

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରସ୍ତ

ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ, “ଏ କି ବ୍ୟାପାର ? ଆମାଦେର ଏ ଅବସ୍ଥା
କେ କରିଲେ ?”

—“ଆର ବଲେନ କେନ ଯାଇ ! ସରେ ଚୁକତେଇ ଦେଖି,
ଏକ ବ୍ୟାଟା ଭିଧିରୀ, ଆମି ତାକେ ‘ମାଧ୍ୟେ’ ନାମେ ଜୀବନତୁମ, ସେ
ଟେଲିଫୋନେର ରିସିଭାର ହାତେ ନିଯେ କଥା କହିଛେ । ତାକେ
ସେଇ ଅୟାରେଷ୍ଟ କରିବୋ ବଲେଛି, ଆମି ସେ ଏକ ଘୁସିତେ ଆମାର
ଏହି ଅବସ୍ଥା କରେଛେ !”

ଅମଳ ବଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଓ ଆବାର ଫୋନ କରାଇଲ କେନ ?”

—“ସେଠା ଆର ବୁଝିଲେ ପାରିଛିସ୍ ନା ? ଆମରା ସେ ତମ୍ଭେର
ଭାର ନିଯେଛି, ସେଇ ଖବରଟା ଅଣ୍ କାଉକେ ଜାନିଯେ ଦିଛିଲୋ ।
ତା ଯାକ, ଏଥନ ତବେ ବାଡ଼ୀ ଯାଇ । ତତକ୍ଷଣ ତୋରା ଲୀସ
ସର୍ବାବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର । ଅଜ୍ଞା ! ତୋର ନାମେ ବୋଧ ହୁଏ ଚିଠି
ଏସେହେ !”

ଅଜ୍ଞା ଚିଠିଟା ଖୁଲେ କିଛୁଇ ବୁଝିଲେ ନା ପେରେ ତା ରଙ୍ଗିତେର
ହାତେ ଦିଲ । ରଙ୍ଗିତ ଚିଠିଖାନି ପଡ଼େ ଅମଳକେ ବଲିଲେ, “ପଡ଼ ।”

ଅମଳ ପଡ଼ିଲେ,—

ରଙ୍ଗିତବାସୁ,

ମାର୍ଗାରତନକେ ଚିନେଛେନ ବଲେ ଏବଂ ତମ୍ଭେର ଭାର
ନିଯେଛେନ ବଲେ ଆମାଦେର କିଛୁ ଏସେ ବାବେ ନା । ଆମରା
ଆମାଦେର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରିବାଇ । ଇତି—

‘ଆଇମୁଦ୍ଦିନ ଥିଲା’

সাত

রঞ্জিতদের গাড়ি ঘৰমুখো ঘোড়াৰ শ্যাম ছুটে চলেছে।
বেলা প্ৰায় সাড়ে বারোটা। সূৰ্যদেৱ যেন তাঁৰ তেজ সকলকে
দেখিয়ে বাহাদুৰি নেবাৰ চেষ্টা কৰছেন !

এমন সময় রঞ্জিতের একটা কথা মনে পড়ায় সে
অগলকে বললে, “তোৱ মনে আছে কি আততায়ীৰ পকেট
হাতড়ে দুখানি কাগজ অমৱাবু আমাৰ হাতে দিয়েছিলেন ?”

—“হঁ, তাতে কি হয়েছে ?”

—“হয়েছে বৈকি কিছু ! সে দুটিতে তখনই আমি একবাৰ
চোখ বুলিয়ে নিয়েছিলাম এবং পড়ে দণ্ডনমত অবাক হয়ে
যাই।”

—“কেন ? তাতে এমন কি ছিল যে তুই অবাক হয়ে
গিয়েছিলি ?”

—“তাতে কি আছে, দ্বাখ”, এই বলে সে কাগজ দু'খানি
বেৱ কৰলে। তাৱ একটিতে লেখা ছিল,—

মায়াৰতন,

তুমি ত পালিয়ে এসেছ, কিন্তু এখনও যে কোন সময়
অ্যারেষ্ট হতে পাৱো। তা আমাৰ সঙ্গে একটা কাজ
কৰো না কেন ? আমি এক রহেৱ সন্ধান পেৱেছি।
তাতে তোমাৰ সাহায্য পেতে চাই। তুমি আমাৰ

ଲୋକଟି ଧାରଳେ ଅମ୍ବରବାସୁର ଥୁତନିତେ ଏକ ଘୁମୋ !

୩୦—୩

ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣ

ସହକାରୀ ହିସାବେ କାଜ କରବେ, କେମନ ? ଆମାର ନାମ
ଏଥିନ 'ଆଇନୁଦିନ ଥା', କାଜେଇ ଆମାର ଦୋକାନେ ଏସେ
ଦାରୋଘାନେର କାଛେ, ଆମୁ ମିଏତାର ଖୋଜ କରୋ । ଦାରୋଘାନ
ଆମାରଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକ । ସେ ତୋମାର ଦେଖା କରିଯେ
ଦିବେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ସିଂହ

ଜହରୀ

ଆର ଏକଟା ଚିଠିତେ ଲେଖା ଛିଲ,—

ଶାଶ୍ଵାରତନ,

ପ୍ରଥମେ ଆମାଦେଇ ହରିହରବାନୁକେ ସନାତେ ହବେ ।
କାରଣ, ତାର କାହେଇ ଆଛେ ଏହି ଶ୍ରୀପୁଣ୍ୟନେର ପଥଘାଟେର ନମ୍ବା ।
ଡାକେରୀଟା ଆମରା ପେଯେଛି ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଆମାଦେଇ କାଜ
ଆଟକେ ଯାଚେ ଶୁଦ୍ଧ ଈ ନମ୍ବାଟିର ଜୟ । ଓଟାକେ ଯେ କୋନ
ପ୍ରକାରେ ହୋକୁ, ହସ୍ତଗତ କରତେ ହବେ । କାଳ ରାତେ ଆମାର
ବାଡ଼ୀତେ ଏସୋ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ସିଂହ

ଜହରୀ

—“ବୁଝଲି ତ ଆଇନୁଦିନ ଥା ଲୋକାଟି କେ ?”

—“ତାଇ ତ ! ଏତ ବଡ଼ ଦୋକାନେର ମାଲିକ—ବିଦ୍ୟାତ
ଜହରୀ ! ତାର ଏହି କୌଣସି ? ରହସ୍ୟ ଯେ କ୍ରମଶଃ ଜଟିଲ ହେବେ
ଉଠିଛେ ରଙ୍ଗିତ !”

—“ରହସ୍ୟ ତୋ ଜଟିଲ ହେବେ ଭାଇ ! ଏବଂ ତାକେ ଭେଦ
କରାଇ ତୋ ଆମାଦେଇ କାଜ ।”

—“ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଖ୍ୟାତ ଜହରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟବାବୁଙ୍କ ଆଇନୁଦିନ ଥା ?”

—“ତାଇ ତୋ ଚିଠିତେ ଲେଖା ଆଛେ ।”

—“ଆଜ୍ଞା, ଆମରା ଏଥିନ ଏହି ଚିଠି ଦୁଟିର ଜୋରେ ଓର ନାମେ
ଓୟାରେଣ୍ଟ ବାର କରେ ଓକେ ତୋ ଅୟାରେଣ୍ଟ କରତେ ପାରି ।”

—“ତା ତୋ ପାରି ; କିନ୍ତୁ ତା କରା ଚଲବେ ନା । ଏ ରହ୍ୟ
ନିଶ୍ଚଯିତା କୋନ ଗୁପ୍ତଧନ-ସଂକ୍ରାନ୍ତ ।”

—“କି କରେ ତୁହି ବୁଝଲି ?”

—“ନାଃ, ତୋକେ ନିଯେ ଆର କାଜ କରା ଚଲବେ ନା ଦେଖଛି !
ଏକଟୁ ଆଗେ ସୂର୍ଯ୍ୟବାବୁର ଚିଠି ପଡ଼େ ତବେ ତୁହି କି ବୁଝଲି ? ତୁହି
କି ଶୁଦ୍ଧ ନୀଚେକାର ନାମ ଦୁଟୋଇ ଦେଖେଛିସ୍ ?”

—“ନା, ନା, ଏବାର ବୁଝତେ ପେରେଛି । ତାଇ ହରିହରବାବୁକେ
ଓରା ଥିଲା କରେଛେ, ନା ! କି ଏକଟା ଗୋପନ ନକ୍ଷା ଯେଣ ହରିହରବାବୁର
କାହେ ଆଛେ ?”

—“ହ୍ୟା । ସେଇଟା ନିଯେଇ ତ ଏତ କାଣ୍ଡ !”

—“ତା ସେଟା ଏଥିନ କୋଥାଯା ?”

—“କି କରେ ଜାନବୋ ? ମନେ ହୟ ହରିହରବାବୁ ମୃତ୍ୟୁର ସମୟ
ଅଜୟକେ ଦିଯେ ଗେଛେନ ।”

—“ତା ହଲେ ବିକାଲେ ଏକବାର ଚଲ୍ ନା ?”

—“ତାଇ ତ ଅଜୟକେ ବଲେ ଏସେଛି ।”

—“ତୁ ଆମାର ବାଡ଼ୀ ଏସେ ଗେଛେ,” ବଲେ ଅମଳ ଗାଡ଼ି ଥେକେ
ନେମେ ଗିଯେ ବଲଲେ, “ଠିକ ସାଡ଼େ ଚାରଟେଇ ତୈରୀ ଥାକିସ ।
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ହୟ ନା ଯେଣ !”

ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣା

—“ଆଗେ ତୁଇ ତୋ ଠିକ୍ ସମୟେ ଆୟ, ତାରପର ବଲବି;
ବୁଝଲି ?”

ରଞ୍ଜିତ ଆବାର ଗାଡ଼ିତେ ଟାଟ୍, ଦିଲେ, ଗାଡ଼ି ପୂର୍ବ ବିକ୍ରମେ
ଏସେ ବାଡ଼ୀତେ ପୌଛୁଳ ।

ଗାଡ଼ି ଗ୍ୟାରେଜେ ପ୍ରବେଶ କରିଯେ ଘନକେ ଡେକେ ରଞ୍ଜିତ
ବଲଲେ, “ଆମାର ଆହାରେର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଠିକ୍ ଆଛେ ତ ? ଆମି
ଏଥିନି ଜ୍ଞାନ କରେ ଆସଛି ।”

—“ସେ ଆଜେ ।”

ରଞ୍ଜିତ ଭାବତେ-ଭାବତେ ରାଖରୁମେ ପ୍ରବେଶ କରଲୋ ।

আট

হারিসন্ রোড ও বৌবাজারের মোড়ে বিরাট পাঁচতলা
প্রাসাদ। তারই নীচতলায় এক প্রসিদ্ধ জুয়েলার বা জহুরীর
দোকান—এস. কে. সিংহ এণ্ড কোম্পানী।

দোকানের মালিক সূর্যকান্ত সিংহ খুবই অমায়িক ও
মিষ্টভাষী ভদ্রলোক। উৎকৃষ্ট কার্ণশিল্পের জন্যও তাঁর যথেষ্ট
সুনাম আছে। অমল খন্দের সেজে আজ তিনি দিন যাবৎ তাঁর
দোকানে মাঝে-মাঝে পদার্পণ করছিল। আর প্রতিবারই
হ'-একটি ছোট জিনিষ—আংটি, দুল ইত্যাদি, একটা না একটা
কিছু কিনে বেরিয়েছে।

সূর্যকান্ত সম্বন্ধে তাঁর অভিজ্ঞতা অতি সামান্য—মাত্র তিনি
দিনের। তবু যেন তাঁর মন বলছিল, এরকম শুন্দর ও অমায়িক
ভদ্রলোক কখনো হরিহরবাবুর খনের মত নোংরা কাজে জড়িত
থাকতে পারে না।

সেদিন বিকেলবেলা রঞ্জিতের সাথে দেখা করে, অমল
শুধু সেই কথাই তাকে বলছিল। সে দৃঢ়ভাবে রঞ্জিতকে বলে,
“তুই একটা প্রকাণ্ড ভুল করেছিস্ রঞ্জিত! আমি হলফ করে
বলতে পারি, সূর্যকান্ত জহুরী কখনো এমন কাজে সংশ্লিষ্ট
থাকতে পারে না।”

ଈଷେ ରଙ୍ଗିତ ବଲ୍ଲ, “ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତୋର ସେ ଏତ ଉଚ୍ଚ-ଧାରଣା, ସେକଥା ଆମାକେ ବଲେ କୋନ ଲାଭଇ ନେଇ ବନ୍ଦୁ ! ତୁହି ଯଦି ଏହି ମହି କଥାଗୁଲୋ ତୋର ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ବନ୍ଦୁଟିକେ ଜାନିଯେ ଦିସ, ତାହଲେ ହୟତୋ ତାର କୃପାୟ ତୋର ଏକଟୁ ଶୁବିଧା ହେଁ ଯେତୋ ! କିନ୍ତୁ ଆମାର କାହେ ତୋ ଆର ହଲଫ କରରାର କୋନୋ ଦରକାର ନେଇ ଅମଳ !”

ଅମଳ ବଲ୍ଲ, “ସେ କଥା ଜାନି ରଙ୍ଗିତ ! କିନ୍ତୁ ଆମାର ମନେ ହଛେ, ତୁହି କିଛୁ ଭୁଲ କରେ ଯାଚିଛୁ ! କାଜେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତେର ଓପର ଏତ ନଜର ରାଖାର କୋନ ପ୍ରୟୋଜନ ଆଛେ ବଲେ ମନେ ହୁଯ ନା !”

ରଙ୍ଗିତ ବଲ୍ଲ, “ତୋର କଥା ହୟତୋ ସବହି ସତି, ଅଥବା କିଛୁଇ ସତି ନାହିଁ କୋନ କିଛୁ ସଠିକ ଧାରଣା କରବାର ଆଗେ ଏକଟା ଜିନିଷ — ନ ରାଖିବ ଅମଳ ! କଥାଟା ହଛେ ଏହି ସେ, ଗୋଯେନ୍ଦ୍ରା ତୁ ମାରିତେ ଏମନ ଅନେକ କାଜ କରନ୍ତେ ହୁଏ, ଯେତ୍ରିଲୋ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁ ନେକ ସମୟ ବୁଝା ବଲେଇ ମନେ ହେଁବେ ! ଆମାର ସବ ଅନୁମାନ ନା ସବ ପଦ୍ଧତିଇ ସେ ନିର୍ଭୁଲ, ସେକଥା ଆମି ଏକେବାରେଇ ବଲଛିନେ କିନ୍ତୁ ଚୌରାସ୍ତାର ମୋଡେ ଦୀଢ଼ିଯେ କେଟ କି ଟିକ କରେ ବନ୍ତେ ପାରେ ସେ, ତାର କୋନ ରାସ୍ତାଯ ଯାଓଯା ସନ୍ତୁ ? ଏକ-ଏକଟା ରାସ୍ତା ଦିଯେ ଏଗିଯେ ଦେଖନ୍ତେ ହେବେ, ସେଇଟେଇ ତାର ଗନ୍ଧବ୍ୟ ରାସ୍ତା କି ନା ! ତାତେ ହୁତିନବାର ହୟତୋ ଭୁଲ ପଥେଇ ଯେତେ ହେବେ, ସେଜଣ୍ଟ ଦୁଃଖ କରଲେ ଚଲବେ କେନ ? ଏକେବେବେ ସେଇ ଜଣ୍ଟ ବୁଝା ଚିନ୍ତା କରେ ଲାଭ ନେଇ ! କିନ୍ତୁ ତୋକେ ସେ-ରକମ ବଲେ

ଦିଯ়েছিলାମ, ତୁই ସେଇ ରକମ କରେଛିସ ତୋ ? ନା, ଅନାବଶ୍ୟକ
ମନେ କରେ କିଛୁଇ କରିସନି ?”

ଅମଳ ବଲେ, “ନା, ସେ ଚିନ୍ତା କରିସ ନା ରଙ୍ଗିତ ! ତୋର
କଥାମତ ଆମି ସବଇ କରେଛି । ଆମାର ଆବୋ ତିନଟି
ସହକାରୀକେ ସାଥେ ନିଯେ ଆମି ଐ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଓ ତାର ଫାର୍ମେର
ଓପର ଖୁବ କଡ଼ା ନଜରଇ ରେଖେଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଯଥନ ବାଡ଼ୀ ଘାୟ,
ତଥନେ ତାକେ ଆମରା ରେହାଇ ଦିଇ ନା । ସେ ଘୁମ୍ଯ—ନା,
ସାରାରାତ ଖୋଲା କରେ ବା ଲେଖାପଡ଼ା କରେ କାଟାଯ, ଏ-ସବ ଖବରଓ
ଆମି ଅତି ସାବଧାନେ ସଂଗ୍ରହ କରେଛି । ସେ ତାର ଫାର୍ମ ଛେଡେ
ଯେଥାନେଇ ଯାକ, କଲକାତାର ସହରେଇ ହୋକ ବା କଲକାତାର
ବାଇରେ—ଆମାର ଲୋକ ତାକେ ଅନୁସରଣ କରବେଇ । କାଜେଇ
ତୋର ଉପଦେଶ ଆମରା ମେନେ ଯାଚିଛି ବର୍ଣେ-ବର୍ଣେ, “ତୁ ଆମାର
ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧାରଣା ହଚେ ଯେ, ଲୋକଟା ଏକେବାରେଇ ମୁଁ ମାଁ ।”

ରଙ୍ଗିତ ଏକ ମୁହଁନ୍ତି କି ଏକଟୁ ଚିନ୍ତା କରଲୋ । ଏହି ର ବଲଲ,
“ସେ ଯାଇ ହୋକ, କାଜ କରେ ଯା ଅମଳ ! କାଜ ବନ୍ଦ ରାଖିବିଷ୍ଟ ନା ।
ଦେଖା ଯାକ, କୋଥାକାର ଜଳ କୋଥାଯା ଦୀଢ଼ାଯ ! ମାଝାରିତନେର
ଚିଠିଖାନିର କଥା ମନେ ରାଖିବିଷ୍ଟ—ତାତେ କୋନ ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ
ଜହାରୀର ନାମ ଆଛେ । କାଜେଇ ଏସ. କେ. ସିଂହ କୋମ୍ପାନୀର
ମାଲିକ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଜହାରୀ ସେଇ ଚିଠିର ଲେଖକ ନା ହଲେଓ, ଦୁନିଆର
କୋନ-ନା-କୋନ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଜହାରୀ ଐ ଚିଠିର ଜନ୍ମ ନିଶ୍ଚଯିଷ୍ଟ ଦାୟୀ ।”

ଏତକ୍ଷଣେ ଅମଲେର ଚୋଥେର ଶୁଭୁଖ ଥେକେ ଯେନ ଏକଟା ଅନ୍ଧକାର
ପର୍ଦା ସରେ ଗେଲ ! ସେ ହଠାତ କିଛୁ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବେ ବଲଲେ,

“বটে ! তাহলে তুই বলতে চাস রঞ্জিত, এই সূর্য জহুৱী এৱ
সাথে সংশ্লিষ্ট না হলেও, অন্য কোন সূর্য জহুৱী এৱ সাথে
নিশ্চয়ই জড়িত রয়েছে। তবে, কে যে সেই লোক,—তাই
আমাদেৱ খুঁজে বাৱ কৰতে হবে। কেমন, এই না রঞ্জিত ?”

রঞ্জিত হেসে বললে, “হাঁ, এতক্ষণে বুৰাতে পাৱছি তোৱ
মাথা কিছু খুলেছে বটে ! হিৱিহৱাৰুৱ খুনেৱ সাথে কোন
সূর্য জহুৱী জড়িত আছে, এতে আৱ কোন সন্দেহই নেই।
সেই সূর্য জহুৱী, এই বিখ্যাত সূর্য জহুৱী না হতেও পাৱে,
—আবাৱ হতেও পাৱে। স্বতৰাং যে পৰ্যন্ত আৱ কোন
সন্দেহভাজন সূর্য জহুৱীৰ খোজ না পাচ্ছিস্, সে পৰ্যন্ত এই
সূৰ্যকান্তকে হাল্কা ভাবে দেখলে ত চলবে না ! এখন তা
হলে বুৰাতে পাৱছিস্ আমাৰ কথা ?”

—“হাঁ।” অমল তাৱ মাথাটি ঈষৎ আন্দোলিত কৰে
রঞ্জিতেৱ কথায় সম্মতি দিলে। তাৱপৰ, “আচ্ছা, আসি
এখন,” বলে কিছু অন্যমনক্ষ ভাবে অমল বেৱিয়ে গেল।

রঞ্জিতও ইজি-চেয়াৰখানিতে তাৱ দেহটি এলিয়ে দিয়ে,
উদাস দৃষ্টিতে আকাশেৱ দিকে তাকিয়ে, কোন গভীৱ চিন্তায়
নিমজ্জিত হয়ে, অবিৱত সিগাৰেট টেনে ঘেতে লাগলো।

ମୟ

ବିକଳ ପାଁଚଟା ।

ରଙ୍ଗିତେର ଗାଡ଼ି ଏସେ ଅଜୟେର ବାଡ଼ୀର ସମୁଖେ ଦୀଢ଼ାଲୋ । ଗାଡ଼ି ଥେକେ ନେମେ ଦରଜାୟ ପା ଦିତେ ନା ଦିତେଇ ରହିମ ଏସେ ବଲଲେ, “ଆପନାରା ଏସେହେନ, ଭାଲୋଇ ହେଯେଛେ ! ବାଡ଼ୀତେ ଡାକାତ ପଡ଼େଛିଲ । ଛୋଟବାବୁ ତାକେ ବାଧା ଦିତେ ଗିଯେ ଆହତ ହେଯେଛେ ।”

—“ତିନି କୋଥାଯ ଆହେନ ? ଆମାଦେର ସେଥାନେ ନିଯେ ଚଳ ।”

—“ଚଲୁନ । ଆମି ସେଇ ଜଣାଇ ତୋ ଦୀଢ଼ିଯେ ଆଛି । ତିନି ଆହେନ ବଡ଼ ବାବୁର ସରେ !”

ରହିମେର ପିଛୁ-ପିଛୁ ରଙ୍ଗିତ ଓ ଅମଳ—ଯେ ସରେ ଅଜୟ ଛିଲ, ସେଇ ସରେ ଏସେ ପୌଛୁଳ ।

ତାଦେର ଦୁ'ଜନକେ ଆସତେ ଦେଖେ ଅଜୟ ବିଛାନୀ ଥେକେ ଉଠେ ବସଲୋ ।

—“କି ରକମ ବୋଧ କରୁଛିସ ଏଥିନ ?”

—“ଏକ ରକମ ଭାଲୋ !”

—“କି ହେଯେଛିଲ ସବ ଖୁଲେ ବଲାତୋ ?”

—“ଦୀଢ଼ା, ତାର ଆଗେ ତୋଦେର ଚାଯେର ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁଟା କରେ ଦିଇ । ରହିମ, ଏଂଦେର ଜଣ୍ଯେ ଚା ଆନ୍ଦୋଳନ କରେ ।”

—“তোৱ কি খুব জোৱ লেগেছে ?”

—“না, না, মাথায় একটু চোট লেগেছে মাত্ৰ। ব্যাপারটা
কি হয়েছিল, বলছি শোন্।

হৃপুৱ বেলা খেয়ে দেয়ে একটু ঘুমেৱ আয়োজন কৱছিলাম
কিন্তু ঘুম একদম আসছিল না। তাই বাধ্য হয়ে একটা উপন্যাস
পড়ছিলাম। এমন সময় বাবাৱ ঘৱ থেকে দেৱাজ খুলবাৱ খুট-
খুট আওয়াজ শোনা গেল। আমি কৌতুহলী হয়ে দৱজা খুলে
দেখি, একজন লোক দেৱাজেৱ মধ্যে কি যেন খুঁজছে ! সঙ্গে-
সঙ্গে বালিশেৱ তলা থেকে পিস্তল নিয়ে গিয়ে বললাম,
'নড়েছ কি মৰেছ !' সে ত থতমত খেয়ে আমাৱ দিকে ফিরে
তাকিয়ে ভয় পেয়ে গেল। কিন্তু তাৱ চোখ ছুটো যেন তখনই
বলছিল, স্বযোগ ! স্বযোগ !!

আমি এগিয়ে গিয়ে দেৱাজেৱ ডালা বন্ধ কৱতে যাব, এমন
সময় সে মাৱলে এক প্ৰচণ্ড ঘুসি। তাৱপৰ আমি এইখানে—
তোমাদেৱ সামনে !”

—“আচ্ছা। লোকটিকে দেখতে কি বন্ধকম ?”

—“একে এৱ আগে আৱ কখনো দেখিনি। লোকটা বেঁটে।
মুখ গোঁফ-দাঢ়ি শূন্য !”

অমল এক মিনিট স্তুক হয়ে কি ভাৱতে লাগল, তাৱপৰ
বললে, “আচ্ছা অজয় ! তুই কি জানিস যে তোৱ বাবা কোন
গুপ্তথনেৱ সঙ্গে জড়িত ছিলেন ?”

—“জানি বৈকি !”

—“ତବେ ବଲିସ ନି କେନ ?”

—“ବଲତେ ସମୟ ପେଲୁମ କହି ? ଆଜିଇ ମେ କଥା ବଲବୋ ତାବଛିଲାମ !”

ଏହି ବଲେ ଅଜ୍ୟ ଘୃତାର ସମୟ ପିତା ଯା ଯା ବଲେଛିଲେନ, ସବହି ପୁଞ୍ଚାନୁପୁଞ୍ଚକପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଲୋ ।

—“ତୁହି ବଲଛିସ୍ ଯେ ଓରା ଡାଯେରୀଟା ହସ୍ତଗତ କରେଛେ ଆର ନକ୍ଷାଟା ଏହି ! ତା ଡାଯେରୀର ବିଶେଷ ଦରକାର ହବେ ବଲେ ମନେ ହୟ ନା, ନକ୍ଷାରିଇ ହବେ ଦରକାର ବେଶୀ । ଡାଯେରୀର ଧତ୍ତା ଜାନା ଗେଛେ, ଏତେହି ଆମାଦେର କାଜ ଚଲେ ଯାବେ ।”

—“କି ବଲଛିସ୍ ରଙ୍ଗିତ ! ତୁହି ସେଖାନେ ଯାବି ନା କି ?”

ରଙ୍ଗିତ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ନିଶ୍ଚଯିଇ । ଅମଳ, ତୁହିଓ ନିଶ୍ଚଯିଇ—”

—“ତା ଆର ବଲତେ ! କାନ ଟାନିଲେ କାନେର ସାଥେ ମାଥା ଯାବେଇ !”

ରଙ୍ଗିତ ଗଞ୍ଜୀର ସ୍ଵରେ ବଲେ ଉଠିଲୋ. “ମେ ତୋ ପରେର କଥା । ଏଥିନ ଏହି ନକ୍ଷାର କି କରଛିସ୍ ?”

—“କି କରିବୋ, ବଲ !”

—“ଓରା ନିଶ୍ଚଯିଇ ରାତ୍ରେ ଆବାର ହାନା ଦେବେ । ମେ ଜଣ୍ଠ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାକିତେ ହବେ ତୋ !”

—“ତୁହି ଯା ବିବେଚନା କରିସ୍ ତାଇ ହବେ !”

—“ଆମାର ମତେ ଏହି ନକ୍ଷାଟିକେ ନକଳ କରିଲେ ହୟ ନା ? ତାଇ ଦିଲ୍ଲୀର ଓଦେର ଠକାବୋ ।”

—“ବେଶ । କର !”

—“ଅଜୟ ! ଏକଟା ପିତଲେର ଛୋଟ ଖୋଟ ଦିତେ ପାରିସୁ ?”

—“କେନ ପାରବୋ ନା ! ଏହି ନେ ।” ବଲେ ସେ ଡ୍ରଯାର ଥୁଁଜେ ଏକଟି ପିତଲେର ଚାକତି ବାର କରେ ଦିଲ ।

—“ସରୁ ପିତଲେର ବା ଏହି ଜାତୀୟ ଚେନ୍ ଆହେ କି ?”

—“ଏହିଟାଇ ତୋ ନେଇ ! ହଁଁ, ବାଡ଼ୀର ପାଶେ ଶ୍ଵାକରାର ଦୋକାନେ ହୟତୋ ପାଓରୀ ଯେତେ ପାରେ ! ଆନିଯେ ଦେବ ?”

—“ବେଶ ଭାଲ କଥା । ରହିମକେ ଡେକେ ବଲେ ଦେ ଏହି ପିତଲେର ଚାକତିଟିର ଦୁ'ପାଶେ ଚେନ୍ଟି ଯେନ ବେଳେ ଆନେ ।”

ଅଜୟ ରହିମକେ ଡେକେ ରଙ୍ଗିତେର କଥା ଭାଲ କରେ ବୁଝିଯେ ଦିଯେ ବଲଲେ, “ଏଖନି କରେ ଆନ୍ବି, ବୁଝଲି ?”

—“ଯେ ଆଜେ” ବଲେ ରହିମ ନିଜେର କାଜେ ଚଲେ ଗେଲ ।

ଆୟ ଆଧ ସଂଟା ପରେ ରଙ୍ଗିତ ଠିକ ଯେମନଟି ଚେଯେଛିଲ, ରହିମ ଠିକ ତେମନଟି କରେ ନିଯେ ଏଲ ।

ରଙ୍ଗିତ ମନେର ମତନ ଜିନିଷ ପେଯେ ବଲଲେ, “ବାଂ ! ନିର୍ମୁତ ହୟେଛେ ! ଚମକାର ! ଏଇବାର ଆମାଦେର କାଜ ସ୍ଵର୍ଗ କରା ଯାକ । ଅଜୟ, ଆର ଏକଟା ଜିନିଷ ଦିତେ ହବେ ଭାଇ !”

—“କି ?”

—“ଖୋଦାଇ କରା ଯେତେ ପାରେ, ଏମନ ଧରଣେର ଥୁବ ସରୁ କୋନ ଜିନିଷ ?”

—“ଆଜାହା ଦିଚ୍ଛ,” ବଲେ ସେ ଡ୍ରଯାର ଥେକେ ଏକଟା ମୋଟା ଛୁଟ ବେର କରେ ଦିଲ ।

—“ହଁଁ, ଏହିତେଇ କାଜ ହବେ ।” ବଲେ ରଙ୍ଗିତ ନକ୍ଷାଟି

ରତ୍ନ-ତୃତୀୟ

ନକଳ କରିବେ ବସେ ଗେଲା । ଦେଖିବେ-ଦେଖିବେ ଆୟ ତିନି
କୋଆର୍ଟାରେର ମଧ୍ୟେ ଆସିଲ ନକ୍କାଟିର ଅନୁରୂପ କିନ୍ତୁ ରେଖାଙ୍ଗଲୋ
ଠିକ ଏକରକମ ନୟ, ଏମନ ଏକଟି ନକଳ ନକ୍କା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଲୋ ।

କାଜ ଶେଷ କରେ ରଙ୍ଗିତ ବଲଲେ, “ସୂର୍ଯ୍ୟବାବୁର ସାଧ୍ୟ କି ଏଟା
ନକଳ ବଲେ ଚେଣେ !” ବଲେ ସେ ଅଜୟକେ ବଲଲେ, “ଏହି ନକ୍କାଟି
ଦେରାଜେର ମଧ୍ୟେ ଚାବି ବନ୍ଦ କରେ ରାଖ । ଆସିଲ ନକ୍କା ଆମାର
କାହେ ରହିଲ । କାଳ ସକାଳେ ଉଠେ ଦେଖିବି ନକଳ ନକ୍କା ଚୁରି
ଗେଛେ, ଆବା ଆସିଲ ନକ୍କାର ଆମି ପାଠୋକାର କରେ ବସେ ଆଛି !
ଆଛା, ଏଥନ ତବେ ସାଇ !”

—“ଆଛା ଆୟ ଭାଇ !”

—“ଆବାର କାଳ ସକାଳେ ଥବର ଜାନିବେ ଆସିବୋ, ବୁଝିଲି ?”
ବଲେ ସେ ଗାଡ଼ିତେ ବସେ ଫ୍ଟାର୍ଟ ଦିଲେ । ଗାଡ଼ିଓ ଥାନିକଟା ଧୋଯା
ବାର କରେ ଉର୍ଧ୍ଵଧାରେ ଚୁଟେ ଚଲେ ।

ଅଜୟ ଭାବତେ-ଭାବତେ ବାଡ଼ୀତେ ଢୁକେ ରହିଥିବେ ଡେକେ
ବଲଲୋ, “ରାତ୍ରିତେ ଖୁବ ସାବଧାନେ ଥାକବି, ବୁଝିଲି ?”

—“କେନ ବାବୁ ?”

—“ତାରା ଆସିବେ ପାରେ ।”

—“କାରା ?”

—“ହୁପୁରେ ଯାଇବା ଏସେଛିଲ ।”

—“ଓ ରେ ବାବା !”

—“ଭୟ ଥାସନି, ଯା ବଲଲୁମ ମନେ ଥାକେ ଘେନ !” ବଲେ ଅଜୟ
ଓପରେ ଉଠେ ଗେଲା ।

দৃশ্য

রাত্রি প্রায় দেড়টা। সমস্ত কল্কাতা সহর যেন অকাতরে ঘুমুচ্ছে ! মাঝে-মাঝে গোটা-কতক পেঁচা রাত্রির স্তুরুতা ভেঙে তাদের অস্তিত্ব প্রমাণ করছিল ।

গ্যাস্লাইটগুলো পর্যান্ত যেন ঘুমের ঘোরে খিমুচ্ছে ! এমন সময় হরিহরবাবুর বাড়ীর অদূরে একখানি মোটরের ঘৰ-ঘৰ শব্দ শোনা গেল ।

ক্রমে গাড়িটি এসে হরিহরবাবুর বাড়ীর পাশে এক জায়গায় এসে ব্রেক করলো । সঙ্গে-সঙ্গে কালো-কাপড়ে আপাদ-মস্তক ঢাকা জন-কয়েক লোক অতি চুপি-চুপি পা টিপে-টিপে বাড়ীর পেছনে গিয়ে দাঁড়াল ।

বাড়ীটা সেইদিকে একতলা । একটি জানালার কিছু উক্কে আর একটি জানালা, তার পরেই ছাদের কাণিশ । সুতরাং আততায়ীদের স্ববিধাই হয়ে গেল । তারা একের পর একে সেই জানালা দুটির সাহায্যে ছাদে উঠে গেল । তারপর সেখানে একটি হকে দড়ি বেঁধে পরের পর নীচে উঠানে অবতরণ করলো ।

তাদের সর্বাগ্রে দলপতি, এবং তার পরে তিনজন লোক যথাসন্তুষ্ট নিজেদের লুকিয়ে সিঁড়ি বেয়ে ওপরের বাহানায় - পৌঁছুলো ।

ହଠାତ୍ କିମେ ଏକଟା ହୋଚ୍ଟ ଖେଯେ ତାଦେର ମଧ୍ୟେ ଏକଜନ
ଏକେବାରେ ‘ପପାତ ଧରଣୀତଳେ !’

ପଡ଼ିବାର ଆ ଓୟାଜ ହେଉଥାଯ ସକଳେ ଅନ୍ଧକାରେ ଗା ଢାକା ଦିଲ ;
କିନ୍ତୁ କୋଥାଓ କୋନ ସନ୍ଦେହଜନକ କିଛୁ ନା ଦେଖେ ତାରା ଆବାର
ଚଲିଲେ ଲାଗଲୋ ଏବଂ ହରିହରବାବୁର ସରେର ସାମନେ ଏସେ ପୌଛୁଲୋ ।
ସରେର ଦରଜା ଠେଲେ ଦେଖଲୋ ଦରଜା ଭୋବେଇ ଆଛେ ।

ତାଦେର ଶୁବିଧେଇ ହଲୋ । ଆସ୍ତେ-ଆସ୍ତେ ସରେ ପ୍ରବେଶ କରେ
ଦେଖଲୋ ଢାରିଦିକ ଅନ୍ଧକାର ।

ହାତେର ଟର୍ଚଟା ଜାଲିତେଇ ତାଦେର ନଜର ପଡ଼ିଲୋ ଖାଟେର ଓପର
ଏକଜନ ଲୋକ ସେଥାନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଶୁଭେ ଆଛେ । ସର୍ବପ୍ରଥମେ
ତାରା ଖାଟେର ଓପର ଶାଖିତ ଲୋକଟିକେ ପିଛମୋଡ଼ା କରେ ବେଂଧେ
ଫେଲିଲୋ, ତାରପର ସାରା ଘର ତଚ୍ନଚ୍ କରେ ଖୁଁଜିତେ ଶୁରୁ କରିଲୋ ।

ଏଥାନେ-ଓଥାନେ ଖୁଁଜେ ହଠାତ୍ ଦେରାଜ ଥୁଲେଇ ଦଳପତି
ହତବାକ୍ ହୟେ ଗେଲା ! ଦେରାଜେର ଭିତର ବାକ୍ବାକ୍ କରିଛେ ଶୁନ୍ଦର
ଏକଖାନି ପିତଳେର ନକ୍ଷା !

ସେ ନକ୍ଷାଟିକେ ବାହିରେ ଆଲୋଯ ଏନେ ଦେଖଲୋ, ତାତେ
ହିଜିବିଜି କାଟା ଆଛେ !

ତାର ମୁଖ ଫ୍ୟାକାଶେ ହୟେ ଗେଲା । ବଲଲେ, “ଦୂର, ଏ କି !
ଯାର ଜନ୍ମ ଏତୋ ଚେଟା, ସେଟା ଏହି ଜିନିଷ ? ଆମାଦେର ଏ
ଜିନିଷେ କୋନ ଦରକାର ନେଇ, ଚଲ !”

—“କି ହଲୋ ସର୍ଦ୍ଦାର ?”

—“କି ଆରି ହବେ ? ନକ୍ଷାନା ଛାଇ ! ଆମି ଭେବେଛିଲାମ,

ରହୁ-ତ୍ରୀ

ବୋଧହୟ କୋନ କିଛୁ ଲେଖା ଥାକବେ ନିଶ୍ଚଯଇ ! କିନ୍ତୁ ଏ କି ? ଏ ଯେ କତକଞ୍ଜଳି ହିଜିବିଜି କାଟା ! କି ହବେ ଆମାଦେର ଏଇ ସାମାଜି ଜିନିଷ ନିଯେ ?”

ଲିଙ୍ଗକୁ ହୟେ ସେ ଜିନିଷଟା ଫେଲେଇ ଚଲେ ଯାବାର ଉପକ୍ରମ କରେଛେ, ଏମନ ସମୟ ଏକଜନ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ଏଥାନ ଥେକେ ଏକେବାରେ ଶୁଦ୍ଧ ହାତେ ଫିରିତେ ହବେ ? ତାର ଚେଯେ ଆପଣି ଓଟା ସଙ୍ଗେ ନିନ୍ ।”

—“ଆଚା, ତା ନିଚ୍ଛି !”

ସବାଇ ଆସ୍ତେ-ଆସ୍ତେ ସର ଥେକେ ବେରିଯେ, ସେଥାନ ଦିଯେ ତାରା ପ୍ରବେଶ କରେଛିଲ, ସେଇ ରାତ୍ରା ଦିଯେ ବାହିରେ ଏସେ ଦୀଢ଼ାଲୋ ।

ଅମନି ହରିହରବାସୁର ସରେର ସତ୍ତିଟା ରାତ ତିନଟା ଘୋଷଣା କରିଲୋ ।

ଦଳପତି ସଣିଷ୍ୟ ମୋଟରେ ଚଡ଼େ ଛେଡ଼େ ଦିଲ । ମୋଟରରେ ଚାରଦିକେର ସ୍ତରତା ଭେଦ କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣବେଗେ ଏଗିଯେ ଚଲିଲୋ ।

ଠିକ ଆମହାଟ୍ ପ୍ଲାଟେର ମୋଡ୍ ପାର ହବେ ଏମନ ସମୟ ଏକଟା ପୁଲିଶ ଚଡ଼ା ଗଲାଯ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ଏ ମଟୋର ଡେରାଇଭାର ! ଟାଙ୍କିଯେ ତୋ ! ଏତନା ରାତମେ କାହା ଯାତା ?”

କିନ୍ତୁ ସେଦିକେ ଦୃକ୍ଷପାତ ନା କରେ ଗାଡ଼ି ମୋଡ୍ ପେରିଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗତିତେ ଅନ୍ଧକାରେ ଖିଲିଯେ ଗେଲ ।

এগারো

পরদিন সকালবেলা ।

গতরাত্রে কি ঘটেছে তা জানবার জন্য উদ্গীব হয়ে
রঞ্জিত ও অমল একেবারে সোজান্তজি অজয়ের ঘরে প্রবেশ
করলো ।

অজয় তখন সবেমাত্র ঘুম থেকে উঠেছে । রঞ্জিতদের
দেখতে পেয়ে বললে, “কি রে, এত সকালেই চলে এসেছিস ?”

—“সকাল মানে ! সাড়ে আটটা বাজে যে রে ! রাতে
নিশ্চয়ই ঘুম হয়নি বোধ হয় !”

—“তা আর কি করে হবে ?”

—“রাতের ব্যাপারটা কখন বলবি ?”

—“দাঢ়া আগে, মুখ-হাত ধুয়ে নিই, তারপর চা খেতে-
খেতে সব বলা যাবে ।”

এই বলে অজয় বাথরুমে প্রবেশ করলো । রঞ্জিত ও অমল
অজয়ের ঘরে দুইটি সোফায় গা এলিয়ে দিল ।

তখন রৌদ্র উঠেছে । কিন্তু তা বেশ স্নিফ—বিশেষ তেজ
নাই । সূর্যরশ্মি জানালার শার্সির ওপর পড়ে ঝলমল করছে ।
এমন সময় অজয় রহিমকে ডেকে চা-বিস্কুটের ব্যবস্থা করতে
বলে ঘরে প্রবেশ করলো । তার মুখে একটা অস্বাভাবিক
আনন্দের ছাপ !

“ତୁ, ଏ କି ! ଯାଇ ଅଛୁ ଏତୋ, ମେଟା ଏହି ଦିନିବ ।”

[ପୃଃ—୫୫

ସେ ଏଗିଯେ ଏସେ ବଞ୍ଜିତେର ପାଶେର ସୋକାଟା ଦଖଲ କରେ ବଲଲେ, “ତୁଇ କାଳ ଯା ବଲେଛିଲି, ତାଇ ହେବେ । ନକଳ ଅକ୍ଷା ଚୁରି ଗେଛେ ।”

—“ବ୍ୟାପାରଟା ଭାଲ କରେ ଖୁଲେ ବଲ୍ ।”

—“ଆଜ୍ଞା ବଲୁଛି ।”

ରହିମଙ୍କ ସମୟ ବୁଝେ ଟ୍ରେଟେ କରେ ଚା-ବିସ୍ତୁଟ ଏବେ ସାମନେର ଟେବିଲେ ରାଖିଲୋ ।

ଅଜୟ କାପେ ଚା ଢାଲତେ-ଢାଲତେ ବଲଲେ, “କାଳ ରାତରେ ଆମି ଏକଟା ବାହାରୀ କରେଛି, ଶୋନ୍ ।

କାଳ ରାତରେ ଆମି ଆମାର ସରେ ନା ଶୁଯେ ବାବାର ସରେ ଶୁଯେଛିଲାମ, ବ୍ୟାପାରଟା କି ହୟ ଦେଖିବାର ଜୟ । ଥାନିକଷ୍ଣ ହେଗେ ଥାକବାର ପର କଥନ ଯେ ସୁମିଯେ ପଡ଼େଛିଲାମ ଜାନି ନା, ହଠାଂ କାର ପଡ଼େ ସାଓୟାର ଶକ୍ତେ ଘୁମ ଭେଙ୍ଗେ ଗେଲା ! ତଥନ ରାତ କ'ଟା ଠିକ ବଲତେ ପାରି ନା । ଆମି ଭାବିଲାମ, ନିଶ୍ଚଯଇ ଆଇନୁଦିନେର ଦଳ ହାନା ଦିତେ ଏମେହେ । ସମ୍ମେ-
ସମ୍ମେ ଠିକ ହୟେ ନିଲୁମ ଏବଂ ଗାୟେର ଚାଦରଟା ମାଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେକେ ଦିଲାମ ଯାତେ ଓରା ଚିନିତେ ନା ପାରେ ।

ଦରଜା ଭେଜିଯେଇ ରେଖେ ଛିଲାମ । ତାରପର ଆମି ଯା ଭେବେଛିଲାମ ତାଇ ହଲୋ । ପ୍ରଥମେଇ ଟର୍ଚେର ଆଲୋ ବିଛାନାର ଓପର ପଡ଼ିଲୋ ଏବଂ ସରେ ଏକଜନ ଲୋକ ଆଛେ ଦେଖେ ଆମାକେ ପିଛିଥୋଡ଼ା କରେ ବୈଧେ ଫେଲିଲୋ । ତାରପର ସମସ୍ତ ସର ଖୁଁଜେ ଆଶାମୁରୁପ ବେ,.. ଫଳ ନା ପେଯେ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଘନେଇ ଚଲେ ଗେଲା ।”

—“ତାର ମାନେ ?” ରଙ୍ଗିତ ଜିଞ୍ଜାସା କରିଲୋ ।

—“ମାନେ, ଓରା ଭେବେଛିଲୋ ଏ ନକ୍ଷାଟାଯ କିଛୁ ପଥ ସାଟେର ଧରନ ଲେଖା ଥାକବେ ; କିନ୍ତୁ ତାର ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅମନ ହିଜିବିଜି କାଟା ଦେଖେ, ରାଗେ ଦିଶେହାରା ହୟେ ବେରିଯେ ଗେଲ ।”

—“ତବେ ଜିନିଷଟା କହି ?”

—“ନକ୍ଷାଟା ତ ? ସେଟା ଆର ଏକଜନେର ଅନୁରୋଧେ ସଙ୍ଗେ ନିଯେ ଗେଛେ ।”

—“ତାହଲେ ତୁଈ ବଲତେ ଚାସ ଯେ, ନକ୍ଷାଟା ଯେ ଏକମ ହବେ ଓରା ତା ଭାବତେ ପାରେ ନି । ସାକ୍ଷ, ଆମାର କାଜ ଓ ହାଁସିଲ ହୟେ ଗେଛେ ।”

—“କି କାଜ ?”

—“ଏଇ ମଧ୍ୟେ ଭୁଲେ ଗେଲି କାଳକେର କଥା ? ଆମି ବଲେଛିଲାମ ନା କାଳକେ ଦେଖିବି ଯେ ତୋର ନକଳ ନକ୍ଷା ଚୁରି ଗେଛେ ଆର ଆମି ଆସିଲ ନକ୍ଷାଟିର ପାଠୋକାର କରେ ବସେ ଆଛି !”

—“ପାଠୋକାର ହୟେ ଗେଛେ !” ଅଜୟ ବିଶ୍ଵିତ ହୟେ ବଲିଲେ ।

—“ନିଶ୍ଚଯିତା ?”

—“ତବେ ବଲ୍ ନା କି ଲେଖା ଆଛେ !”

—“ଲେଖା କିଛୁଇ ନେଇ, କିଛୁ ଆଁକା ଆଛେ ।”

—“କି ଆଁକା ଆଛେ ?”

—“ବିଶେଷ କିଛୁଇ ନୟ । ଏକଟା ମନ୍ଦିର ଏବଂ ମନ୍ଦିରେର ମଧ୍ୟେ ବିଶ୍ରାହେର ନୀଚେ ଏକଟା ଗର୍ତ୍ତ ।”

—“ଆର କିଛୁ ନା ?”

ରଙ୍ଗ-ତୃଷ୍ଣା

ରଙ୍ଗିତ ବଲଲେ, “ନା ।”

ଅଜୟ ବଲଲେ, “ଏବାର ତାହଲେ ଆମାଦେଇ ସାତ୍ରାର ଆସୋଜନ କରା ସେତେ ପାରେ, କେମନ ?”

—“ତା ହତେ ପାରେ ।”

ରଙ୍ଗିତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦେଇ ସହିତ ବଲଲେ, “କବେ ଠିକ କରେଛିସ ?”

—“ପରଶ୍ରମ ତ ରବିବାର, ଏ ଦିନଇ ବେରିଯେ ପଡ଼ା ଥାବେ ।”

—“ଆଚ୍ଛା, ଆମି ରାଜି ।”

বাবো

শনিবাৰ বিকেলবেলা ।

সবে রে'দ্রেৱ তেজ প্ৰশংসিত হয়েছে । চাৰদিক গোধূলিৱ
অস্তমিত আভায় ছেয়ে গেছে । সন্ধ্যা আগতপ্ৰায় । নীড়েৱ
পাখী চাৰদিক কলস্বৰে মাতিয়ে যে যাৰ নীড়ে ফিৰে যাচ্ছে ।
ছোট-ছোট ছেলেৱা সাৱাদিন খেলাৱ পৱ ক্লান্ত দেহে,
ধূলিমাখা দেহে আপন ঘৱমুখো ।

থানিক পৱে সন্ধ্যা নেমে আসে, ঘৱে-ঘৱে কুলবধূদেৱ
সন্ধ্যাকালীন শজাখনি শোনা যায় । মন্দিৱে-মন্দিৱে আৱতিৱ
বাজনা বেজে ওঠে । দেখতে-দেখতে কালো-কালো নারিকেল
বৃক্ষেৱ পেছন হতে চন্দ্ৰমাৱ উদয় হয় । চাৰদিকে আধো-
আলো আধো-ছায়া বিৱাজ কৱছে ।

ৱলঞ্জিত বলে উঠলো, “অমল, এ বন্ধ ঘৱ তোৱ ভালো
লাগছে ? আমাৱ কিন্তু মোটেই ভালো লাগছে না ! চল না
প্ৰকৃতিৱ আপন হাতে গড়া সৌন্দৰ্য উপভোগ কৱিগে ।
আমাৱ দম যেন বন্ধ হয়ে আসছে !”

—“তাতে আৱ আমাৱ আপত্তি কি । সে তো ভালই ।”

—“হ্যা, তাই তো আমাৰে কবি বলেছেন,

‘হৃদয় আমাৱ নাচেৱে আজিকে

ময়ূৰেৱ মত নাচেৱে ।’”

—“ও সব কবিৱাই কল্পনায় উপভোগ কৰেন।”
কথা বলতে-বলতে রঞ্জিত ও অমল ছাদে উঠে দুইটি ইঞ্জি-
চেয়ারে বসে পড়লো।

ঠাদ সেদিন জোংস্বা দান কৰতে কৃপণতা কৰেনি। দূৰে
বনানীৰ 'পৰ চন্দ্ৰকিৱণ যেন শুভ্র রজতেৰ শ্যাম গলে পড়ছে!
পৃথিবী যেন আজ মূতন সাজে সেজেছেন! রঞ্জিত ও অমলৰ
মুখে কথা নাই। তাৰা নীৱৰবে প্ৰকৃতিৰ শোভা উপভোগ
কৰছিল। এমন সময় বেৱসিক টেলিফোনেৰ বন্ধ-বন্ধ শব্দ
তাদেৱ তন্দুৰ ভেঙ্গে দিলো।

অমল ধড়মড় কৰে ইঞ্জি-চেয়ারে উঠে বসে রিসিভাৱ হুলে
জিজেস কৰলো, “হালো, কে ?”

—“আমি অজয়।”

—“তা কি বলছিস ?”

—“বলছি যে কাল রাত আটটায় আসছিস ত ?”

—“ক'টায় ট্ৰেণ ?”

—“রাত ন'টা কুড়িতে।”

—“আচ্ছা, আমৰা তৈৱী হয়ে ঠিক সময় পেঁচুবো।”

রঞ্জিত অমলকে বললো, “শুনলি ত ? তবে ঠিক সময়
আসতে ভুলিস নি যেন !”

—“আচ্ছা। আজকে তবে বাড়ী যাই। রাত ত অনেক
হলো !”

—“তা ত নিশ্চয়ই !”

ରବିବାର ସକାଳ ଆଟଟା ।

ରଞ୍ଜିତ ସବେ ପ୍ରାତରାଶ ସେଇଁ ଥବରେର କାଗଜେ ଚୋଖ ଦିଯେଛେ,
ଏମନ ସମୟ ଅମଲ ହାଁପାତେ-ହାଁପାତେ ଏସେ ବଲଲୋ, “ଖୁନ !
ଆବାର ଖୁନ !!”

—“ଖୁନ !” ରଞ୍ଜିତେର କଣେ ବିଶ୍ଵଯେର ଆଭାସ,—“ଏହି ସେ
ଅଜୟଓ ଏସେହିସ ସେ ! ବ୍ୟାପାର କି ସ୍ପଷ୍ଟ କରେ ବଲ୍ଲତୋ ? କେ
ଖୁନ ହେଯେଛେ ?”

—“ତବେ ଗୋଡ଼ା ଥେକେଇ ବଲି ଶୋନ ! ଆମି ସକାଳ ବେଳା
ଘୁମ ଥେକେ ଉଠେ ଏକଟୁ ବେଡ଼ାଚିଲାମ ସଦିଓ ଆମାରଇ ବାଗାନେର
ମଧ୍ୟେ ; ଏମନ ସମୟ ଆମାର ଦୃଷ୍ଟି ଖାନିକଟା ରଙ୍ଗେ ରଞ୍ଜିତ ଜାଯଗାର
ଓପର ପଡ଼ଲୋ ଦେଖେ ଆମାର ସାରା ଗା ବିମ-ବିମ କରେ ଉଠିଲୋ ।
ରଙ୍ଗେର ଦାଗ ଆରୋ ଖାନିକ ଦୂର ଚଲେ ଗେଛେ । ଅନୁସରଣ କରେ
ଦେଖି, ଏକଜନ ମୃତ ଲୋକ—ସାରା ଗା ସାଦା ଚାଦରେ ଢାକା—ଟିକ
ପାମ-ଟିର ତଳାୟ ପଡ଼େ ରଯେଛେ ।

କୋନ କିଛୁ ନା କରେ ଆମି ତଥନଇ ସୋଜାନ୍ତଜି ଏସେ
ଧାନ୍ୟାୟ ଫୋନ କରଲୁମ । ଖାନିକକ୍ଷଣ ପରେ ଅଘରବାବୁ ଏସେ ତୁଁର
ତଦନ୍ତ ଶେବ କରେ ସଥନ ମୃତ ଲୋକେଟାର ମୁଖେର ଚାଦର ଖୁଲେ ଦିଲେନ,
ତଥନ ତାକେ ଦେଖେ ଆମାର ସନ୍ଦେହ ହତେ ଲାଗଲୋ । ମନେ ହଲୋ,
କୋଥାଯ ଯେନ ଦେଖେଛି !

ବେଶୀକ୍ଷଣ ଭାବତେ ହଲୋ ନା । ହଠାତ ମନେ ପଡ଼େ ଗେଲ ଲୋକଟି
କେ ! ଏବଂ ଆମି ତାକେ କୋଥାଯ ଦେଖେଛି !”

ରଞ୍ଜିତ କୋତୁହଲୀ ହେଁ ଜିଜ୍ଞାସା କରଲୋ, “କେ ?”

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରବୀ

—“ଲୋକଟି ଆଇନୁଦିନ ଥାର ଏକଜନ ସହଚର, ଏବଂ ତାକେ ଦେଖେଛିଲାମ ବାବାର ସରେ ଦେବାଜ ଖୁଲିତେ !”

—“ବଣିସ କି ?”

—“ହଁ । ଦେଖବି ତୋ ଚଲ୍ ନା !”

—“ଅମଳ, ଡ୍ରାଇଭାରକେ ବଲ୍ ତୋ ମୋଟରଟା ବାର କରନ୍ତି !”

—“ଆଜିଛା !”

ଏଇ ଧାନିକ ପରେଇ ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ ରଞ୍ଜିତେର ମୋଟର ଅଜୟେର ବାଡ଼ୀର ସମ୍ମୁଖେ ଏସେ ପୌଛୁଲୋ ।

ଦରଜାଯ ଚୁକତେଇ ଅମରବାବୁକେ ଦେଖେ ରଞ୍ଜିତ ବଲେ ଉଠିଲୋ,
“ଅମରବାବୁ ସେ ! ନମଶ୍କାର !”

ଅମରବାବୁ ପ୍ରତି-ନମଶ୍କାର ଜାନାଗେନ ।

—“ତା କିଛୁ ବୁଝିତେ ପାରିଲେନ ?” ରଞ୍ଜିତ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲୋ ।

—“ବିଶେଷ କିଛୁ ନମ୍ବ !”

—“କିଇ ଚଲୁନ ତୋ ? କୋଥାଯ କି ହେଯେଛେ ଦେଖିଗେ !”

—“ଏଇ ସେ, ଏଦିକେ ଆସୁନ !”

ମୃତଦେହ ଦେଖେ ରଞ୍ଜିତ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ବଡ଼ ଚାଲାକି ଖେଲେଛେ !”

ଅମରବାବୁ ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ଯେନ ବାଘେର ମତ ଲାଫିଯେ ପଡ଼େ ବଲିଲୋ,
“କିଛୁ ବୁଝିତେ ପାରିଛେ ନାକି ?”

—“ବେଶ ବୁଝିତେ ପାରିଛି ! ଏ ଖୁନ ହେଯେଛେ ବାଡ଼ୀର ବାଇରେ,
ପରେ ଏକେ ଏଥାନେ ଟେନେ ଆନା ହେଯେଛେ !”

—“ଆପଣି ବୁଝିଲେନ କି କରେ ?”

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରୟୀ

—“ଏই ରଙ୍ଗ ଏବଂ ମାଟିର ଓପର ଏକଟା ହାଁଚଡ଼ାନିର ଦାଗ
ଦେଖଛେନ ନା ? ଆସୁନ ନା ! ଦେଖି ଦାଗଟା କତ୍ତୁର ଗେଛେ !
ଏ ଦେଖୁନ, ଦାଗ ପାଂଚିଲେର କାହେ ଏସେ ଥିମେହେ, ଆବାର ଏ
ଦେଖୁନ, ପାଂଚିଲେର ଗାୟର ରଙ୍ଗର ଦାଗ । ଏବାର ବୁଝିତେ ନିଶ୍ଚଯିଇ
ଦେବାଣୀ ହଚ୍ଛେ ନା ?”

—“ତା ହଚ୍ଛେ ନା ବଟେ !”

—“ନିଶ୍ଚଯିଇ ଓଦେର ମଧ୍ୟ ମାରାମାରିର ଉପକ୍ରମ ହେଁଛିଲ !”

—“କାଦେର ମଧ୍ୟ ?”

—“ଏ ଆଇନୁଦିନ ଥାର ଦଲେର ମଧ୍ୟ !”

—“ଏ ଲୋକ କି ତାରି ଦଲେର ଲୋକ ନାକି ?”

—“ହଁବା !”

—“ମାରାମାରିର ଉପକ୍ରମ ହେଁଛିଲ କି କରେ ବୁଝଲେନ ?”

—“ଦେଖଛେନ ନା ଓର ହାତେ ଏକଟା ଛୋରା ରଯେଛେ ! ବେଚୋରା
ଛୋରା ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଆଗେଇ ରିଭଲଭାରେର ଶୁଣିତେ ପ୍ରାଣ
ହାରିଯେଛେ !”

ସମସ୍ତ ଘଟନା ମୋଟ-ବିଈୟେ ଲିଖେ ନିଯେ ଅମରବାବୁ ବଲଗେନ,
“ଆଜ୍ଞା, ଆମି ତବେ ଯାଇ ? ଯୁତଦେହ ମର୍ଗେ ପାଠାବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା
କରିଗେ ।”

—“ବେଶ । ନମକାର !”

—“ନମକାର !”

ଅମରବାବୁ ଚଲେ ଗେଲେ ରଙ୍ଗିତ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ବଡ଼ ଚାଲାକି
ଥେଲେଛେ !!”

—“ଆବାର ଚାଲାକି ଖେଳେଛେ କି !” ଅମଲ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରକାଶ କରିଲୋ, “ଆଜ୍ଞା ବ୍ରଜିତ, ବଲତେ ପାରିସ ଓଦେର ମଧ୍ୟେ ଆବାର ଝଗଡ଼ା ବାଧିଲୋ କେନ ?”

—“ତା ଆର ବୁଝିତେ ପାରଛିସ ନା ! ଯାତ୍ରାର ପୂର୍ବେ କେ କତ୍ତ ଭାଗ ରତ୍ନ ପାବେ ତାଇ ନିଯେଇ ବୋଧ ହୟ ଝଗଡ଼ା ବାଧେ । ତାରପର ଆଇନୁଦିନ ଥାଏ ବୋଧ ହୟ ଏମନ କଥା ବଲେ, ଯାତେ ଏଇ ଲୋକଟିର ସମ୍ମାନ ବା ସ୍ଵାର୍ଥ ଆଘାତ ଲାଗେ, ଏବଂ ରାଗେ ଅନ୍ଧ ହୟେ ସେ ତଥନ ଛୋରା ଦିଯେ ମାରବାର ଉପକ୍ରମ କରେ । ଆଇନୁଦିନଙ୍କ ବ୍ୟାପାର ଖାରାପ ଦେଖେ ଗୁଲି କରିବାର ବାଧ୍ୟ ହୟ ।”

—“ତା ତୋ ବୁଝିଲାମ ; କିନ୍ତୁ ଓକେ ଏଥାନେ ଆନା ହଲୋ କେନ ?”

—“ସେଇ ଜଣଇ ତୋ ବଲିଲାମ ବଡ଼ ଚାଲାକି ଖେଳେଛେ ! ଆଇନୁଦିନ ଥାଏ ଦେଖିଲୋ, ଲୋକଟାକେ ତୋ ଗୁଲି କରେ ଯେମେ ଫେଲିଲୁମ । ଏଥିନି ତୋ ପୁଲିଶେ ଜାନାଜାନି ହୟେ ଯାବେ । ତା ଏକ କାଜ କରା ଯାକ୍ ନା କେନ ? ଏକେ ହରିହରବାସୁର ବାଡ଼ୀତେ ରେଖେ ଏଲେ ତୋ ଏକ ଟିଲେ ହୁଟୋ ପାରି ମାରା ଯାଯ !

ଗୋଯେନ୍ଦ୍ରା ଦୁଟି ତୋ ଓ-ବାଡ଼ୀତେ ଆସିଛେ । ଏସେ ଏଇ ରକମ ହଠାତ୍ ଏକଟା ମୃତଦେହ ଦେଖିଲେ ନିଶ୍ଚଯିତ୍ତ ତଦନ୍ତେର ଭାବ ଘାଡ଼େ ନେବେ । କଜେଇ ପୁଲିଶେର ଯନୋଯୋଗ କତକଟା ଆବାର ଏକ ନତୁନ ଖୁନେର କେସେ ଆକୃଷିତ ହବେ ।”

—“ଆମରା ଯେ ବୁଝେ ନିଯେଛି ଏଇ ଲୋକ ତାରଇ, ଏକଥା କି କେ ବୁଝିତେ ପାରେ ନି ?”

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରୟା

—“ତା କଥିଲେ ପାରେ ? ତା ଛାଡ଼ା, ଆମେ ଏକଟା ବେଶ
ବୁନ୍ଦିଯତ୍ରାର ପରିଚୟ ଦିଲେଛେ, ନା ?”

—“କି ରକମ ?”

—“ବୁଝାତେ ପାରଛିସ ନା ? ଯତୀ ତୋ ସେ ରାସ୍ତାଯି ଫେଲେ
ରାଖାତେ ପାରାତେ । କିନ୍ତୁ ସେ ତଦନ୍ତ ସହି ନା କରି ? ତାଇ
ଏକେବାରେ ତୋର ବାଗାନେ ଏନେ ଫେଲେଛେ !”

—“କିନ୍ତୁ ତାତେଇ ବା କି କରାତେ ପାରଲୋ ? ଏକ ଦେଖାତେଇ
ତୋ ତଦନ୍ତ ଶେଷ ।”

—“ହଁ, କତକଟା ତାଇ ବଟେ ! ତା ଯାକ । ଅଜୟ, ଏଥିନ
ବାଡ଼ୀ ଯାଓଯା ଯାକ । ରାତ୍ରାଟାଯି ଦେଖା ହବେ ।”

—“ଆଚା ।”

তেরো

ରବିବାର ବିକାଳ ପାଁଚଟା ।

ରଙ୍ଗିତ ମଦନକେ ଡେକେ ବଲିଲା, “ସବ ତୈରି ତୋ ?”

—“ଆଜେ ହଁବା ବାବୁ !”

—“ରାଘବ ସେ ଆଜ ବଡ଼ ଆମାର କାହେ ନେଇ ! କୋଥାଯି ସେ ?”

—“ସେ ତୋ ଆପନାର ଶୋବାର ସରେ ସୁମୁଢ଼େ !”

—“ତାକେ ଡେକେ ଆନତେ ପାରୋ ?”

—“ଡାକତେ ହବେ ନା ବାବୁ ! ଏହି ସେ ଆସଛେ !”

ରାଘବ ଲଞ୍ଚା-ଲଞ୍ଚା ଗୋଟା-କତକ ହାଇ ତୁଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ-ନିମ୍ନିଲିଖି
ନୟନେ ଲେଜ ନାଡ଼ିତେ-ନାଡ଼ିତେ ରଙ୍ଗିତର ପାଯେର କାହେ ଏସେ
ବସିଲା ।

ରଙ୍ଗିତ ବଲିଲା, “କି ରେ ରାଘବ ! ଆର ଚାର ସଂଟା ପରେଇ ସେ
ଆମରା ଅନ୍ତ ଦେଶେ ଯାବ । ତୁଇ ସାବି ତ ରେ ?”

ରାଘବ ଆର ଏକଟା ହାଇ ତୁଲେ ସମ୍ମତି ଜାନିଲା ।

—“ତୁଇ ନା ଗେଲେ ଆମାର ସେ କୋନ କାଜ ହୁଯ ନା ରେ ? ତୁଇ
ସେ ଆମାର ଡାନ ହାତ !”

ଅଧିକ ପ୍ରଶଂସା ପେଯେ ରାଘବ ଗର୍-ଗର୍ କରିତେ ଲାଗିଲା ।

—“ମଦନ ! ଖେଯେ ଦେଯେ ତୈରି ହୁଯେ ନାଓ ! ଆର ପ୍ରାୟ
ଆଡ଼ାଇ ସଂଟା ପରେ ଆମାଦେର ବେରିତେ ହବେ ।”

—“ଆମି ତୈରି ବାବୁ !”

—“ତା ନା ହଲେ ଆମାର ଚାକର ହୋଇଯା ଯାଏ ? ତବେ ଆମାର ଧାବାରଟା ଦିଯେ ଯାଓ !”

—“ଏଇ ଯେ ଦିଇ ବାବୁ !”

ରଞ୍ଜିତ ସବେ ଥାବାରେ ମୁଖ ଦିଯେଛେ ଏମନ ସମୟ ଅମଲ ଦରଜା ଠେଲେ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଲୋ । ତାକେ ଦେଖତେ ଠିକ ଯେନ ଏକ-ଜନ ଜିପ୍‌ସିର୍‌ମତନ ! ତାର ଦୁ'-କାଥେର ଦୁ'-ପାଶ ଦିଯେ ଝୁଲିଛେ ଦୁଟି ବ୍ୟାଗ, ଏକଟି ଜଳେର ବୋତଳ, ଏକଟି ଫ୍ଲାଙ୍କ । ସର୍ବୋପରି ଦୁ ହାତେ ଦୁଇ ଟିନେର କୌଟୋ ।

ରଞ୍ଜିତ ଏ-ସବ ଦେଖେ ବଲିଲୋ, “ଏଇ ରକମ ଲଟ୍-ବହର ନିଯେ କୋଥାଯ ଯାଇଁଛି ରେ ?”

—“ଯେ ଦିକେ ଦୁ' ଚୋଥ ଯାଏ !”

—“ଆପାତତ ତୋ ଏ ଚୋଯାରେ ଉପବେଶନ କର । ଆମି ତତକଣେ ଥେଯେ ନିଇ !”

—“ଜାନିସ, ମା କିନ୍ତୁ କିଛୁତେଇ ଛାଡ଼ିଲେ ନା । ସଙ୍ଗେ ଦୁ' କୌଟୋ ଲୁଚି ଆର ଆଲୁର ଦମ ଦିଲେ । ବଲିଲେ, ‘ପଥେ କିମ୍ବେ ପାବେ ରେ, ନିଯେ ଯା !’ କି ଆର କରି ! ନିଯେ ଆସତେ ବାଧ୍ୟ ହଲୁମ ।”

—“ତା ତିନି ଖାରାପ କୁରେଛେ କି ? ଆମିଓ କିଛୁ ନିଯେଛି ।”

—“ତୁଇ ଆବାର କି ନିଯେଛିସ ?”

—“ବିଶେଷ କିଛୁ ନମ୍ବ ! ଏଇ ଦୁ' ଟିନ ପାନ୍ତ୍ରୟା ଆର ଦୁ' ଟିନ ବିକ୍ରୁଟ—ଏକଟି ଯଦିଓ ରାଘବେର ଜଣ ।”

ଏଇ ରକମ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ମାଝେ ରାତ ସାତଟା ବାଜିଲୋ ।

ରଙ୍ଗ-ତ୍ଵା

—“ଆର ମାତ୍ର ଏକ ସଂଟା, ତାରପର ଆମରା ଅଜୟେର ବାଡ଼ୀ ଯାବ ।”

—“ସେ ତୋ ଜାନି !”

—“ଆର ଏକବାର ମନେ କରିଯେ ଦିତେ ଦୋଷ କି ?”

—“ଆଜ୍ଞା ରଙ୍ଗିତ, ଜାୟଗାଟାର ନାମ କି ?”

—“କୋନ୍ ଜାୟଗା ?”

—“ଏ ଯେଥାନେ ଗୁପ୍ତ ରତ୍ନେର ସନ୍ଧାନ ପାଓଯା ଗେଛେ—ମାନେ ଆମରା ଆଜ ଯେଥାନେ ଯାବ ?”

—“ଓ ! ଟଙ୍ଗି !”

—“ତା ଅଜୟ ଓଥାନେ କଥନୋ ଗେଛେ କି ?”

—“ବୋଧ ହ୍ୟ, ନା ।”

—“ତବେ ଯାବି କି କରେ ?”

—“ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ ନେଇଯା ଯାବେ ।”

—“ଲୋକଦେଇ ଜିଜ୍ଞାସା କରତେ-କରତେ ଯାବି ?”

—“ଶେମ ଅବଧି ହ୍ୟତୋ ତାଇ କରତେ ହବେ !”

—“ଆମରା କେ କେ ଯାବ ?”

—“ତାଓ ବୁଝି ଏଥନୋ ଜାନିସ ନା ? ଏହି ଆମରା ହ'ଜନ, ଅଜୟ, ମଦନ ଆର ଆମାଦେଇ ଚିରକାଲେର ସାଥୀ ଏ ରାଘବ ।”

—“ରାଘବକେ ତୋ ଭ୍ୟାନେ ନିଯେ ଯେତେ ହବେ ! କିନ୍ତୁ ଓ ସେ ତା ମୋଟେଇ ପଛନ୍ଦ କରେ ନା !”

—“ପଛନ୍ଦ ନା କରଲେ କି କରବେ ? ଓ ଛାଡ଼ା ଯେ ଆର କୋନ୍ ଉପାୟ ନେଇ ।”

ରାତ ଠିକ ଆଟଟାର ସମୟ ରଙ୍ଗିତ ସକଳକେ ନିଯେ ଅଜରେର
ବାଡ଼ୀ ଉପସ୍ଥିତ ହଲୋ !

ଅଜଯ ତାଦେର ଜଣ୍ଠ ଡ୍ରଈ୍-ରୁମ୍ମେ ଅପେକ୍ଷା କରଛିଲ । ରଙ୍ଗିତକେ
ଚୁକତେ ଦେଖେ ମେ ବଲେ ଉଠିଲୋ, “ଖୁବ ସମୟ ମତ ଏସେହିସ୍ ତୋ
ତୁଇ ! ଏକଦମ ଠିକ ଆଟଟାଯ ଏସେ ପୌଛେଛିସ !”

—“ହଁ, ଆମି ତୋ ଏସେହି ! ତୁଇ ତୈରି ତୋ ?”

—“ହଁଁ !”

—“ତବେ ବେରନୋ ଯାକ୍ !”

—“କିସେ ଯାବି ?”

—“ମେ ତୋକେ ଭାବତେ ହବେ ନା । ଆମାର ଗାଡ଼ି ବାଇରେ
ଦୀଢ଼ିଯେ ଆଛେ ।”

—“ତବେ ଚଲ୍ !”

ରଙ୍ଗିତ ସକଳକେ ନିଯେ ଗାଡ଼ିତେ ଉଠିଲୋ । ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ
ଗାଡ଼ି କଲକାତାର ଜନ-ସମୁଦ୍ର ପାଡ଼ି ଦିଯେ ନିଜ ଗନ୍ଧବ୍ୟ ସ୍ଥାନ
ଶିଯାଳଦହ ଫେଶନେ ଏସେ ପୌଛୁଲୋ ।

ରଙ୍ଗିତ ସକଳେର ସାଥେ ଗାଡ଼ି ହତେ ନେମେ ପଡ଼ିଲୋ, ଏବଂ
ଡ୍ରାଇଭାରକେ ହକୁମ ଦିଲ, “ଗାଡ଼ି ବାଡ଼ୀତେ ନିଯେ ଯାଉ ।”

—“ଯେ ଆଜନ୍ତେ ।”

ରଙ୍ଗିତ ଓ ସକଳେ ଫେଶନେ ପ୍ରବେଶ କରିଲୋ । ସକଳକେ
ଓୟେଟିଂ ରୁମ୍ମେ ଅପେକ୍ଷା କରିତେ ବଲେ ରଙ୍ଗିତ ଚାରଥାନା ଢାକାର
ଟିକିଟ କିନିତେ ଓ ରାଘବେର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିତେ ଚଲେ ଗେଲ ।

ତଥନ୍ତି ଟ୍ରେଣ ଛାଡ଼ିତେ ପ୍ରାୟ ତିନ କୋଯାଟାର ବାକି ଛିଲ ।

ଟେଶନ ଲୋକ-ସମାଗମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏମନ ଶମୟ ରଙ୍ଗିତ ଟିକିଟ କିମେ ଫିରେ ଏସେ ବଲଲୋ, “ଚଲ୍, ଏବାର ଟ୍ରେଣେ ଉଠା ଯାକ ।”

—“ଏତ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ?” ଅମଳ ଅବୁଝେଇ ମତ ପ୍ରଶ୍ନ କରଲୋ ।

—“ଜୀବିଗା ପେଲେ ହୟ, ଆବାର ତାଡ଼ାତାଡ଼ି !”

—“ଆଜ୍ଞା, ତବେ ଚଲ୍ ।”

ସକଳେ ସେ ସ୍ଥାନ ହେଡେ ପ୍ଲ୍ୟାଟ୍ଫର୍ମେ ଢୁକତେ ରଙ୍ଗିତ ବଲେ ଉଠଲୋ, “ଆଗେ ରାଘବେର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରା ଯାକ । ତୋରା ଏକଟୁ ଦୀଢ଼ା ଏଥାନେ, ଆମି ରାଘବକେ ତୁଲେ ଦିଯେ ଆସି ।” ଏଇ ବଲେ ରଙ୍ଗିତ ରାଘବକେ ନିଯେ ଭାନ୍ ଅଭିମୁଖେ ଚଲଲୋ ।

କାର୍ଡେ ଲେଖା ଛିଲ ପାଂଚ ନମ୍ବର ଭ୍ୟାନ । କିଛୁକ୍ଷଣ ଅନୁସନ୍ଧାନେଇ ପର ପାଂଚ ନମ୍ବରେ ଭ୍ୟାନ ପାଓଯା ଗେଲ ।

ରଙ୍ଗିତ ରାଘବକେ ତୁଲେ ଦିଯେ ତାର ଗା ଚାପଡ଼ାତେ-ଚାପଡ଼ାତେ ବଲଲୋ, “ଆମରା ପାଶେର କାମରାୟ ଆଛି ରେ । କୋନ ଭୟ ନେଇ ! ଆମାଦେଇ ନା ଦେଖିତେ ପେଯେ ତୋର ମନ କେମନ କରିବେ ସତି, କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କି ? ତବେ ଯାଇ ? ତୁଇ ସୁମିଯେ ପଡ଼ ।”

ରାଘବ ଅନିଚ୍ଛା ସବ୍ବେଓ ଘାଡ଼ ନାଡିଲୋ ।

ତାରପର ରଙ୍ଗିତ ସକଳକେ ନିଯେ ଏକଟି ଛୋଟ ସେକେଓ କ୍ଲାସ କାମରାୟ ଉଠି ଦେଖିଲୋ, ତାର ଆଗେ ଆରଓ ଦୁଜନ ଭଦ୍ରଲୋକ ସେ ଯାଇ ସ୍ଥାନ ଦଖଲ କରେ ବସେ ଆଛେନ ।

ତାତେ ତାଦେଇ କୋନ କ୍ଷତି ହଲୋ ନା । ଚାର ଜନେର ବସବାର ମତ ଜୀବିଗା ଯଥେଷ୍ଟେଇ ଛିଲ ।

ମଦନ ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ ଚାରଟା ବିଛାନା ପେତେ ଫେଲଲୋ ।

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରୟ

ରଙ୍ଗିତ କାମରାର ଦରଜାଟା ଭାଲ କରେ ବନ୍ଧ କରେ ଦିଯେ ନିଜେର
ବିଛାନାୟ ଉପବେଶନ କରିଲୋ, ଏବଂ ପୂର୍ବୋତ୍ତୁ ଲୋକ ଦୁଟିର ସହିତ
ପରିଚିତ ହବାର ଜଣ୍ଯ ଉଦ୍ଗ୍ରୀବ ହେଁ ଉଠିଲୋ ।

ଲୋକ ଦୁଟିଓ ନିଜେର ପରିଚିଯ ଦିତେ ଯେଣ ବ୍ୟନ୍ତ ହେଁ
ପଡ଼େଛିଲ ! କିନ୍ତୁ କେ ଆଗେ କଥା ବଲବେ, ତାଇ ନିଯେ ଗୋଲଷୋଗ
ବାଧିଲୋ ।

ଅମଳ ତା ଲଙ୍ଘ କରେ ଲୋକ ଦୁଟିକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ,
“ଆମାଦେର ନାମ ଜାନତେ ପାରି କି ?”

—“ଆମାଦେର ବଲଛେନ ?” ତାଦେର ଏକଜନ ଜବାବ ଦିଲ ।

—“ହଁ । ଆମାଦେର ।”

—“ନାମ ଜିଜ୍ଞାସା କରଛେନ ତୋ ?”

—“ହଁ ।”

—“ଆମାର ନାମ ତାରକ ମଣ୍ଡଳ । ଆର ଓର ନାମ ସତ୍ୟ ସାହା ।”

ରଙ୍ଗିତେର ମନେ ଏକଟା କୌତୁଳେର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୱର ହଲୋ । ସେ ମନେ-
ମନେ ଭାବିଲୋ, ଲୋକ ଦୁଟିର କଥାବାର୍ତ୍ତୀଯ ଓ ଆଚାର-ବ୍ୟବହାରେ
ପୂର୍ବ-ଦେଶୀୟ ଭାବ ; ଆମାଦେର ସାଥେଇ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାବେ କି ନା,
କେ ଜାନେ ? ପରକଣେଇ ଅମଲେର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରେ ତାକେ ଆର
ଓରକମ ଭାବତେ ହଲୋ ନା !

ଅମଲ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲୋ,—“ଆମାଦେର ନିବାସ ?”

—“ଆଜେ ଢାକାର ଦକ୍ଷିଣେ ଶୁଭଡ୍ୟା ଗ୍ରାମେ ।”

—“ଏଥାନେ କୋଥାଯ ଛିଲେନ ?”

—“ପାଂଚ ଖାନସାମା ଲେନ, ଖୁଲନା ହୋଟେଲେ !”

—“କି ପେଶା ଆମନାଦେବ ?”

—“ଆଜେ ଆମରା ହୁଇ ବନ୍ଧୁତେ ଢାକାର ବିଧ୍ୟାତ ଶୌରାର ସ୍ଵାବସା କରି । ଢାକା ଥେକେ ଘାଲ ନିଯ୍ରେ ଆମନାଦେବ ମାସେ ପ୍ରାୟ ଦୁ'ତିନ ବାର ସାଗ୍ରହୀ-ଆସା କରିବାରେ ହେଲା । କଳକାତାଯ ଆମନାଦେବ ଦେଶୀୟ ମହାଜନେର ଦୋକାନ ଆଛେ । ସେଥାବେ ଘାଲ ଲେନ-ଦେନ ହେଲା । ଆମନାଦେବ ପରିଚୟ ତୋ ଶୁଣିଲେନ, ଏବାର ଆମନାଦେବ ପରିଚୟଟା ଦିନ ।”

—“ଓ ! ଆମର ନାମ ଅଧିକ କିମ୍ବୋର ଷୋଷ । ସଂପ୍ରତି ବି. ଏ. ପାଣ କରେ ଏମ. ଏ. ପଡ଼ିଛି । ଏହା ହଜନେ ଆମର ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ । ଝଞ୍ଜିତବାବୁ ସଂପ୍ରତି ଡାକ୍ତାର ହେଲେବେ । ଆର ଅଜ୍ଞମ ସରକାର ? ମେ ତୋ ଆମରଙ୍କ ସହପାଠୀ । ଆର ବିଛାନା ସେ ପେତେଛେ, ତାର ନାମ ମନ୍ଦନ ଦାସ । ଝଞ୍ଜିତର ପୁରୀବୋ ଆମଲେର ଢାକର !”

—“ଆମନାଦେବ ଗତି କିମ୍ବର ?”

—“ଏ ସେ ଢାକାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଟଙ୍ଗି ବଲେ ଏକଟା ଇତିହାସ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ ଆଛେ ବା, ତାଇ ଦେଖିବେ ?”

—“ଓ ! ଟଙ୍ଗି !”

—“ଆପଣି ଓଖାନକାର ବିଷୟ କିଛୁ ଜୋବେନ ବାକି ?”

—“ତା ବାପ-ଠାକୁର୍ଦ୍ଦାର କାହିଁ ଥେକେ କିଛୁ-କିଛୁ ଶୁଣେଛି ବୈକି !”

চৌকি

সহসা ক্ষেপনে ঠং-ঠং করে ঘণ্টা বেজে উঠলো ।

রঞ্জিত ঘড়িতে দেখলো ঠিক ন'টা বেজে কুড়ি হয়েছে ।

—“গাড়ি ছাড়লো !” রঞ্জিত বললো ।

সঙ্গে-সঙ্গে গাড়ির বাঁশি বেজে উঠলো ।

গাড়ি ঈষৎ নড়ে উঠলো, এবং যাত্রাধ্বনি শুনিয়ে
আস্তে-আস্তে অজগরের শ্বায় বক্রগতিতে ক্ষেপন ত্যাগ করে
গম্ভীর স্থানে পা বাঁড়ালো ।

চারদিকের অঙ্ককার ভেদ করে ট্রেণের হেড-লাইট তীক্ষ্ণ
আলোতে পথ দেখিয়ে চললো । ক্রমে-ক্রমে ট্রেণের গতি
বাড়তে লাগলো এবং শেষে উর্দ্ধগামে ছুটে চললো ।
কেবল একটা বিশ্রি বাক-বাক বিক-বিক আওয়াজ সকলের
অশাস্ত্র কারণ হয়ে দাঁড়ালো ।

দেখতে-দেখতে এক ফালি চাঁদ আকাশের গায় ভেসে
উঠলো ! সে তা঱্ব যথাসাধ্য জ্যোৎস্না দিতে চেষ্টা করলো ।
কিন্তু মনে হলো, তা অতি ক্ষীণ ! তবু ‘নেই মামা’র চেয়ে
কানা মামা তো ভাল !’ একেবারে চারদিক ঘূট-ঘূটে
অঙ্ককার ছিল, এখন তবু আধো-অঙ্ককার আধো-আলো
বিরাজ করছে !

আকাশের কালো-কালো মেষগুলির যাত্রাপথে চাঁদ

ପଡ଼ିଲେ ତାରା ପ୍ରଥମେ ଚାଁଦକେ ଗ୍ରୋସ କରେ ଫେଲେ । କିନ୍ତୁ
ପରକଣେଇ ତାକେ ଶୁଭ୍ରି ଦିଯେ ଚଲେ ଯେତେ ।

ରଙ୍ଗିତ ସକଳେର ସାଙ୍କାତେଇ ଅମଲକେ ବଲେ ଉଠିଲୋ,—
“ଚାନ୍ଦେର ଏମନ ରୂପ ଦେଖେ ଆମାର ରବି ଠାକୁରେର ସେଇ ଗାନ୍ଟା ମନେ
ପଡ଼ିଛେ !”

—“କୋନ୍ଟା ?”

—“ତବେ ଶୋନ୍ !”—

ରଙ୍ଗିତ ଶୁଣ-ଶୁଣ କରେ ଶୁର ଭେଂଜେ ନିଯେ ଆରାନ୍ତ କରିଲୋ—

“ଚାନ୍ଦେର ହାସି ବାଧ ଭେଦେଇ ଉଥିଲେ ପଡ଼େ ଆଲୋ,

ଓ ରଜନୀ-ଗନ୍ଧା, ତୋମାର ଗନ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ଢାଲୋ !”

—“ଆମାରଙ୍କ ସହିତ ଗାଇତେ ଇଚ୍ଛା କରିଛେ, କିନ୍ତୁ ତୋର
ମତ ତୋ ଆର ବିଶ୍ଵକବିର ଗାନ ଆମି ଜାନି ନା ! ଆମି
ବେମନ ଲୋକ ମେଇ ରକମ ସଙ୍ଗୀତ-ରଚଯିତାର ଏକଟି ଗାନ ଗାଇ,
ଶୋନ୍—

ଏହି ସେ ବାକୀ ଚାନ୍ଦ, ଆର ଏହି ସେ ଦୀବେର ତାରା,

ଆଜ ମନେ ହୟ କତ କାଲେର ଚେନା ଦେନ ତାରା !—”

—“ଯାକ୍ ଅନେକ ଛେଲେଖେଲା ହୟେ ଗେଲା । ଏବାର ଗଲା ଶୋନା
ଯାକ୍ ।”

—“ଗଲା ବଲିବେ କେ ? ତୁଇ ?” ଅମଲ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିତେ
ରଙ୍ଗିତର ଦିକେ ତାକାଲୋ !

—“ଏହି ଘରେ ଭୁଲେ ଗେଲି ? ତାରକବାବୁ ବଲୁଛିଲେନ ନା ସେ,
ତିନି ଟଙ୍ଗିର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନେକ କିଛୁ ତାର ପିତା-ପିତାମହେର ନିକଟ

ହ'ତେ ଶୁଣେଛେ ! ଆସ, ତାକେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗଲ୍ଲ ବଲ୍ଲତେ
ଅନୁରୋଧ କରି ?”

—“ନା, ନା, ଅନୁରୋଧ ଆବାର କି । ଆପନାଦେଇ ଯତନ
ଲୋକକେ ଗଲ୍ଲ ବଲ୍ବେ, ଆପନାରା ଶୁଣେବେ, ଏଠା କି ଆମାଦେଇ
ମୌତାଗ୍ୟ ଥିଲୁ ?” ତାରକବାବୁର ମୁଖେ କୃତଜ୍ଞତାର ଛାପ ।

—“ଆପନି ଅଧିନ କରେ ବଲ୍ବେନ ନା ! ନିନ୍ ଗଲ୍ଲ ଆରମ୍ଭ
କରିଲୁ ତୋ ?”

ତାରକବାବୁ ଡାଳ ହେଲେ ନଡ଼େ-ଚଢ଼େ ବସେ ନିଯମେ ଗଲ୍ଲ ଆରମ୍ଭ
କରିଲେନ ।

—“ମୀରଜୁମଳାର ନାମ ନିଶ୍ଚରି ଶୁଣେଛେ ! ଇତିହାସେ
ନିଶ୍ଚରି ତା ପଡ଼େ ଥାକବେନ !”

—“କି ବଲ୍ଲିଲେନ ମୀରଜୁମଳା ! ମୀରଜୁମଳା ! ମନେ ପଡ଼େଇଛେ !
ତିନି ଗୋଲକୁଣ୍ଡାର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଛିଲେନ ଓ ଓରଙ୍ଗଜେବ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା
ଆକ୍ରମଣ କରିଲେ ମୀରଜୁମଳା ତାକେ ସାହାଯ୍ୟ କରେନ । ତାର ପ୍ରକୃତ
ନାମ ଛିଲ ଯୁଦ୍ଧମନ୍ଦ ସୈଯନ୍ଦ, ଇନି ଛିଲେନ ପାଇସିକ । ଭାଗ୍ୟାବେଷଣେ
ଭାବିତେ ଏସେ ଇନି ଜହାନର ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭ କରେନ ।
ଗୋଲକୁଣ୍ଡାର ଶୁଲତାନ ଆବଦୁଲ୍ କୁତୁବ ଶାହ ତାର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର ମୁକ୍ତ
ହେଲେ ତାକେ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀର ପଦେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଲେ । ତାରପର
ଓରଙ୍ଗଜେବ ଗୋଲକୁଣ୍ଡାର ଶୁଲତାନେଇ ସାଥେ ସଂକିଳନ କରିଲେ
ଏ ବ୍ସୁରେଇ ମୀରଜୁମଳା ମୋଗଲ-ରାଜେର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହନ ।

ଓରଙ୍ଗଜେବ ସିଂହାସନାରୋହଣ କରେ ରାଜ୍ୟ ବିଭାଗେ
ମନୋନିବେଶ କରେନ । ଆତ୍-ବିରୋଧେର ସମୟ ମୀରଜୁମଳା ଛିଲେନ

তাঁর ডান হাত ! তাই উলঙ্গজেব তাঁকে বাংলার শাসনকর্তার
পদে নিযুক্ত করলেন । . .”

—“এইবাবু শুনুন . . .”

—“এইটিই কি তাঁর আগেকার ইতিহাস নয় ?”

—“হ্যা ! আপনি ঠিকই বলেছেন । আমার গল্প আবস্থা
হবে এই শাসনকর্তা হবাবু পর থেকে !”

—“ও ! তাই বলুন ।” রঞ্জিত স্মিতির নিঃশ্বাস ফেললে ।

—“তখন ঢাকা ছিল একটি বিখ্যাত সহর । মীরজুমলা
এখানে এসে অনেক মন্দির, দুর্গ, সেতু, রাস্তা-ধাট ইত্যাদি
নির্মাণ করান । আপনারা টঙ্গিতে যাচ্ছেন তো ?”

—“হ্যা ।”

—“গেলে দেখতে পাবেন এখনও তাঁর ধর্মসাবশেষ
বিচ্ছিন্ন রয়েছে ।”

—“ও ! তাহ'লে আমরা বেশ জায়গায় বেড়াতে যাচ্ছি
তো ?”

—“তোর খোরাক জুটিবে, কিন্তু আমাদের কি হবে . . . ?”
অমল ঈষৎ মুখ ঘুরিয়ে বললে ।

রঞ্জিত বলল, “আচ্ছা তাঁরকবাবু ! টঙ্গির শেষ জমিদারের
নাম কি ?”

—“শিবনারায়ণ বন্দ্যোপাধ্যায় ।”

—“তাঁদের সম্পর্কে কিছু জানেন ?”

—“বিশেষ কিছু জানি না । তবে বা জানি, বলছি ।

ওঁরা পুরুষানুক্রমে নাকি একটি গুপ্তধন পেয়ে আসছিলেন। শেষ জমিদার শিবনারায়ণ পর্যন্ত সে জিনিষটি পেয়েছিলেন; কিন্তু এই শিবনারায়ণ বাবু ছিলেন নিঃসন্তান। তাই তিনি যে কাকে দিয়ে গেছেন, তার কোন খোজ পাওয়া যায় নাই।”

—“আপনি এসব জানলেন কি করে ?”

—“আমি কেন, এই বিশ্ব-ব্রহ্মাণ্ডের খুব কম লোকই আছে ধারা এ বিষয় জানে না। আমি এ বিষয় শুনেছি আমার পিতা-পিতামহের নিকট হ'তে। ঠাঁরাও নাকি আবার তাঁদের পিতা-পিতামহদের কাছ থেকে শুনেছেন। বুঝলেন ?”

—“শেষ জমিদার আজ কতদিন হঁলো গত হয়েছেন ?”

—“তা প্রায় বিশ বছরের কম তো নয় !”

—“এখন সেই জমিদার-বাড়িতে কেউ বাস করে ? না, ধালি পড়ে আছে ?”

—“বাস করে বৈকি ! কেউ নিশ্চয়ই বাস করে !”

—“কারা ?”

—“কারা আবার ! ভূত—ভূত !”

—“আপনি ভূত বিশ্বাস করেন নাকি ?”

—“তা একটু করি বৈকি !”

—“এখন সে বাড়ি নিশ্চয়ই ধ্বংসাবশেষে পরিণত হয়েছে।”

—“তা আর বলতে !”

ପରେବୋ

ସକଳ ସାଡ଼େ ଛ'ଟା । ଟ୍ରେଣ ଏସେ ଗୋଯାଲନ୍ଦ ଷେଣେ ଥାମନ୍ତି । ଷେଣଟି ବେଶ ବଡ଼ । ଗାଡ଼ି ଏଥାନେ ଆଖ ସଂଟା ଥାମେ । ଟଙ୍ଗି ଯେତେ ହଲେ ଟ୍ରେଣ ଛେଡେ ଜାହାଜେ ଉଠିତେ ହୟ ।

ଅନେକ ଯାତ୍ରୀ ଟ୍ରେଣ ଥିକେ ନେମେ ଗେଲ । ରଙ୍ଗିତ ସକଳକେ ନିଯେ ଟ୍ରେଣ ଥିକେ ନେମେ ରାଘବେର କାର୍ଡଟି ନିଯେ ଷେଣ-ଘରେର ଦିକେ ଅଗ୍ରସର ହଲୋ । ଷେଣ-ମାଟାରକେ କାର୍ଡ ଦେଖିଯେ ରଙ୍ଗିତ ରାଘବକେ ମୁକ୍ତ କରିଲୋ ।

ରାଘବ ତାଦେର ଦେଖିତେ ପେଯେ ଯେନ ଅନ୍ଧକାର ଥିକେ ଆଲୋଯ ଛୁଟେ ଏଲୋ ! ସେ ଯେନ ହାପ ଛେଡେ ବୀଚିଲୋ ! ସକଳକେ ଦେଖେ ଠାର ଆନନ୍ଦେର ଆର ସୀମା ରଇଲୋ ନା ।

ରଙ୍ଗିତ ସକଳକେ ନିଯେ ସବେ ପ୍ଲାଟଫରମେ ପ୍ରବେଶ କରିଛେ—ଇହା, କିଛୁ ଥାବେ, ଏମନ ସମୟ ଅମଲ ଏମନ ଏକ ଜିନିବ ଦେଖିଲୋ ଯାତେ ତାର ସର୍ବବାନ୍ଦ କେଂପେ ଉଠିଲୋ ।

ସ ଏକବକମ ଦିଶେହାନ୍ତା ହୟେ ରଙ୍ଗିତେର ଜାମାର ପେଛନେ ଏକଟା ଟାନ୍ ଦିଯେ ତାକେ ଚୁପି-ଚୁପି ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବେ ବଲିଲେ, “ରଙ୍ଗିତ, ଏହାଥ୍ ! ଗାଡ଼ିର ସେଇ ତାରକ ମଣଳ ମଶାଇ ମାଲ-ଗାଡ଼ିଟାଙ୍କ ଆଡ଼ାଲେ ଦାଡ଼ିଯେ ଏକଟା ବିକ୍ରି କରାକାର ଲୋକେର ସାଥେ ବିକଥା ବଲିଛେ ! କିନ୍ତୁ ଯାର ସଙ୍ଗେ କଥା ବଲିଛେ, ସେ

ଲୋକଟାକେ ଆମି ଆମ୍ବୋ କରେକଦିନ କଲକାତାରେ ଦେଖେଛି ଏସ୍. କେ. ସିଂହେର ଦୋକାନେ ।

ଏ ଦୋକାନ ଥିକେ ସେ ପ୍ରାୟଇ ଦୁଃଚାର ଭାବୀ କରେ ସୋନା କିମେ ନିର୍ବିରେ ଯେତୋ । ଆମାର ଏକଦିନେର କଥା ମନେ ଆଛେ । ସେଇମ ଓର ସାଥେ ଭଦ୍ରଶ୍ରେଣୀର ଏକଜନ ଲୋକ ଛିଲେନ । ଏଇ ଲୋକଟାରେ ଇଚ୍ଛା ଛିଲ ଗିନି ସୋନା କେନେ ; କିନ୍ତୁ ତିନି ବଲଛିଲେନ, ‘ସୋନା ଭାଲ କି ମନ୍ଦ, ସେ ଆମି ଦେଖେ ନେବୋ । ଆପଣି ଜହାନୀ—ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକାର ; ଆପଣି ଆପନାର ମଜୁରୀ ପେଲେଇ ତୋ ହଲୋ ! ଆମି ଗିନି ସୋନା ନେବୋ ନା, ଆମି ଆସିଲ ସୋନାଇ କିମେ ଦିଚ୍ଛ ।’

ଦେଇ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକାରକେ ଏଥାନେ ଦେଖେ, ଅମନ ଚୁପି-ଚୁପି ଆଲାପ କରତେ ଦେଖେ ଆମାର କେମନ ଯେବେ ସନ୍ଦେହ ହଚ୍ଛେ ରଙ୍ଗିତ ! ଏ ଥାର୍ଥ, ଓରା ଆମ୍ବୋ ଆଡ଼ାଲେ ସରେ ଗେଲ ! ବୋଧ ହସ ଆମାଦେଇ ଲୁକିଯେଇ କୋନ ଆଲାପ କରତେ ଚାଯ !”

ରଙ୍ଗିତ ଏକବାର ଭାଲ କରେ ଲୋକ ଦୁ'ଜନକେ ଦେଖେ ନିଲେଣ୍ଠ ଭାରପର ଗଣ୍ଡୀର ଭାବେ ବଲଲେ, “ଏକଟୁ ସାବଧାନ ଥାବିସ ଅମଲ , ସଞ୍ଚବତଃ ଏତକ୍ଷଣେ ଆମରା ଆସିଲ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତେର ଦେଖା ପେଲୁମ !”

ଅମଲ ବଲଲେ, “ତୋର ଆସିଲ ପରିଚିଯଟା ଦିଯେ ଏଥାନେ ରେଲୋଡ୍ୟୁ-ପୁଲିଶେର ଏକଟୁ ସାହାଯ୍ୟ ଚେଯେ ଦେଖିବି ରଙ୍ଗିତ ! ଥାର୍ଥ ଏ ଲୋକ ଦୁଟୋକେ ଏକଟୁ ଚୋଥେ-ଚୋଥେ ରାଖିତେ ପାରେ । ଥାଗେ ଏଇ କାଙ୍ଗଟା କରେ ଆଯ, ତାରପର କିଛୁ ଥାବାର କିମେ ନିର୍ମିଳ ଚଲ ଆହାଜେ ଉଠେ ପଡ଼ି ।

ସାଥେ ସା ଥାବାର ଆଛେ, ‘ତାଇ ଦିଯେ ତୋ ଆରିଗାରାଦିନ

ଯାବେ ନା ! ଜାହାଙ୍ଗେ କେବାର ଚେଯେ ଏଇ କେଶମେ କେବାଇ ଅନେକ
ଭାଲ । କାଜେଇ ତୁହି ବରଂ ଆଗେ—”

সହସା ଅମଲେର କାଥେ ପଡ଼ିଲୋ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଧାତ, ଆର
ବଞ୍ଜିତେର ମୁଖେର ଓପର ଏସେ ପଡ଼ିଲୋ ଏକ ଭୟାନକ ଘୁସି ।

ସମ୍ଭବତଃ ଅଜୟେର ମାଥାଯିଓ ଏକଥାନା ପାଥର ଏସେ ପଡ଼ିତୋ,
କିନ୍ତୁ ଅହସ ଠିକ ସେଇ ମୁହଁରେ ଅମଲକେ ରଙ୍ଗ କରିବାର ଜଣ୍ଠ ତାର
ବାଁ-ହାତଥାନା ତୁଲେ ଦିଲେଛିଲ । ତାଇତେ ଅମଲେର ମାଥାଟା ବେଚେ
ଗେଲ, ଆର ଅଜୟେର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟେ ସେ ପାଥରଥାନା ଏସେଛିଲ, ସେଇଥାନା
ଦ୍ଵାରା କରେ ଶୁଦ୍ଧ ଭୂମିତଳେ ଆଧାତ କରେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟଭର୍ମଟ ହୟେ ଗେଲ !

କିନ୍ତୁ ବଞ୍ଜିତେର ଆଧାତଟା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବେଇ ତାର ମୁଖେର ଓପର
ଏସେ ପଡ଼େଛିଲ । ସେ ଟାଲ ସାମଳାତେ ନା ପେରେ ପେହନେ ହଟେ
ଗେଲ । ପ୍ଲାଟଫରମେର ଲୋହାର ରଙ୍ଗେ ଆଧାତ ଧେଯେ ମାଥାର କିଛୁ
ଅଂଶ ତାର ଫେଟେ ଗେଲ । ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ସେ ଅଚୈତନ୍ୟ ହୟେ ଭୂମିତଳେ
ଲୁଟିଯେ ପଡ଼ିଲୋ ।

ସକଳେ ଏଇ ସବ ଦେଖେ ବଞ୍ଜିତେର ଓପର ଝଁକେ ଦୀଡ଼ାଲୋ ।
କାମୋ ଦୃଷ୍ଟି ତଥନ ଆର ସେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ବା ଆଇମୁଦିନ ଥାର ଓପର
ଛିଲ ନା । ସେ ଓ ତାରକ ମଞ୍ଚଲ ତାର ଅନ୍ତ ସାଥୀକେ ନିଯେ ତଥନ
ପଲାୟନେ ରତ ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ କୁକୁର ରାଘବ ପ୍ରଭୁର ଏକାପ
ଶୋଚନୀୟ ପରାଜ୍ୟେ ମୁସତ୍ତେ ପଡ଼ିଲୋ ନା । ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ଶକ୍ତର
ପଞ୍ଚାକ୍ଷାବନ କରେ ଚଲିଲୋ ।

ଆଇମୁଦିନ ଥାର ପଞ୍ଚାତେ ଶକ୍ତ ଦେଖିତେ ପେଯେ ପ୍ରାଣପଣେ
ଦିଗ୍ବିଦିକ୍-ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୟେ ଛୁଟେ ଚଲିଲୋ ; କିନ୍ତୁ ସହସା ଏକ

ପାଥରେର ଟିପିତେ ହୋଚ୍ଚଟ ଖୟେ ପଡ଼େ ଗେଲ ଏବଂ ଉଠିବାର ଆଗେଇ
ରାଘବ ତାର ନିକଟେ ଏସେ ପଡ଼ିଲୋ ଓ ତାର ପା କାମଡେ
ଧରିଲୋ ।

ଆଇମୁଦିନଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗାୟ କାତର ହୟେ ପକ୍ଷେଟ ଥେକେ ରିଭଲଭାର
ବାର କରେ ରାଘବକେ ଶୁଣି କରିଲୋ ।

କିନ୍ତୁ ରାଘବ ତଥନ ଛୁଟିଛିଲ ; କାଜେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟଭନ୍ଦ ହଲୋ ।
ଶୁଣି ଏସେ ରାଘବେର ପାଯେ ଆସାତ କରିଲୋ । ରାଘବ ଏକଟା
ଆର୍ତ୍ତ ଚିଂକାର କରେ ଖୋଡ଼ାତେ-ଖୋଡ଼ାତେ ରଙ୍ଗାଙ୍କ କଲେବରେ
ପ୍ରଭୁର କାହେ ଫିରେ ଏଲୋ ।

ରଙ୍ଗିତେର ତଥନ ଜ୍ଞାନ ଫିରେ ଏସେଛିଲ । ସେ ରାଘବକେ ବୁକେ
ଜଡ଼ିଯେ ଧରେ ବଲି,—“କେବଳମାତ୍ର ତୁଇଇ ଆମାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଲି
ରାଘବ ! କିନ୍ତୁ ତୋର ନିଜେର ଅବସ୍ଥାଇ ବଡ଼ ସଙ୍ଗିନ ! ଯା ଅମଳ,
ଏକେ ଧୁଇଯେ ଭାଲ କରେ ବାଣେଜ ବେଁଧେ ଦେ ।”

ଏମନ ସମୟ ଥବର ପେଯେ ଗୋଟା-କୟେକ ସିପାଇ ନିଯେ ଏକ
ଦାରୋଗାବାବୁ ସେଥାନେ ଛୁଟେ ଏଲେନ ।

ଦାରୋଗା ବିଜୟବାବୁ ବଲିଲେନ,—“ଚୋର ଭେଗେଛେ ତୋ ? ସେ
ଆମି ଜାନିଇ ! ଆସତେ ଏକଟୁ ଦେଇ ହୟେ ଗେଲ କି ନା ! ତା
ନା ହଲେ ବାଛାଧନକେ ଠିକ ଶ୍ରୀଘରେ ବାସ କରାନ୍ତୁମ । କିନ୍ତୁ କି
କରିବୋ, ଆପନାରା କେଉ ଓକେ ଧରେ ରାଖିତେ ପାରିଲେନ ନା !”

ଦାରୋଗାବାବୁ ଘେମି ଏସେଛିଲେନ, ଠିକ ତେମନି ଭାବେଇ
ଆବାର ତାର ସିପାଇଦେର ନିଯେ ଚଲେ ଗେଲେନ !

ରଙ୍ଗିତ ସ୍ଵର୍ଗଜଡ଼ିତ ସ୍ଵରେ ବଲି, “ଅମଳ ! ସବ ଦାରୋଗାକେଇ

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରୟୀ

ଭଗବାନ ଏକଇ ଧାତୁତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେଛେ । ଆମି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମନ ଏକଟା ଦାରୋଗା ଦେଖଲୁମ ନା ଯାର ଏକଟୁ ବୁଦ୍ଧି ଆଛେ !”

ଅମନ ବଲି, “ସେଜଣ୍ୟ ହୁଅ କରେ କି ହବେ ? ତୁଇ ବଡ଼ ଉତ୍ୱେଜିତ ହେଁଛିସ୍ ! ଚଲ୍ ଏଥନ ଆଶ୍ରେ-ଆଶ୍ରେ ଜାହାଜେ ଯାଇ । ଜାହାଜ ଛାଡ଼ିତେ ଆର ମାତ୍ର ସାତ ମିନିଟ ବାକି ।”

ସକଳେ ବଣିତକେ ନିଯେ ଆଶ୍ରେ-ଆଶ୍ରେ ଜାହାଜେ ଉଠିଲୋ । ଥାନିକଞ୍ଚଣ ପରେ ଜାହାଜ ଛେଡେ ଦିଲ ।

ଜଧିତେ ଲାଙ୍ଗଲ ଦିଯେ ଯେମନ କର୍ମ କରା ହୁଯ, ଜାହାଜ ଓ ତେମନି ନଦୀର ଜଳକେ କର୍ମଣ କରେ ତୌରବେଗେ ଏଗିଯେ ଚଲିଲୋ । ତାର ଗନ୍ଧବ୍ୟକ୍ତି ନାମାଯଣଗଞ୍ଜ ।

যোগ

বিকেল ছ'টা। ট্রেণ এসে টঙ্গি ক্ষেপনে থামলো।
ক্ষেপনটি ছোট। ক্ষেপন-ঘরের টিনের চালার ওপর মৌজ
পড়ে বিক্ষিক করছে।

ট্রেণে ধাতীদের উঠা-নামার তাড়াহড়া পড়ে গেল।
সকলের কথা বার্তায় ছোট ক্ষেপনটি মুখরিত হয়ে উঠলো।
রঞ্জিত সকলের সাথে গাড়ি হতে নেমে পড়লো।

সমুখে দিগন্ত-বিস্তৃত ধান-জমি। ঢাবীরা তাদের নিয়-
কর্ম সেবে যে যাব ঘরে ফিরে থাচ্ছে। রাখালেরা গর
তাড়িয়ে বাড়ী নিয়ে থাচ্ছে।

রঞ্জিত বলে উঠলো,—“চল ক্ষেপনে গিয়ে জমিদার-বাড়ীর
ঠিকানাটা সংগ্রহ করি !”

—“আচ্ছা, চল,” অমল সম্মতি জানাই।

সকলে মেশন-ঘরে প্রবেশ করতে একজন তাদেরই বয়সী
ছেলে বলে উঠলো,—“আপনারা কাকে খুঁজছেন ?”

—“খুঁজিনি কাউকেই। আপনি একটু বাইরে আসুন
না ? কথা আছে।”

ছেলেটি বাইরে এলে রঞ্জিত তাকে অতি ধীর ভাবে
জিজ্ঞেস করলো,—“আচ্ছা বলতে পারেন এখানে জমিদার

ଶିବନାରୀଯଣ ବାସୁର ବାଡ଼ୀଟା କୋଷାଇ ? ସହି ହଜା କରେ ଦେଖିଲେ
ଦେନ, ତାହ'ଲେ ବାଧିତ ହବ ।”

କଥାଗୁଲୋ ଶୁଣେ ଛେଳେଟିର ମୁଖେର ଘା ଡାବ ହଲୋ, ତା ବର୍ଣନା
କରା କଠିନ ।

ସେ ସଂପରୋନାସ୍ତି ବିଶ୍ଵିତ ହୟେ ବଲାଲେ, “କେନ ବଲୁନ ତୋ ?
ସେ ଜମିଦାର ତୋ ଆଜ ଅନେକଦିନ ହଲୋ ଯାଇବା ଗେଛେନ । ଆର
ସେ ବାଡ଼ୀତେ ଏଥିନ ତୋ କେଉ ବାସ କରେ ନା ।”

ଛେଳେଟିର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଭାବଭଞ୍ଜି ଦେଖେ ବନ୍ଦିତେର ମନେର
ସନ୍ଦେହ ଘୁଚିଲୋ । ଶକ୍ରପକ୍ଷେର ସେ ଏ କେଉ ନମ୍ବ, ତାତେ ସନ୍ଦେହ
ନେଇ ।

ବନ୍ଦିତ ବିଜେତର ମତନ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲୋ, “କଥାଗୁଲୋ ଶୁଣେ ବିଶ୍ଵିତ
ହବାର କି କୋନ କାରିଗ ଆହେ ?”

—“ଆମି ବିଶ୍ଵିତ ହଚ୍ଛି କେନ ଜାନେନ ? ଐ ଜମିଦାର-
ବାଡ଼ୀ ନିଯିୟେ ଏଥିନ ଏକଟା ଭୀଷଣ ବୁଝ୍ତ ଚଲେହେ । ଆପନାରୀଓ
କି ତାର ସନ୍ଧାନ ପେରେହେନ ନାକି ?”

—“କାର ସନ୍ଧାନ ?”

—“କୋନ ଗୁଣ୍ଡବେର ?”

—“ଠିକ ଧରେହେନ ଦେଖଛି । ତାହଲେ ଏଥିନ ଏଟା ବିଶାସ
କରିତେ ପାରି ସେ ଆପଣି ଶକ୍ରପକ୍ଷେର ନନ୍ ।”

—“ତା କରିତେ ପାରେନ । କେନ ନା, ଏକଦିନ ସଦିଓ ଆମି
ଶକ୍ରପକ୍ଷେରଙ୍କ ଏକଜନ ଛିଲାମ, କିନ୍ତୁ ଆଜ ଆର ଆମି ଶକ୍ରପକ୍ଷେର
ନଇ—ଏଥିନ ମିତ୍ରପକ୍ଷେର ।”

—“ଆପଣି ଆବାର କୋନଦିନ ଶକ୍ରପକ୍ଷେ ଛିଲେନ ନାକି ?”

—“ଛିଲାମ ବୈକି ! ଏ ସେ କି ନାମଟା ଯେଣ ତାର । ହଁ,
ହଁ, ଆଇମୁଦିନ ଥାର ।”

—“ଆଇମୁଦିନ ଥା !!”

ସକଳେର ଏକବାର ଚକିତେ ମୁଁ ଚାଓୟା-ଚାଉୟି କରେ ନିଲେ ।

—“ତା ଆପଣି ଓ-ଦଲେ ଗେଲେନ କି କରେ ?”

—“ଦାଡ଼ାନ ବଲଛି ! ଆଗେ ଏକଟା କଥା ଜିଜ୍ଞେସ କରି ।
ଆପନାରା ଏଥାମେ ଥାକବେନ କୋଥାଯ ?”

—“କୋଥାଯ ଆବାର ? ଜମିଦାର-ବାଡ଼ୀର କାହାକାହି
କୋନ ଜାଯଗାଯ ତାବୁ ଫେଲେ ଥାକବୋ ।”

—“କିଛୁ ଯଦି ମନେ ନା କରେନ, ତବେ ଏକଟା କଥା ବଲି ।”

—“ବେଶ, ବଲୁନ ।”

—“ଏବରମ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ସଥନ ଆଲାପ ହଲୋ, ଆମି
ତଥନ ଆପନାର କାଜେ ସାହାଯ୍ୟ ତୋ କରନ୍ତେ ପାରି । ତାଇ
ବଲଛି, ଚଲୁନ ନା ଆମାର ବାଡ଼ୀତେ ! ଆମାର ବାଡ଼ୀଓ ଜମିଦାର-
ବାଡ଼ୀର କାହେଇ ।”

—“ଉତ୍ତମ ପ୍ରସ୍ତାବ । ଚଲୁନ ।”

ସକଳେ ଷ୍ଟେଶନ ତ୍ୟାଗ କରେ ମାଠେର ପଥ ବେଯେ ଚଲଲୋ ।

—“ଆଗେ ପରିଚୟଟା ହୟେ ଯାକ । ପ୍ରଥମେ ଆମାର ନାମ ଓ
ପେଶୀ ଶୁଣେ ନିନ୍ । ଆମାର ନାମ ଅଜିତକୁମାର ହାଲଦାର । ବି. ଏ.
ପାଶ କରେ ବସେ ଆଛି । ଏବାର ଆପନାଦେର ପରିଚୟ ବଲୁନ ।”

ରଙ୍ଗିତ ତାଦେର ପରିଚୟ ଦାନ କରଲୋ ।

—“ଆଜ୍ଞା, ଏବାର ଆମାର ଗଲ୍ଲ ଶୁଣ । ଐ ଜମିଦାର ଶିବନାରାୟଣେର ଅଧୀନେ ଆମାର ମାମା ଜିତେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ କେରାଣୀର କାଜ କରନ୍ତେ । ଆମାର ଐ ମାମା ଛାଡ଼ା ଜଗତେ ଆର କେଉଁ ଛିଲ ନା । ଆର ମାମାଓ ଛିଲେନ ବିପତ୍ତୀକ । କୋନ ହେଲେପୁଲେଓ ଛିଲ ନା । ଶୁତରାଂ ମାମା ଆମାକେ ନିଜେର ହେଲେର ମତି ମାନୁଷ କରେଛିଲେନ । ଏହିକେ ଐ ଜମିଦାର-ବଂଶ ପୁରସ୍କାର-କ୍ରମେ ଏକ ଗୁପ୍ତଧନେର ସନ୍ଧାନ ପେଯେ ଆସିଲ । କିନ୍ତୁ ତିନି ନିଃସମ୍ମାନ ଥାକାଯ ଐ ସନ୍ଧାନ ଆମାର ମାମା ପାନ ।

ଗୁପ୍ତଧନେର ପ୍ରଧାନ ଉଂସଇ ଛିଲ ଏକଟି ଡାଯେରୀ ଓ ଏକଟି ନଙ୍ଗା । ଆମି ପ୍ରାୟ ରୋଜଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁମ, ମାମା ନାଓୟା-ଥାଓୟା ଛେଡେ ଦିଯେ ଏକଟା ଛୋଟ ଡାଯେରୀର ମତନ ବିଇ ନିଯେ ସମୟ କାଟାଚେନ । ଆମାର ମନେଓ କୌତୁଳେର ଉଦ୍ରେକ ହଲୋ । ଏକଦିନ ରାତ୍ରେ ଐ ଡାଯେରୀ ଚୁରି କରନ୍ତେ ଗିଯେ ଧରା ପଡ଼େ ଗେଲୁମ । ମାମା ଆମାକେ ତିରକ୍ଷାର କରେ ବାଡ଼ୀ ଥେକେ ତାଡ଼ିଯେ ଦିଲେନ ।”

—“ତାରପର ଆପନି କୋଥାଯ ଗେଲେନ ?”

—“ଐ ଟଙ୍ଗି ଫେଣନେ ସେ ଏଥିନ ମାଟ୍ଟାର, ଓ ଆର ଆମି ଏକ ସଙ୍ଗେଇ ମାଟ୍ଟିକ ପାଶ କରେଛିଲାମ । ଓଇ ଆମାକେ ଆଶ୍ରୟ ଦିଯେ-ଛିଲ । ଆମି ଚୁପ କରେ ବସେ ଛିଲାମ ନା—ଖାଲି ଶୁଯୋଗ ଥୁଁଜିଲାମ, କି କରେ ଐ ଜିନିଷଟା କରାଯନ୍ତ କରା ଯାଯ । ଶୀଘ୍ରଇ ଶୁଯୋଗ ମିଳିଲୋ । ମନେ-ମନେ ଠିକ କରିଲାମ, ଓ ଆମାର କର୍ମ ନଯ—କାରୋ ସାହାଯ୍ୟ ନିତେ ହବେ । ଠିକ କରିଲାମ, କରିଲ ଥାର କାହେ ଧାବ ।”

—“কমল খাঁ কে ?”

—“তাকে আপনাব্বা চিনবেন কি করে ? সে এখানকার
গুণার সর্দার। তার পেশা, কেউ সাহায্য চাইলে সাহায্য
করা।”

—“ঠিক বুঝলাম না, ভাল করে বলুন।”

—“মানে, মনে করুন, তার হাতে অনেক লোক। সে
কোন গুপ্ত কিছুর সংবাদ পেলে নিজে তাতে হস্তক্ষেপ করে
না ; কিন্তু সে চারি প্রতিপত্তি ও সম্মান। পুরকে দিয়ে সে কাঞ্জ
করিয়ে নেয়। তার এক বড় মনিব আছে, সে সেই মনিবের
কাছ থেকে ধাসিক বৃত্তি ও তোগ করে থাকে।”

—“সেই বড় মনিবের নাম কি জানো ?”

—“কেন জানবো না ! ঐ যে আপনাদের কলকাতারই
এক জহুরী সুর্যকান্ত সিংহ, আসল নাম আইনুদ্দিন থা !”

—“আপনি বোধ হয় ঐ দলেই ছিলেন ?” ঘূঁঁতুৰ বিশ্বিত
হয়ে জিঞ্জোসা করলো।

—“ঠিক বলেছেন। আমি ঐ দলেই ছিলুম। আমারই
সাহায্যে শুরা হরিহরবাবুর কাছ থেকে ডায়েরী হস্তগত
করে।”

হরিহরবাবুর নাম শুনতেই অজয় বলে উঠলো, “আপনি
নিশ্চয়ই শুনে আনন্দিত হবেন বৈ, আমিই সেই হরিহরবাবুর
পুত্র অজয়।”

—“তাই নাকি ! আমার অপরাধ আপনি কমা করুন।”

সকলেই ଏକବାର ପ୍ରାଣ-ଖୋଲା ହାସି ହେସେ ନିଲେ ।
ରଙ୍ଗିତ କଥାର ଖେଇ ଛେଡ଼େ ଯାଚେ ବଲେ, ତଥବା ବଲେ ଉଠିଲୋ,
“ତା ଆପଣି ଏ ଦଳଚୂତ ହଲେନ କି କରେ ?”

—“ଆର ବଲେନ କେନ ! ହାଜାର ହୋକ, ଭଦ୍ରଲୋକେର ଛେଲେ
ତୋ ! ଛୋଟ ଲୋକଦେର ସଙ୍ଗେ ସଇବେ କେନ ? ଏକଦିନ ଆଇମୁଦିନ
ଥା ଏମନ ଏକଟା କଥା ବଲେ, ଯାତେ ଆମାର ପିତ୍ରି ଚମକେ ଓଠେ !
ଯଦି ଓ ସେଇ କଥାଇ ଆମାକେ ଶୁଧିଥେ ଏମେହେ ।”

—“ସେ ଏମନ କି ବଲଲୋ ଯାତେ ଆପନାର...”

—“ନେହାଁ ଶୁନବେନଇ ? ତବେ ଶୁନୁଣ । ସେ ବଲେ, ‘କେନ
ବାପୁ ଭଦ୍ରଲୋକେର ଛେଲେ ! ଲେଖାପଡ଼ା ଶିଖେଛ, ବୟସ ଓ ତୋ
ବଡ଼ କମ ନୟ । ତା ଏମନ ମତିବୁଦ୍ଧି ହଲୋ କେନ ? ନିଜେର ଥିଲ
ପରେର ହାତେ ତୁଲେ ଦିଲେ କେନ ? ତା ବେଶ କରେଛ । ଯଥବ
ପରେର ହାତେ ତୁଲେଇ ଦିଯେଛ, ତଥବା ମାନେ-ମାନେ କେଟେ ପଡ
ଦିକିନି ।’

ଶୁନେ ଆମାର ଗା ବୀଗେ ରି-ରି କରେ ଉଠେଛିଲ । ଆମି ସେଦିନ
ଦୁକ ଫୁଲିଯେ ତାକେ ବଲେଛିଲାମ, ‘ବେଶ ଦେଖେ ନେବ ।’ ସେ ତା ଶୁନେ
ଅବଜ୍ଞାର ହାସି ହେସେ ବଲେଛିଲ,

‘କତ ହାତୌ ଗେଲ ତଳ,

ମଶା ବଲେ କତ ଜଳ !

‘ଯାଉ, ଯାଓ—ତୁମି ତୋ ତୁମି ! ଅମନ କତ କଳକାତାର ନାମ-
କରା ଗୋଯେନ୍ଦ୍ରାରା ହିମ-ଶିମ ଖେଯେ ଗେଲ !’

ସେଇ ଥେକେ ଆମି ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବ ବଲେ ରୋଜ ଥାଉୟା-

ଦାଉସାର ଚେଯେ ପ୍ରତି ଟ୍ରେଣ ଦେଖାଇ ଆମାର ବଡ଼ କାଜ ବଲେ ମନେ
କରେ ନିଯେଛି ।

ବିଶେଷତଃ ସମ୍ପ୍ରତି ସେ ଏମନ ଏକଟା କାଜ କରେଛେ, ଯା ମନେ
ହଲେ ପ୍ରତିହିଂସାର ଜଣ୍ଯ ଆମି ଉନ୍ମାନ ହୁୟେ-ଉଠି ।

କାଜଟା କି ଜାନେନ ? ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ବା ଆଇନୁଦିନେର ଦଲେ
'ଡାକ୍ବୁ' ନାମେ ଏକଟା ଲୋକ ଛିଲ । ସେ ଛିଲ ଅସାଧାରଣ ସାହସୀ
ଓ ସବଳ । ଆମି ତାକେ ଥୁବ ବେଣୀ ଭାଲବାସତାମ । କିନ୍ତୁ
ଆଇନୁଦିନ ତାକେ ଅତି ନୃଶଂସ ଭାବେ ହତ୍ୟା କରେଛେ ! ଶୁଦ୍ଧ
ତାଇ ନୟ, ହତ୍ୟାକାଙ୍କ୍ଷଟା ଯାତେ ଏହି ହରିହରବାବୁର ଛେଲେର କାଁଧେ
କୋନରକମେ ଚାପାନେ ଯାଯ, ସେଇ ଆଶାୟ ଲାଶଟାକେ ସେ ଫେଲେଓ
ରେଖେଛିଲ ହରିହରବାବୁରଙ୍କ ବାଡ଼ୀର ଏକ ନିର୍ଜନ ଅଂଶେ ।

କେମନ ଅଜୟବାବୁ, ଆମାର କଥାଟା ସତିୟ କି ନା ? ଆପନି
ତୋ ସେ ବାଡ଼ୀତେଇ ଥାକେନ !”

ଅଜୟ ନୀରବେ ମାଥା ନେଡେ ଶ୍ଵୀକାର କରେ ଗେଲ ; ଅମଲ ଓ
ରଞ୍ଜିତର ମଧ୍ୟେ ଏକବାର ଦୃଷ୍ଟି-ବିନିମୟ ହୁୟେ ଗେଲ ।

ରଞ୍ଜିତ ବଲଲ, “କିନ୍ତୁ ଆପନି ରୋଜ ଆଜକାଳ ଟେଶନେ
ଆସଛେନ କେନ ?”

—“ଆମି ତାରଙ୍କ ଆଶାୟ-ଆଶାୟ ଟେଶନେ ଆସି ।”

—“କାରି ଆଶାୟ ?”

—“ଏ ଆଇନୁଦିନ ଥାର । ଆଜ ରାତ୍ରେଇ ସେଇ ପ୍ରତିଶୋଧ
ନେବ । ବେଣୀ ଦେବୀ କରା ଉଚିତ ନୟ, ସ୍ତତ ଶୀଘ୍ର ପାରା ଯାଯ, ତତଇ
ଅଙ୍ଗଳ ।”

ରଙ୍ଗ-ତ୍ରୟା

—“ଆପଣି ତାକେ ଏଥିନ କୋଥାଯି ପାଚେନ ?”

—“କେନ, ମେଓ ତୋ ଆପନାଦେର ସଙ୍ଗେ ଏକ ଟ୍ରେନେଇ ଏସେହେ !”

—“ତା କି ଭାବେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବେନ ଠିକ କରେହେନ ?

ତାକେ ହତ୍ୟା କରେ ?”

—“ଏକ ରକମ ତାଇ । ତବେ ତାକେ ପ୍ରାଣେ ଘାରବୋ ନା,
କିନ୍ତୁ ତାର ସଂଦ୍ରୀଦେର କୁକୁଟା କରବୋ ।

ଆପନାରା ବୋଧ ହୟ ଜାନେନ ନା, ଏଥାନେ ଭାଡ଼ାଟେ ଗୁଣ୍ଡାର
ଦଳ ପାଓଯା ଯାଇ । ଆମିଓ ମେହିରକମ ଏକଦଳ ଠିକ କରେ
ରେଖେଛି, ଏବଂ ବଲା-କାନ୍ଦାଓ ଠିକ ହୟେ ଗେଛେ । ଆଜ ରାତ୍ରେଇ
ମଜାଟା ଦେଖିତେ ପାବେନ ।”

সতেরো

ধৰ্মথমে রাত। চাৰদিক নিষ্ঠক।

আইনুদিন থাৰ দল জমিদাৱ-বাড়ীতেই আস্তানা গেড়েছে। তাৰা যুগান্ধিৱেও জানতে পাৱেনি যে তাৰেৱ মৱণ শিয়াৱে, অজিতেৱ ভাড়াটে গুণ্ডাৱ দল শুধু একটি কথাৱ অপেক্ষাকৃতি বসে আছে! তাৱপৱেই হবে সব শেষ!

ৱঞ্জিত বললো,—“এই ব্লকম অমানুষিক অত্যাচাৱ কৱা কি ভাল হবে? ওৱা শুধু বন্ধ-ত্ৰায় পাগল হয়ে আপনাকে অপমান কৱেছে। তা বলে কি তাৱ প্ৰতিশোধ এই ব্লকম নিৰ্ণুৱ ভাবে নেওয়া উচিত?”

—“ওৱা বেঁচে থাকলৈ আমাদেৱ মাৰতে কুণ্ঠা বোধ কৱবে না। আপনাদেৱ কাজ উক্তাৱ হোক, আমাৱও প্ৰতিশোধ পূৰণ হোক!”

ৱঞ্জিতেৱ প্ৰতিবাদ কৱিবাৰ আগেই সে ভুকুম দিয়ে দিলৈ। তাৱপৱ যে দৃশ্য হলো, সে অতি মৰ্মাণ্ডিক!

সব ঘুমন্ত লোককে সেই গুণ্ডাৱ দল পৈশাচিক ভাবে হত্যা কৱলো, শুধু প্ৰাণে ঘাৱলো না আইনুদিন থাকে। তাকে কথামত আধমৱা কৱে ফেলে রাখলো।

অজিতবাৰু আইনুদিনেৱ পকেট হাত্তে ডায়েৱী বাৰ কৱে মিলেন।

ଏଇ ରକମ ବିଭିନ୍ନିକାମୟ ରାତ୍ରିର ପର ଆବାର ପ୍ରଭାତ ହଲୋ । ସେହିନକାର ସକାଳ-ବେଳାଟା ସକଳେର ତାଳ ଲାଗୁଛିଲ । ଅଜିତବାବୁ ଛୁଟ୍ଟେ-ଛୁଟ୍ଟେ ଏସେ ବଲଲେନ,—“ଚଲୁନ, ଏବାର ଆମାଦେଇ କାଜ ଆରମ୍ଭ କରା ଯାକ ।”

—“ଚଲୁନ ନା ! ଆମରା ତୋ ପ୍ରସ୍ତୁତ । କେବଳ ସେତେ ପାଇବେ ନା ରାଘବ । ଓ ବରଂ ବିଶ୍ରାମଇ କରକ, ଆମରା ତତକ୍ଷଣ କାଜ ସେଇଁ ଆସି ।”

ସେତେ-ସେତେ ରଞ୍ଜିତ ବଲଲେ,—“କାଳ ରାତ୍ରେ ଆପନାର ଘେଜାଜ୍ୟ ଦେଖେଛିଲାମ ! ଦେଖେ ସତି ଆମାର ଓ ବଡ଼ ଭୟ ହେଯିଛିଲ ।”

—“କି ଯେ ବଲେନ ! ଆସୁନ, ଡାଯେରୀ ଆର ନକ୍କା ବାର କରନ । ଏଥାନ ଧେକେଇ ତୋ ସ୍ଵର୍ଗ କରନ୍ତେ ହବେ ।”

—“ଠିକ ବଲେଛେ । ଏଇ ତୋ ଜମିଦାର-ବାଡ଼ୀ । ଏଥାନ ଧେକେ ସୋଜା ଏକଶତ ଫୁଟ । ଆଚା ଚଲୁନ, ଆଗେ ଏକଶ' ଫୁଟ ଯାଇ ।”

ପ୍ରାୟ ଏକଶ' ଫୁଟ ଆସନ୍ତେଇ ଅମଳ ବଲେ ଉଠିଲୋ,—“ଏବାର କି ଲେଖା ଆଛେ ?”

—“ଏବାର ହଚେ ଏକଟି ଛୋଟ ଜଙ୍ଗଳ । ହଁ, ଠିକ ଆଛେ, ଜଙ୍ଗଳ ଓ ତୋ ରଯେଛେ ! ଆସୁନ, ଏଟାକେଓ ପେରିଯେ ଯାଇ ।”

ଜଙ୍ଗଲେର ପର ଖାନିକଟା ଜଳାଭୂମି ପେରିଯେ ତାରା ଏସେ ପୌଛୁଲୋ ଏକଟି ଛୋଟ ପୁକୁରେର ଧାରେ । ମେଟିଓ ଅତିକ୍ରମ କରେ ତାରା ଆବାର ଏକବାର ଡାଯେରୀ ଦେଖେ ନିଲେ । ତାତେ ଲେଖା ଆଛେ, ‘ପୁକୁରିଣୀର ପର ଏକଶ’ ବର୍ଗ-ଫୁଟେର ମଧ୍ୟ ଆସିଲ ଜିନିବ ଆଛେ । ଏଇବାର ନକ୍କାର ପ୍ରୟୋଜନ ।’

ଅମଲ ବଲିଲୋ,—“ଏଇବାର ନକ୍ଷା ବାର କର ।”

—“ନକ୍ଷାଯ ତୋ ଆଛେ ଏକଟି ମନ୍ଦିର ଆର ତାର ବିଶ୍ଵାହେର ନିଚେ ଏକଟି ଗର୍ତ୍ତ । ଚଲ, ଦେଖି କୋନ ମନ୍ଦିର-ଟନ୍ଦିର ଦେଖା ଯାଇ କିନା !”

ସକଳେ ଏକଶୋ ଫୁଟ କେନ, ପ୍ରାୟ ଦେଡଶୋ ଫୁଟ ଥୁଁଜେଓ ଏକଟି ବାଡ଼ୀର ଧଂସାବଶେଷ ଛାଡ଼ା ଆର କିଛୁଇ ଦେଖିତେ ପେଲୋ ନା ।

ସକଳେଇ ନିରାଶାୟ ଭେଙେ ପଡ଼ିଲୋ । ରଞ୍ଜିତ କିନ୍ତୁ ତଥନେ ବାର-ବାର ନକ୍ଷାଟିର ଦିକେ ତାକାଇଁ ଆର ବଲିଲେ,—“ନା, ଏ କଥନେ ଭୁଲ ହତେ ପାରେ ନା ! ଚଲ ଏଇ ବାଡ଼ୀଟାଇ ଦେଖି !”

—“ଆଜିଛା ଚଲ !” ନା ବଲିଲେ ନଯ, ତାଇ ଅଜୟ ବଲିଲୋ ।

ବାଡ଼ୀଟା ସେ ବେଶ ପୁରାନୋ, ତା ଦେଖିଲେଇ ବୁଝିତେ ଦେରୀ ହୟ ନା ।

ରଞ୍ଜିତ ଆଦେଶ ଦିଲ,—“ସେ ଦରଜାଟା ଦେଖିଛିସ୍, ଓଟା ଭେଙେ ଫ୍ୟାଲ୍ ।”

ଆଦେଶ ଦେବାର ଆଗେଇ ଅଜିତବାସୁ ତାତେ ଏକ ପଦାଘାତ କରି ଫେଲେଛେ । ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ଦରଜାଟା ଓ ହଡ଼ମୁଡ଼ କରି ଭେଙେ ପଡ଼ିଲୋ । ତାର ଭିତରେ ସା ଦେଖା ଗେଲ, ତାତେ ଆର କାମୋ ମୁଖେ କୋନ କଥା ଫୁଟିଲୋ ନା ! ଆନନ୍ଦେର ଆତିଶଯେ ତାରା କଯେକ ମୁହଁର୍କ କାଠେର ପୁତୁଲେର ମତ ଦୀନିଯେ ରଇଲୋ ।

ଏଇ ଧଂସାବଶେଷ ମନ୍ଦିରଇ ବଟେ ! ବହୁଦିନେର ରୌଦ୍ର-ବୃକ୍ଷିର ଫଳେ ଏଇ ଏଥନ ଏଇ ଅବସ୍ଥା ଦୀନିଯେଛେ । ତାଇ ମନ୍ଦିର ବଲେ ଚେନା ଏକଟୁ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ।

ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣା

সকলে ମନ୍ଦିରେର ମଧ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ କରତେ ପାରିଲୋ ନା । ରଞ୍ଜିତ ଅଜିତବାବୁକେ ନିଯେ ମନ୍ଦିରେ ଚୁକେ ବିଗ୍ରହଟି ନାଡ଼ା ଦିଲ । ବିଗ୍ରହ ନଡ଼େ ଉଠିଲୋ । ଦୁ'ଜନେ ଆସେ ବିଗ୍ରହକେ ସ୍ଥାନଚୂତ କରେ ଦେଖିଲୋ—ଠିକ ବିଗ୍ରହେର ତଳାୟ ଖାନିକଟା ଗୋଲ ଜାଯଗା, ଲୋହାର ଢାକନା ଦିଯେ ଢାକା ।

ରଞ୍ଜିତ ସେଇ ଢାକନା ସରାତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଲୋ କିନ୍ତୁ ତା ସରାଯ୍ୟ କାର ସାଧ୍ୟ ? ମରଚେ ଧରେ ସେ ଏହିଟେ ବସେ ଆଛେ ।

ତାଦେର ସଙ୍ଗେ ଶାବଲେର ମତ ଏକଟି ଜିନିଷ ଛିଲ । ତାରିଇ ସାହାଯ୍ୟେ ସେଇ ଢାକାଟିର ଚାର ପାଶ ଖୁଦେ ଢାକନାଟିକେ କୋନ ମତେ ତୋଳା ହଲୋ । ଢାକନାଟି ତୁଳିତେଇ ଏକଟି ଗର୍ତ୍ତ ପାଉୟା ଗେଲ ଏବଂ ତାର ମଧ୍ୟେ ଦେଖିତେ ପାଉୟା ଗେଲ ଏକଟି ହାତୀର ଦୀରେ ବାକ୍ଷ !

ରଞ୍ଜିତ ସେଇ ବାକ୍ଷଟି ଓପରେ ତୁଲେ ତାର ମୁଖ ଖୁଲିତେଇ ତାର ଚୋଥ ଝଲ୍କେ ଗେଲ !

ସେ ଅଜିତବାବୁକେ ବଲିଲୋ, “ଦେଖୁନ କତ ଧନରତ୍ନ ! ସବ ପରହଞ୍ଚଗତ ହଚିଲ ତୋ । ଚଲୁନ, ଶୀଘ୍ରଗିରି ଚଲୁନ ! ହୟତୋ ଆଇନୁଦିନ ଥା ଏତକ୍ଷଣ ଥାବି ଥାଚେ ! ମରବାର ଆଗେ ତାର ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣାଟା ମିଟିଯେ ଦିତେ ହବେ ତୋ !”

—“ଠିକ ବଲେଛେନ ।”

সକଳେ ଏସେ ଜମିଦାର-ବାଡୀର ସାମନେ ପୌଛୁଲୋ । ରତ୍ନେମ ବାକ୍ଷ ତଥନ ଅଜୟେର ହାତେ ।

সକଳେ ଦେଖିତେ ପେଲୋ ଜମିଦାର-ବାଡୀର ମୋହାକ ବେମେ

ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣା

ଗଡ଼ାତେ-ଗଡ଼ାତେ ଏକଜନ ଲୋକ ରାସ୍ତାଯ ନାମଛେ । ସେ ଆର
କେଉଁ ନୟ—ସୟଂ ଆହିନୁଦିନ ଥି, ଓରଫେ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ସିଂହ !

ଅଜୟ ବଲଲୋ, “ରଞ୍ଜିତ, ଦେ ଓର ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣା ମିଟିଯେ ଦେ ।”

ରଞ୍ଜିତ ବାକ୍ଷ ହତେ କିଛୁ ମୋହର ବାର କରେ ହତବାକ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟବାବୁର
ସାଥମେ ଫେଲେ ଦିଲ । ସୂର୍ଯ୍ୟବାବୁଓ ତାତେ ଶେଷଦୃଷ୍ଟି ରେଖେ ଚୋଥ
ବନ୍ଧ କରଲୋ ।

ରଞ୍ଜିତ ବଲଲେ, “ଚଲ, ଓର ରତ୍ନ-ତୃଷ୍ଣା ଏ ଜମେର ଘତନ ମିଟେ
ଗେହେ !”

ଜମିଦାର-ବାଡୀ ଛାଡ଼ିଯେ ତାରା ଯଥନ ଏସେ ମାଠେର ଓପର
ପଡ଼ଲୋ, ଅମଲ ତଥନ ଗାନ ଧରେଛେ,—

“ଚଲରେ ଚଲରେ ଚଲରେ ଶବେ
ଚଲରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଚଲ,
ବାଂଜାର ଛେଲେ ବାଙ୍ଗାଳୀ ଆମରା
ବକ୍ଷେ ଅମିତ ବଳ !”

শେଷ

